TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EVLİ VE ÇALIŞAN YETİŞKİNLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ İLE EVLİLİK DOYUMU VE İŞ DOYUMU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Burçin ANAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2011

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EVLİ VE ÇALIŞAN YETİŞKİNLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ İLE EVLİLİK DOYUMU VE İŞ DOYUMU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Burçin ANAR

Danışman: Prof .Dr. Turan AKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2011

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Turan AKBAŞ
(Danışman)

Üye : Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY

Üye : Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
...../..../....

Prof.Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not:Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

EVLİ VE ÇALIŞAN YETİŞKİNLİKERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ İLE EVLİLİK DOYUMU VE İŞ DOYUMU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Burçin ANAR

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ
Ocak 2011, 103 sayfa

Bu araştırmada, evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile, evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma, hem evli olan hem de çalışan 180 yetişkin birey ile gerçekleştirilmiştir. Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin veriler, "Bem Cinsiyet Rolü Envanteri" (Bem, 1974) ile, evlilik doyumlarına ilişkin veriler "Evlilik Yaşam Ölçeği" (Tezer, 1986) ile iş doyumları da "Minnesota İş Doyum Ölçeği" (Weiss, Davis, England ve Lofquist, 1967) ile ve kişisel bilgileri ise araştırmacı tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Verilerin analizinde, t-testi, Mann-Whitney U testi, tek yönlü varyans analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, evli ve çalışan yetişkinlerin cinsiyetlerine, yaşlarına ve ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmazken, bireylerin eğitim düzeylerine ve eşlerinin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Ayrıca, evli ve çalışan yetişkinlerin cinsiyetlerine, yaşlarına, mesleklerine ve ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmazken, bireylerin eğitim düzeylerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bununla birlikte adrojen cinsiyet rolüne sahip bireylerin evlilik doyumları, belirsiz cinsiyet rollerine sahip bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksekken, erkeksi cinsiyet rolüne sahip bireylerin iş doyumları belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerin iş doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Ayrıca, yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, bireylerin kadınsılık ve erkeksilik puanlarından erkeksilik puanlarının, evlilik doyumunun ve iş doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Son olarak ise, araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları ve iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal cinsiyet rolleri, evlilik doyumu, iş doyumu.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF RELATION BETWEEN GENDER ROLES, MARITAL SATISFACTION AND JOB SATISFACTION OF MARRIED AND WORKING ADULTS

Burçin ANAR

MA Thesis, Department of Education Sciences
Supervisor: Prof.Dr. Turan AKBAŞ
January 2011, 103 pages

The aim of the present study was to investigate the relation among gender roles, job satisfaction and marital satisfaction of married and working adults.

The sample of the study included 180 both married and working people. Data related to the gender roles of the individuals were gathered by "Bem Sex Role Inventory" (Bem, 1974); data related to the marital satisfaction were gathered by "Marriage Life Scale" (Tezer, 1986); data related to the job satisfaction were gathered by "Minnesota Satisfactions Questionnaire (MSQ)" (Weiss, Davis, England and Lofquist, 1967) and lastly personal information about the individuals were gathered by "Personal Information Form", which was designed by the researcher. T-test, Mann-Whitney U Test, one-way ANOVA and multiple regressions were used in analyzing the data.

Research findings suggested that while there was no meaningful difference among genders, ages, monthly income and marital satisfaction of married and working adults, a meaningful difference was found between educational level, partner's educational level and marital satisfaction. It was also seen that while there wasn't meaningful difference among genders, ages, professions, monthly income and job satisfaction of married and working adults, there was a meaningful difference between educational level and job satisfaction of the individuals. However, while the marital satisfaction of individuals who had androgenity roles was meaningfully higher than the individuals who had

ambiguous roles in, the job satisfaction of the individuals who had maculinity roles was meaningfully higher than the ones who had ambiguous roles.

Additionally, according to the results of regression analyses it was found that, masculinity points was a meaningful predictor of marital satisfaction and job satisfaction of individuals.

In conclusion, the results suggested that there was no meaningfully relation between marital satisfaction and job satisfaction of married and working individuals who attended the research.

Keywords: Gender roles, marital satisfaction, job satisfaction.

ÖNSÖZ

Bu araştırma, evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Öncelikle, bu araştırmanın her aşamasında ve meslek hayatımda desteğini esirgemeyen danışmanım Prof.Dr. Turan AKBAŞ' a, tezimi inceleyerek çok değerli katkılarda bulunan jüri üyesi Doç.Dr. Ahmet DOĞANAY' a ve yine araştırmanın her aşamasında değerli tecrübelerini ve bilgilerini benimle paylaşan jüri üyesi Yrd.Doç.Dr. Oğuzhan KIRDÖK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırmamın planlanmasında, analizlerin yapılmasında ve meslek hayatımda her ihtiyaç duyduğum an bana destek olan değerli hocam Prof.Dr. Ragıp ÖZYÜREK'e teşekkür ederim. Tez yazma dönemim boyunca değerli fikirlerini ve tavsiyelerini benimle paylaşan hocam Öğr.Gör. İsmail SANBERK'e, hem arkadaşlarım hem de meslektaşlarım Ayşe TUNÇ'a, Yasemin BAŞARANOĞLU'na ve Fatma ALTUNKOL'a teşekkür ederim. Veri toplama aşamasındaki desteklerinden dolayı sevgili arkadaşlarım Adnubanu DELİKİŞİ'ne, Erhan ERGE'ye, Sabahattin AKTAŞ'a ve araştırmaya katılanlara teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Hayatımın her günü bana inanan, örnek olan ve benden desteğini hiç esirgemeyen değerli babam Fikri ANAR'a, değerli annem Nazmiye ANAR'a, değerli ablam Aysun KUTEVU'ya, varlıklarıyla bana güç veren, neşe ve enerji kaynaklarım Nurhan BAŞ'a, Meryem TİBİLLİ'ye ve Emre CİRİTCİ'ye sonsuz teşekkürler. İyi ki varsınız.

Burçin ANAR

Ocak, 2011

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET……..…..ii
ABSTRACT……....iv
ÖZSÖZ……...….vi
TABLOLAR LİSTESİ……...…..….xii
ŞEKİLLER LİSTESİ……...……xiv
EKLER LİSTESİ…….…….……xv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem……..……1
1.2. Araştırmanın Amacı…….…..…..……..6
1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi…….……..……....7
1.4. Varsayımlar……..……..…….....10
1.5. Sınırlılıklar…….……..…….10
1.6. Tanımlar……...10

BÖLÜM II
KURAMSAL AÇIKLAMALAR ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar…….……11
2.1.1. Evlilik Doyumuyla İlgili Kuramsal Açıklamalar……..…...…….....11
2.1.1.1. Sosyal Mübadele Kuramları…….…..…....……...11
2.1.1.2. Sosyal Öğrenme Kuramı…….……..……12
2.1.1.3. Öğrenme Kuramı……13
2.1.1.4. Bağlamsal Model……...……13
2.1.1.5. Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı……...14
2.1.1.6. Yükleme Kuramı……14
2.1.2. İş Doyumuyla İlgili Kuramsal Açıklamalar…….……..15

2.1.2.1. Başarı Güdüsü Kuramı……..……..15
2.1.2.2. Çift Etmen Kuramı…….……15
2.1.2.3. Maslow'un Gereksinimler Hiyerarşisi Kuramı…….…….16
2.1.2.4. Var Olma, İlişki Kurma ve Gelişme İhtiyacı Kuramı…….……...18
2.1.3. Cinsiyet Rolleriyle İlgili Kuramsal Açıklamalar……...…….20
2.1.3.1. Biyolojik Kuram…….……...20
2.1.3.2. Psikanalitik Kuram…….……21
2.1.3.3. Sosyal Rol Kuramı…….……23
2.1.3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı…….....24
2.1.3.5. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı…….……25
2.2. Konu İle İlgili Araştırmalar……..……26
2.2.1. Evlilik Doyumuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar....…….…....26
2.2.2. Evlilik Doyumuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar....……..…..31
2.2.3. İş Doyumuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar....…….....32
2.2.4. İş Doyumuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar....…….....35
2.2.5. Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar…...36
2.2.6. Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar. .39

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli……....……..41
3.2. Evren…….41
3.3. Örneklem……..41
3.4. Veri Toplama Araçları……..43
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu……..…..……43
3.4.2. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri…….……..…….……44
3.4.3. Evlilik Yaşam Ölçeği…….46
3.4.4. Minnesota İş Doyum Ölçeği…….……..47
3.5. Verilerin Toplanması……....47
3.6. Verilerin Analizi ……..48

BÖLÜM IV
BULGULAR

4.1. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Cinsiyetlerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....50
4.2. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Yaşlarına Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....50
4.3. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Eğitim Düzeylerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....52
4.4. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....53
4.5. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir? ……..……54
4.6. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları Cinsiyetlerine Göre Anlamlı Bir Göstermekte Midir? …….55
4.7. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Yaşlarına Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....56
4.8. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Eğitim Düzeylerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....57
4.9. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Mesleklerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....58
4.10. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....59
4.11. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....61
4.12. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....62
4.13. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyet Rollerinden Kadınsılık Ve Erkeksilik Puanları, İş Doyumlarını Yordamakta Mıdır?.....63
4.14. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyet Rollerinden Kadınsılık Ve Erkeksilik Puanları, İş Doyumlarını Yordamakta Mıdır?.....65
4.15. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları İle İş Doyumları Arasında Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?.....67

BÖLÜM V
TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….69
5.2. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….70
5.3. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….71
5.4. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….72
5.5. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….73
5.6. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyetlerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….74
5.7. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu……..….75
5.8. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….76
5.9. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Mesleklerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….77
5.10. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu……..……78
5.11. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu…….…..79
5.12. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu……..……..…79
5.13. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Kadınsılık ve Erkeksilik Puanlarının Evlilik Doyumunu Yordayıp Yordamadığına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu80
5.14. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Kadınsılık ve Erkeksilik Puanlarının İş Doyumunu Yordayıp Yordamadığına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu ……..81
5.15. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları ve İş Doyumları Arasındaki İlişkinin Tartışılması Ve Yorumu……...82

BÖLÜM VI
SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç……...……83
6.2. Öneriler……..…...……..…84
6.2.1.Uygulamalara Yönelik Öneriler……..……84
6.2.2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler…….……85
KAYNAKÇA……..…….86
EKLER……..……..98
ÖZGEÇMİŞ……...……..103

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı….42
Tablo 2. Kayip Verilere İlişkin Değerler…….....48
Tablo 3. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Doyumu Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları……..…….50
Tablo 4. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre Evlilik Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler……..…….....……51
Tablo 5. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları……..……..51
Tablo 6. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler…….…….…….....52
Tablo 7. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları……..…….…..52
Tablo 8. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Betimsel İstatistikler…….....…….…..53
Tablo 9. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları……..……..…….....54
Tablo 10. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre Evlilik Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler ……..…54
Tablo 11. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları…….…..……..…55
Tablo 12. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyetlerine Göre İş Doyumu Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları……..…….……55
Tablo 13. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler……..…….....56
Tablo 14. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları …….....……...……57
Tablo 15. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler……..……...…….57
Tablo 16. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları…….....…….…….58

Tablo 17. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Mesleklerine Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler …….....58
Tablo 18. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Mesleklerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları……..……..…….…….59
Tablo 19. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler……...…....…….60
Tablo 20. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları…….…....60
Tablo 21. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler…….….61
Tablo 22. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyetlerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları…….…61
Tablo 23. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler …….…62
Tablo 24. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyetlerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları……..….63
Tablo 25. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Matriksi…….…….……...…..64
Tablo 26. Evlilik Doyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....65
Tablo 27. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Matriksi…….…….….66
Tablo 28. İş Doyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları .66
Tablo 29. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları ile İş Doyumlarına İlişkin Betimsel İstatistikler……..…….……67
Tablo 30. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları ile İş Doyumları Arasındaki İlişkiye İlişkin Korelasyon Sonuçları……..……..…67
Tablo 31. Evlilik Süresine Göre Boşanmalar.....70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi……...……17
Şekil 2. Alderfer'in İhtiyaçlar Şeması……...……..19
Şekil 3. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi İle Alderfer'in Var Olma, İlişki Kurma ve Gelişme İhtiyacı Kuramının Karşılaştırması…….…..……..19

EKLER LİSTESİ

Sayfa

EK 1. Yönerge ……...…….……98
EK 2. Kişisel Bilgi Formu….……...……..99
EK 3. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri……...……..100
EK 4. Evlilik Yaşam Ölçeği……...……101
EK 5. Minnesota İş Doyum Ölçeği……...…….102

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Kadın ile erkek arasında gözlenen farklılıklara, tarih boyunca ilginç açıklamalar getirilmiştir. Biyologlara göre farkın kaynağı, kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri bağlamında üstlendikleri roldür. Rolleri farklılaştıran ise kadınların çocuk doğurabilmeleri, erkeklerin ise bunu yapamamalarıdır. İnsanoğlunun topluluk olarak yaşamaya başladığı ilk zamanlardan itibaren erkekler çevreyle mücadeleden sorumluyken, kadınlar evle ilgili işlerden sorumluydular. Kuşkusuz, rol dağılımındaki bu farklılaşma günümüzde erkeğin fiziksel gücünü göstermesi gereken koşulların giderek azalması nedeniyle büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Ancak, eski cinsiyet rolleri yine de sürmekte ve yaşamımızı derinden etkileyerek her iki cinsiyet üzerinde de baskı yaratmaktadır. Dolayısıyla cinsiyet rolleri, kadın ve erkek davranışlarını şekillendirmektedir (Kimura, 2002).

Cinsiyet rolleri kavramı başlangıçta, cinsler arasında var olan farklılıkları sadece biyolojik temelli olarak tanımlamanın sınırlamasından kurtulmak için kullanılmıştır. Yani cinsiyet rolleri, kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların sadece biyolojik farklılıklar olmadığını vurguladığı gibi, bu biyolojik farklılıkların sonucu olarak ortaya çıkan sosyal ve kültürel değerlerin oluşturduğu farklılıkları işaret etmek için kullanılmıştır. Böylece toplumsal cinsiyete ilişkin kategoriler, örneğin kadınlık ve erkeklik kavramına ilişkin olan davranışlar, kişilik özellikleri, roller, tümü aslında sosyal ve kültürel bir dizi yapı dolayında oluşturulmuş kategorilerdir (Dedeoğlu, 2008).

Sosyolojiye cinsiyet rolleri kavramını kazandıran Ann Oakley'e göre, 'cinsiyet' (sex) erkek ve kadın ayırımını biyolojik olarak ele alırken, 'toplumsal cinsiyet' (gender) erkeklik ve kadınlık arasındaki eşitsizliğe atıfta bulunur (Akt. Ökten, 2009). Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkeğin sosyal olarak belirlenmiş kişilik özellikleri, rol ve sorumluluklarıdır (Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu ve Taşkın, 2007).

Yaşın Dökmen'e (2010) göre, toplumsal cinsiyet rolü, toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği, cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir. Kız ve erkek çocuklar sosyalleşme süreciyle çeşitli nesneleri, etkinlikleri, oyunları, meslekleri ve hatta kişilik özelliklerini "uygun" ya da "uygun değil" olarak ayırt etmeyi öğrenirler.

Günümüzde kadınlar, toplumsal alanlarda artık daha çok yer almaktadır. Kadınlar, alışılagelen geleneksel rollerinin yanında çalışma hayatına girmekte, toplumsal sorumluluklar üstlenmekte, ilgi ve yeteneklerini fark edip bu doğrultuda aktivitelerde bulunmaktadırlar. Yani; hızlı kentleşme yoluyla yaşanan bu sosyal değişimler, kadınlara birçok farklı rol kazandırmıştır. Durum böyle olunca kadınlar, aynı koşullarda çalıştıkları ve aynı evi paylaştıkları erkeklerle daha eşit şartlarda yaşamayı istemektedirler.

Toplumun en küçük yapı taşı, aile olarak bilinir ve aile sistemini oluşturmanın legal yolu bireylerin evlenmeleridir. Yasal ve törel bağlarla ortaya çıkan ailede asıl öğe, eşler arasındaki ilişkilerdir (Özgüven, 2000).

Literatür incelendiğinde, evlilik kavramı ile ilgili birbirinden farklı birçok tanım yapıldığı görülebilmektedir. Özgüven'e (2000) göre evlilik, kurumsallaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği karı-koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Aynı zamanda evlilik, toplumlarda farklı yapılar gösterebilen, aile kurmayı ve türün devamını sağlayan iki insanın kalıcı bir beraberlik için bir araya gelerek oluşturdukları, birbirlerine ve çocuklarına karşı ortak sorumluluklarını yerine getirmeye söz verdikleri, birbirine bağlı sistemlerden oluşan evrensel bir kurumdur (Akt. Çelik, 2006).

Bu iki tanım evliliği daha çok yasal ve toplumsal açıdan ele alırken, Waite ve Gallagher ile Fowers evliliğe duygusal ve kişiler arası ilişkiler açısından yaklaşmışlardır. Waite ve Gallagher'e (2000) göre evlilik, birbirine aşık olan insanların duygularını içsel dünyalarından çıkarıp sosyal bir gerçeklik haline getirmek için kullandıkları bir yöntem iken, Fowers (1993) evliliği, bireyin benliğini bir başkasının benliği ile birleştirmesine olanak veren, kişiliğini geliştirmesini ve mutlu olmasını sağlayan bir kurum olarak görür.

Son dönemlerde aile kurumuna ve ailesel sorunların çözümüne yönelik ilgi artmıştır. Bu nedenle, evlilik ilişkilerine verilen önem ve bu alanda yapılan çalışmalar da artmıştır. Evlilik, bir insanın yaşamındaki en önemli kişiler arası ilişkilerden biri olarak kabul edilmektedir. Evlilik, bazı insanlar için önemli bir doyum ve mutluluk kaynağı olurken, bazı insanlar için ise pek çok olumsuz sonuca neden olabilmektedir. Evlilik doyumu ile ilgili yurt içinde ve dışında yapılan çalışmalarda araştırmacılar, evlilik doyumunu birçok farklı biçimde tanımlamışlardır.

Tezer (1986) evlilik doyumunu, bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısı olarak tanımlamaktadır. Haynes ve arkadaşları (1992) ise evlilik doyumunu, evlilik ilişkisine bağlı olarak duyulan mutluluk ya da mutsuzluğun derecesi olarak tanımlamaktadır.

Bireysel ilişkiler gibi evlilik ilişkileri de zaman içinde inişleri, çıkışları, kazançları ve kayıpları olan gelişimsel bir eğri gösterir (Umberson, Williams, Powers, Chen ve Campbell, 2005). Mutsuz ve doyumsuz bir evliliği sürdürmenin bireylerin genel mutlulukları, yaşam doyumları, benlik saygıları ve genel sağlıkları ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Hawkins ve Booth, 2005).

Erkeğin geleneksel değer ve normlarla beklentilerini sürdürerek, aile içindeki otoritesini korumaya yönelmesi, erkek ve kadın arasındaki ilişkinin bozulmasına yol açmaktadır. Böylece, hem kadının hem de erkeğin evlilik doyumları azalmakta ve karşılıklı sıkıntılar yaşanmaktadır (Akt. Çınar, 2008). Başka bir deyişle, kadının ve erkeğin cinsiyet rollerindeki bu değişim, bireylerin evliliklerini ve evliliklerinden aldıkları doyumu etkilemektedir.

Türkiye'de evlilik doyumu ile ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu alandaki çalışmaların 80'li yılların sonlarından itibaren yoğunlaştığı görülmektedir (Güven, 2005). Ülkemizde evlilik doyumu ile ilgili yapılan araştırmalarda, evlilik doyumunun bağlanma stilleri (Ertan, 2002), dindarlık (Hünler ve Gençöz, 2002), fantaziler ve mastürbasyon (Soyer, 2006), ailede problem çözme (Canel, 2007), duygusal zeka (Üncü, 2007), yükleme tarzları (Berk, 2009) ve kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve zihin okuma işlemleri (Tufan Çetin, 2010) ile ilişkisi incelenmiştir. Yaşın Dökmen ve Tokgöz (2002), Curun (2006) ve Çınar (2008) ise bu

araştırmada olduğu gibi çeşitli diğer değişkenlerle birlikte evlilik doyumu ve cinsiyet rolleri ilişkisini incelemişlerdir. Ancak, Yaşın Dökmen ve Tokgöz (2002), eşle algılanan benzerlik algısı, eğitim düzeyi, cinsiyet ve cinsiyet rolünün evlilik doyumuna etkilerini, Curun (2006), cinsiyet rollerinin yanında iletişim çatışmaları ve yüklemeler ile evlilik doyumu ilişkisini incelerken, Çınar (2008) da, cinsiyet rollerinin yanında yardım arama tutumu ile evlilik doyumu ilişkisini incelemiştir.

Cinsiyet rollerinin evlilik doyumu üzerindeki etkisine benzer bir durum, cinsiyet rolleri ile iş doyumu ilişkisi için de söz konusu olabilir. Kadının çalışma ve meslek sahibi olma rolünü giderek daha fazla benimsediği günümüzde, kadınlarla erkeklerin aynı ortamda, aynı işlerde ve aynı statüde çalışması her iki cins için çeşitli çatışmalar doğurabilmektedir. Bunda, geçmişten gelen ve toplum tarafından erkeğe ve kadına benimsetilen cinsiyete özgü rollerin yadsınamayacak ölçüde etkisi vardır. Kadınların ve erkeklerin, cinsiyet rollerinden kaynaklı olarak yaşayabilecekleri kişiler arası ve kişisel çatışmalar da onların iş doyumlarını etkileyebilmektedir.

İnsan yaşamında çok önemli bir yere sahip olan iş, günlük yaşantıda uyanık kalınan sürenin büyük bir kısmını kapsamakla birlikte, bireye toplum içinde belli bir rol, statü ve ekonomik fayda sağlamakta; mutlu, başarılı ve doyuma ulaşmış insan ise örgüt verimliliğini artırmaktadır. Başarılı ve kalıcı olmak zorunda olan örgütlerin sürekli değişen rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri, var olan yapı ve stratejilerini değişen koşullara uydurabildikleri, yanlışlarını düzeltip eksikliklerini giderebildikleri ölçüde mümkün olmaktadır. Her canlı organizma gibi örgütlerin de sosyal bir sistem olarak ele alınmaya başlaması ile başarılarının; sadece yapı, strateji ve teknoloji gibi maddi unsurlarla sınırlı kalamayacağı da anlaşılmış, çalışan insana daha fazla önem verilmeye başlanmıştır (Kayapınar, 2007).

Evlilik doyumu gibi iş doyumu da, yurt içinde daha yakın zamanda araştırılmaya başlanan bir konudur. Yurt içi literatüre baktığımızda, iş doyumunun depresyon ve kaygı (Gödelek, 1988), kıdem ve cinsiyet (Severge, 1990), tükenmişlik ve algılanan rol çatışması (Yıldırım, 1996), değerler (Orhan, 1997), motivasyon (Demirutku, 2000), benlik saygısı ve denetim odağı algısı (Aslan, 2006), mesleki tükenmişlik (Şanlı, 2006), duygusal yaşantı örüntüleri (Aytekin Uysal, 2007), liderlik ve algılanan yönetim anlayışı (Kayapınar, 2007), mobbing (Yapıcı, 2008), yoga (Duyan, 2008) ve duygusal

zeka (Sirem, 2009) ile ilişkisi araştırılmıştır. Ancak, ülkemizde cinsiyet ile iş doyumu ilişkisi araştırılmış olmakla birlikte toplumsal cinsiyet rolleri ile iş doyumu yeterince ilişkisi araştırılmamıştır. Bu araştırmada ise, evlilik doyumunun yanında toplumsal cinsiyet rolleri ile iş doyumunun ilişkisi de araştırılmaktadır.

Hem yurt içi hem de yurt dışı literatüre baktığımızda, birbirinden farklı iş doyumu tanımları yapıldığını görebiliriz. Locke'a (1976) göre iş doyumu, bir kişinin mesleği ile ilgili kendisini memnun eden olumlu bir duygusal durum yaşaması olarak ifade edilebilmektedir. Barutçugil'e (2004) göre ise iş doyumu, bir çalışanın yaptığı işin ve bu iş sonucunda elde ettiklerinin, ihtiyaçlarıyla ve kişisel değer yargılarıyla örtüştüğünü veya örtüşmesine olanak sağladığını fark etmesi sonucu yaşadığı bir duygu olarak açıklanabilmektedir. Bu tanımlarla da bağlantılı olarak iş doyumu, her bir bireyin işle ilgili değer sistemini ve tutumlarını temel alan kişisel bir durumdur (Benton ve Halloran, 1991).

Çeşitli tanımları olmakla birlikte genel anlamda iş doyumu; çalışan bireyin yaptığı işi, iş çevresini ve iş yerindeki çalışma koşullarını değerlendirmesi sonucu oluşan duygusal bir tepkidir (Akt. Demir, 2007). İş doyumunu yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi kişisel özelliklerin yanı sıra yapılan işin içeriği, ücret, yönetim politikası, çalışma koşulları gibi örgütsel ve çevresel etkenler de etkilemektedir (Musal, Ergin ve Elçi, 1995). Bireyin işinden sağladığı doyum, hem kendi mutluluğu hem de verdiği hizmetin kalitesini yükseltmesi açısından önemlidir. İş doyumu, işe karşı kişisel bir tutum olup, çalışanların iş ve iş yaşamındaki beklentilerine ulaştıkları zaman duydukları olumlu duygusal bir durumdur (Akt. Kayapınar, 2007).

Çalışanların işe yönelik tutumları, işe ve çalışmaya ilişkin tepkilerinin bir ifadesidir. İşe yönelik bu tutumlar olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Çalışanın işine karşı olumlu tutumları, işinden memnun olma ya da iş doyumu olarak ifade edilirken; işine karşı olumsuz tutumları ise işinden memnun olmama ya da iş doyumsuzluğu olarak açıklanmaktadır. İş doyumu; işten duyulan genel doyum, ücretten duyulan doyum, güvenlikten duyulan doyum, sosyal çalışma koşullarından duyulan doyum, denetimden duyulan doyum, gelişme olanaklarından duyulan doyum olmak üzere farklı biçimlerde incelenmektedir. Çalışanın iş doyumsuzluğu yaşaması ise, işe geç gelme, devamsızlık, sık iş değiştirme, performans düşüklüğü gibi sonuçlara neden olmaktadır.

Bu bağlamda, bir çalışanın işinden memnun olması iş yerini de olumlu yönde etkilerken, memnun olmaması da iş yerine yönelik olumsuz etkiler yaratabilir (Eğinli, 2009). Bu gibi değişkenlerin yanında cinsiyet rolleri de, kadınların iş yaşamında daha fazla yer almaya başlaması ve erkeklerin geleneksel rollerinde farklılaşmalar görülebilmesi gibi nedenlerle iş doyumu üzerinde etkili olabilmektedir.

Biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadınsı ve erkeksi kişilik özelliklerinin, yani cinsiyet rollerinin evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu ortaya koyan araştırmalar (örn. Bradbury, Fincham ve Campbell, 1995; Curun, 2006; Çınar, 2008) yapılmıştır. Ancak ilgili literatür incelendiğince, özellikle de ülkemizde cinsiyet rollerinin evlilik doyumuna etkisi ile ilgili yeterince araştırma yapılmadığı görülmektedir. Bunun yanında cinsiyet ile iş doyumu ilişkisini inceleyen bir çok araştırma olmasına karşın, cinsiyet rolleri (erkeksi ve kadınsı rollerin) ile iş doyumu ilişkisini inceleyen, yurt dışı literatürde de yurt içi literatürde de yeterince çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu noktadan hareketle evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik ve iş doyumunun araştırıldığı bu araştırmaya, cinsiyet rolleri bağımsız değişken olarak dahil edilmiştir. Sonuç olarak bu araştırmanın problem cümlesi şu şekilde belirlenmiştir: "Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri, evlilik doyumlarını ve iş doyumlarını yordamakta mıdır?".

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumları ve iş doyumları ilişkisinin incelenmesidir. Bu amaç etrafında araştırmada dört ana soruya cevap aranmıştır:

1. Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, eş eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir değişkenlerine göre ve iş doyumları cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir, meslek ve toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Evli ve çalışan yetişkinlerin kadınsılık ve erkeksilik puanları, evlilik doyumlarını yordamakta mıdır?
3. Evli ve çalışan yetişkinlerin kadınsılık ve erkeksilik puanları, iş doyumlarını yordamakta mıdır?

4. Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları ve iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu dört ana soruya ilişkin alt amaçlar ise şunlardır:

1.1. Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.2. Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.3. Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları, eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.4. Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları, eşlerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.5. Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları, ailelerinin aylık ortalama gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.6. Evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumları, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.7. Evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumları, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.8. Evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumları, eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.9. Evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumları, mesleklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.10. Evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumları, ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.11. Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları, toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
1.12. Evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumları, toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Yetişkin bir bireyin aile kurması ve bir işte çalışması, yerine getirmesi beklenen gelişim görevlerindendir. Dolayısıyla yetişkin bireyler, zamanlarının büyük

bir kısmını çalışarak, geriye kalan zamanlarının büyük bir kısmını ise aileleriyle birlikte geçirirler. Bu nedenle, bireylerin mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri hem işlerinde hem de evliliklerinde doyurucu yaşantılar geçirmelerine bağlıdır. Bununla birlikte, bireylerin cinsiyet rolleri de evlilik ve iş yaşamlarını etkilemektedir.

Evliliğin bireysel ve sosyal işlevi incelendiğinde evlilik yaşamının, kadın ve erkeğin biyolojik, sosyal ve psikolojik birtakım ihtiyaçlarını ve güdülerini doyurmayı amaçladığı görülür (Özgüven, 2000). Evlilik, bireyin hayatının birçok yönünü etkileyen önemli bir kurumdur. Kişinin, evlilik doyumu veya temel ilişkileri, onun yaşamdaki mutluluğunu etkileyen önemli bir etkendir. Evlilik ilişkisinin irdelenmesi hem kuramsal hem de terapötik amaçlar açısından son derece önemlidir (Çelik, 2006). Evli bireylerin mutlu olabilmesi, evlilikte doyum yaşamalarına ve beklentilerini gerçekleştirebilmelerine bağlıdır. Doyumun yaşanamadığı evliliklerin boşanma ile sonuçlanabildiği, bu durumun ise hem eşleri, hem de çocukları olumsuz olarak etkileyebildiği bilinmektedir. Evlilik doyumunun ve bu doyumu etkileyen faktörlerin belirlenmesi bu anlamda önemli bir konudur (Üncü, 2007).

Evlilik, dinamik bir yapıdır. Evlilikler zamanla sosyal, kültürel ve ekonomik gelişim ve değişimlere uyum gösterebilmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet kavramının da aile üzerindeki etkisi daha detaylı olarak açıklanarak, kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların sosyal ortamda nasıl şekillendirildiğinin ve yine bu toplumsal cinsiyet rollerinin evlilikleri nasıl etkilediğinin anlaşılması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet analizine dayalı bir bakış açısı, bize kadın ve erkek olmanın çok katmanlı anlamlarının sosyal olarak nasıl oluşturulduğunu, kadın ve erkek olmanın ev içinde ve ev dışında oluşan her türlü günlük faaliyette saklı olduğunu gösterir (Hart, 1995).

Ülkemizde son yıllarda, aile kurumuna ve evlilik ilişkisine verilen önem artmıştır ve artmaya da devam etmektedir. Bu önemin kanıtı olarak, 1989 yılında Türkiye Aile Araştırma Kurumu'nun kurulmasını ve son günlerde gündemde olan, her ile devlet bünyesinde bir "Aile Danışma Merkezi" açılmasına yönelik projeyi gösterebiliriz. Evlilik ve aile danışmanlığı alanında yapılan çalışmaların artması ve ülkemizde bu alanda giderek daha fazla uzman yetişmeye başlaması ile pek çok özel ya

da resmi kurumda, evli çiftlerin psikolojik sıkıntılarını aşabilmeleri ve gerek bireysel gerekse çift olarak daha sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için evlilik ve aile danışmanlığı hizmeti verilmektedir. Fakat bu merkezlere başvuranların sayısı gün geçtikçe artsa da yine de yeterli değildir.

Toplumumuzda kadın ve erkeğin evlilik içindeki konumları ve görevleri net olarak belirlenmiştir ve buna göre de beklentileri vardır. Dolayısıyla bireyin cinsiyet rolünün yani toplumun bireyden beklediği davranış örüntüsünün, her şeyde olduğu gibi evlilik yaşantısında ve evlilik doyumu üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir (Çınar, 2008). İş hayatında, erkeğin daha kalıplaşmış bir yeri varken kadının çalışma hayatında yer alması ise daha yakın bir zamana dayanmaktadır. Kadınların iş doyumunun azalmasında, "işte kadın olma" nedeni ile ortaya çıkan engellemelerin büyük etkisi olduğu açıklanmaktadır. Bununla birlikte, kadınların ev ve aile ile ilgili sahip oldukları sorumluluklar nedeni ile daha fazla çatışma yaşaması da, kadınların iş doyumunun azalmasında bir etken olarak gösterilebilir (Eğinli, 2009). Kadınların işte daha çok yer almaya ve cinsiyet rollerinde meydana gelen bu değişimler erkeklerin yaşantılarını da etkilemektedir. Kadının daha eşit şartlar talep etmesi, erkeğin toplumun kendisine verdiği eve para getirme, aile reisi, yönetici olma gibi görevlerden vazgeçmesi anlamına da gelebilmektedir. Dolayısıyla değişen toplumsal roller, kadın gibi erkeğe de çatışmalar yaşatabilmektedir.

Dünyada iş doyumuyla ilgili yıllardır çok sayıda araştırma yapılmaktayken ülkemizde iş doyumu, özellikle son yıllarda araştırma konusu haline gelmiştir. Hem yurt içi hem de yurt dışı literatürde, cinsiyet değişkenin evlilik doyumu veya iş doyumu ile ilişkisini inceleyen birçok araştırmaya ulaşmak mümkündür. Bunun yanında, cinsiyet rollerinin iş doyumu üzerindeki etkisi ile ilgili yurt dışı literatürde ulaşılabilen araştırmalar sınırlı sayıda olmakla birlikte (Örn. Dodson ve Borders 2006; Ghazzawi, 2010), yurt içi literatürde bu konuyla ilgili yeterince çalışılmadığı görülmektedir. Ayrıca, yine bu araştırmanın amaçlarından biri olan evlilik doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ilgili olarak ulaşılabilen çalışmalar Tezer (1992; 1994) tarafından yapılmıştır.

Sonuç olarak, alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması ve cinsiyet rollerinin, iş doyumu ve evlilik doyumuyla ilişkisi konusunda edinilecek sonuçların, bu konuda

müdahale programları geliştirilmesine yardımcı olabilmesi açısından bu araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Bu araştırmada, katılımcıların ölçekleri içtenlikle cevaplayacakları ve katılımcılardan geçerli ve güvenilir bilgiler alınacağı varsayılmıştır.
2. Ele alınan örneklemin evreni temsil edeceği, evrenin görüş ve eğilimlerini yansıtacağı varsayılmıştır**.**
3. Kişisel Bilgi Formu'nda bireylerin işaretledikleri mesleklerin, kendi mesleklerini temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, Adana, İzmir, Diyarbakır, Mersin, Eskişehir, Gaziantep ve Ankara ili sınırları içerisinde çalışan ve evli olan bireyler ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma; BEM Cinsiyet Rolü Envanteri, Minnesota İş Doyum Ölçeği ve Evlilik Yaşam Ölçeği'nin ölçtüğü değerler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Evlilik Doyumu: Bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısıdır. Bu, evlilikten sağlanan genel doyumu ifade ettiği gibi, evlilikteki arkadaşlıktan ve cinsellikten sağlanan doyum gibi daha özel durumları da ifade etmektedir (Spainer ve Lewis, 1980).

Cinsiyet Rolleri: Kadın ve erkekte farklılaşan bir takım sosyal davranışlardır. Başka bir deyişle, kadının ve erkeğin kendi cinsiyetine uygun olarak, içinde yaşadığı toplumun kurallarına göre sergilediği davranışlardır (Bem, 1974).

İş Doyumu: Kişinin işine karşı sahip olduğu olumlu etki ya da duygulardır. Başka bir deyişle iş doyumu, iş görenlerin işlerinden duydukları hoşnutluk ya da hoşnutsuzluktur (Davis, 1984).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde evlilik doyumu, iş doyumu ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili kuramsal bilgilere ve araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.1. Evlilik Doyumuyla İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.1.1.1. Sosyal Mübadele Kuramları

Kişiler arasındaki ilişkileri inceleyen sosyal mübadele kuramı ödül, bedel, sonuç ve karşılaştırma düzeyi kavramlarına dayanır. Thibaut ve Kelley'in (1959) geliştirdikleri bu kuram, ikili ilişkileri, bir çeşit ödül-bedel mübadelesi olarak ele almaktadır. Bu kuramın bir başka sayıltısı da, mini-max stratejisidir. Buna göre bireyler ödülü yüksek, bedeli düşük ilişkileri tercih ederler ve bu tür ilişkileri sürdürme eğilimi gösterirler.

Sosyal mübadele kuramlarına göre, insan ilişkileri ödül-bedel mübadelesine dayanır. Buna göre, insanlar fazla ödül alıp, düşük bedel ödeyecekleri ilişkileri tercih ederler. Ödül, bir ilişkiden alınan haz ya da doyum olarak tanımlanırken; bedel, bireyin performansını ketlemeye yönelik faktörler olarak tanımlanır (Thibaut ve Kelley, 1959; Hovardaoğlu, 1996). Ödül, doyum veren herhangi bir şey olabilir. Örneğin maddi çıkar, duygusal destek, hoşça geçirilen birkaç saat birer ödül olabilir. Buna karşılık bedel, davranışın yapılmasını engelleyen herhangi bir özelliktir. Örneğin para harcamak, çaba harcamak, ödülü alamamak birer bedeldir. İkili ilişkide eşler, ödediklerine inandıkları bedelin karşılığı olan ödülü alamazlarsa ilişkide sorunlar yaşanmaya başlar. Ancak, bu gibi durumlarda ilişkiler her zaman bitmeyebilir. Bazen bireylerin, çok yüksek bedel ödeyip çok az ödül aldıkları ilişkileri devam ettirdikleri de görülebilir (Thibaut ve Kelley, 1959; Hovardaoğlu, 1995).

İlişkiden elde edilen ödüllerden bedellerinin çıkarılması sonucunda sonuç elde edilir ve insanların bir ilişkiye katılmaları için sonucun olumlu olması beklenir. Bir ilişkiye ilişkin algılanan sonuç, kişinin partnerine ilişkin algılarından ve partnerler arası etkileşimin kalitesine ilişkin algılardan oluşur (Sabatelli, 1988).

Karşılaştırma düzeyi, ilişkinin o anda değerlendirildiği noktadır. Bu nokta nötr olarak kabul edilir. Eğer sonuç, karşılaştırma düzeyini geçerse ilişki doyum verici olarak kabul edilir. Ancak sonuç, karşılaştırma düzeyinin altındaysa kişi doyumsuz ve mutsuz olacaktır. Bir insanın karşılaştırma düzeyi, kendi deneyimlerinden ve başkalarının deneyimlerine ilişkin gözlemlerinden oluşur. Burada önemli olan bu deneyimlerin kişi için ne kadar çarpıcı ya da belirgin olduğudur. Karşılaştırma düzeyi konusunda bireysel faklılıklar vardır. Örneğin, kendine güveni yüksek ve güçlü olan bireyler, olumlu sonuçlar elde etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu düşünürler. Aksine, güvensiz ve güçsüz olan kişilerin ise beklentileri düşük olduğundan, bu bireylerin karsılaştırma düzeyi ise daha düşük olur (Thibaut ve Kelley, 1959).

Bu kuram, özellikle duygusal ilişkiler ile evlilik ilişkilerinin incelenmesinde kullanılmaktadır ve bu ilişkilerdeki bozulmalar, kuram çerçevesindeki yordamalarla tutarlıdır. Kuram bu tür ilişkilerde güçlü yordamalara sahip olduğundan, kurama dayalı olarak geliştirilen terapi tekniği de başarılı sonuçlar vermektedir. (Akt. Hovardaoğlu, 1996).

2.1.1.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, ebeveynlerin evliliklerinin niteliğinin ve boşanmalarının, çocukların evliliklerini nasıl etkileyebileceğini açıklar. Yani, sosyal öğrenme kuramına göre, birey kendi evliliğindeki davranışlarının çoğunu, ebeveynlerinin evliliklerini ve onların bu evliliklerdeki etkileşimlerini gözlemleyerek öğrenir. Başka bir deyişle, bireyler kendi evliliklerinde ebeveynlerini model alabilirler. Bu kuramda ayrıca, insanların doğuştan birtakım davranış repertuarlarıyla donatılmış olmadığı, insan davranışının kökeninde öncelikle taklit olduğu belirtilmektedir. Çocuklar, gözlem ve modelleme yoluyla şemalarını ve davranış repertuarlarını kazanırlar (Bandura, 1977).

Sosyal öğrenme kuramı, eşlerin ceza ve ödülleri özel yollarla değerlendirdiklerini ve yorumladıklarını öne sürer. Eşler arasında sorunlu ilişkileri sürdürmede ve anlamada, kişiler arası yanlış algılamaların rolünün olduğu vurgulanır. Problem, her eşin kişiler arası davranışında sahip olduğu algılardan ve davranışsal beklentilerden kaynaklanır. Sorunlu eşler arasında bu çarpıtmalar sorgulanmaz ve

problemi sürdüren sonuçlara katkıda bulunur. Bu nedenle Epstein'a (1982) göre, sorunlu ilişkilerin özellikleri şöyledir:

1. Kişiler arası yanlış algılar ve geçersiz varsayımlar,
2. Eşlerden her birinin kişiler arası davranışında sahip olduğu olumsuz şema,
3. Diğeri hakkında, olumsuz şemalardan çıkarılan genellemeler ve sorgulanmayan algılamalar (Akt. Sevim, 1992).

2.1.1.3. Öğrenme Kuramı

Davranışçı yaklaşıma dayanan öğrenme kuramı, aşk ve evliliği tepkisel ve edimsel koşullanma ilkeleri ile açıklamaya çalışmaktadır. Bireylerin birbirlerine yönelik davranışları, pekiştirmenin temeli olarak kabul edilmektedir. Özellikle evlilikte eşlerin birbirlerine yönelik davranış ve algılamalarında geçmiş yaşamlarındaki bu öğrenmeler etkili olabilmektedir (Binici, 2000).

Bu kurama göre evlilikte zorlanma, evli çiftlerin birbirlerine ilettikleri pekiştirecin miktarından ve her bireyin pekiştireç ve cezayı birbirine aktarmasından kaynaklanmaktadır (Barkers, 1998).

2.1.1.4. Bağlamsal Model

Bradbury ve Fincham'a (1988) göre bağlam, evlilikteki davranışları etkileyen psikolojik koşullar ve değişkenlerdir. Bağlamsal modele göre, eşlerden biri açık bir davranışta bulunduğunda, diğer eşte hızlı bir şekilde duyusal ve bilişsel tepkiler ortaya çıkar. İşte bu tepkiler, eşlerin davranışlarının oluştuğu bağlamla yani evliliklerindeki psikolojik koşullar ve değişkenlerle ilgilidir.

Bağlam, yakın ve uzak bağlam olarak ele alınabilir. Yakın bağlam, bireyin eşinin bir davranışıyla karşılaştığı andaki duygu ve düşüncelerini kapsar. Başka bir deyişle, yakın bağlam, bireyin eşinin davranışının hemen öncesindeki öznel duygu durumudur. Uzak bağlam ise, yakın bağlama göre daha kalıcı kişilik özellikleriyle ilgilidir. Bu durumda, yakın bağlam daha çok o anda yaşanan duruma özgüyken, uzak bağlam bireyin kendi kişilik özellikleriyle bağlantılı olarak, pek çok ilişki durumunu etkileyebilmektedir. Bağlamsal model, yakın bağlam ve uzak bağlam arasındaki ilişkiye

dayanarak doyumu açıklar. Modele göre, uzak bağlam ile doyum arasındaki ilişki yakın bağlamın aracılık etmesiyle gerçekleşir (Bradbury ve Fincham, 1988).

2.1.1.5. Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı

Evlilik doyumunu ve eşler arası ilişkiyi açıklamaya çalışan diğer bir kuram ise, Miller ve Steinberg'in "Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı"dır. Genel olarak bu kuram, insanların başka insanlar hakkında nasıl düşündüğü ile ilgilenir. Bu kurama göre, eşini olduğu gibi kabul eden ve geleneksel rollere göre algılamayan çiftlerin evlilik doyumu daha yüksektir. Çünkü eşin kendisine özgü özellikleriyle kabul edilmesi ona yönelik bağımlı ve kontrolcü davranışların olmadığını, aksine eşitlikçi bir yaklaşımın var olduğunu düşündürmektedir (Gökmen, 2001).

2.1.1.6. Yükleme Kuramı

Weiner'a (1985) göre yükleme kuramı, belirli bir olayın niçin oluştuğunu, kişide oluşan yargı ya da kişinin a1gıladığı nedenle açıklar. Kişinin, bir davranışın sonucuna ilişkin vardığı karar ya da algıladığı neden, sonraki davranışının oluşmasında etkili olmaktadır.

Yükleme kuramına göre evlilik doyumu ise, nedensel yüklemeler ve sorumluluk yüklemeleri kavramları ile açıklanır. Nedensel yüklemeler bir olayı oluşturan faktörlerle ilgilidir. Diğer bir ifadeyle, bir olayın oluşumuna ilişkin açıklamalardır. Nedensel yüklemeler odak, istikrar, kontrol ve genellik boyutlarını içerir. Evlilikteki nedensel yüklemeler, bu boyutlar sayesinde anlaşılabilir. Sorumluluk yüklemeleri ise, bireylerin herhangi bir olay için hesap verebilirliğine ilişkin bir kavramdır (Bradbury ve Fincham, 1988). Nedensellik yüklemeleri olaya neyin neden olduğu ile ilgiliyken, sorumluluk yüklemeleri olaydan kimin sorumlu olduğu ile ilgilidir. Sorumluluk yüklemeleri niyet boyutunu da içerir. Yani sorumluluk yüklemeleri, bireyin davranışı kasıtlı mı yoksa kasıtsız mı yaptığını da içerir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003).

2.1.2. İş Doyumuyla İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.1.2.1. Başarı Güdüsü Kuramı

Murray'a (1938) göre, gereksinimler araştırıcılar tarafından gözlemlenebilecek olgular değildir. Gereksinimler, ancak gözlemlenebilen davranışlardan çıkarılabilen, insan davranışlarını açıklamak için araştırıcı tarafından kurulan varsayımsal yapılardır. Gereksinimler, içsel eğilimler olmayıp öğrenilmiş davranışlardır (Akt. Onaran, 1981). İnsanlarda, kimi zaman birbirleriyle çatışan gereksinimler de olabileceğini söyleyen Murray, bu gereksinimleri sıralamıştır. Başarı güdüsü de bu gereksinimlerden biridir (Onaran, 1981).

Kişiler hoş duygular, durumlar yaşamak isterken, hoş olmayan duygulardan da kaçınırlar. İnsan hoş bir durumun içindeyken gerek çevresinden, gerek kendi içinden (bedeninden, düşüncelerinden, duygularından) birtakım uyaranlar alır. Bu uyaranlar, o duygusal durumla birleşerek, gelecekte de kişinin karşısına çıktıklarında o kişiyi tekrar hoş olan o duruma yönelmeye güdülerler. Bununla birlikte, eğer insan olumsuz bir durumdaysa, bu defa bu olumsuz duygularla birleşen uyaranlar, ileride onu böyle durumlardan kaçınmaya güdüleyecektir. Böyle bir güdü, gelecekteki bir amaca yönelmeyi ya da ondan kaçınmayı içeren, geçmişteki bazı uyaranların hoş olan ya da olmayan durumlarla bağlantısına dayanan, güçlü bir duygusal çağrışımdır (McClelland, 1951).

Başarı güdüsü yüksek olan kişiler, daha uyarıcı, ilginç ve onlara başarmaları için sürekli yeni hedefler koyan işlerden zevk alırlar. Durağan, başarılması kolay işler bu kişilere cazip gelmeyebilir. Sonuç olarak, iş zenginleştirme çalışmaları ile yapılacak değişiklikler başarı güdüsü yüksek olan çalışanları daha doyumlu kılacaktır (Akt. Samadov, 2006).

2.1.2.2. Çift Etmen Kuramı

Herzberg ve arkadaşlarının araştırmalarında, 200 mesleki ve teknik çalışanla yüz yüze görüşerek ortaya çıkardıkları etmenlerden bazıları doyuma bazıları da doyumsuzluğa yol açmaktadır. Bu yaklaşıma göre, bazı iş şartlarının elverişsiz olması çalışanlarda doyumsuzluğa neden olurken, çalışanlarca bu şartların istendik düzeyde olduğunun algılanması iş doyumunu artırıcı olmaktadır. Herzberg'in hijyen etmenleri

adını verdiği koruyucular, yani işle doğrudan ilgisi olmayan çevreyle ilgili faktörler ücret, kişiler arası ilişkiler, çalışma şartları, işletme yöntemi, politikalar ve gözetimdir. Herzberg, bu faktörleri iki temel ihtiyaca bağlamaktadır. Bunlardan birincisi güdüleyiciler, gelişme ve kendini gerçekleştirme gereksinimlerini karşıladıkları için doyuma, sağlık etmenleri de hoş olmayan şeylerden kaçınma gereksinimi yüzünden doyumsuzluğa yol açmaktadır. Birinci grupta, işin içsel özelliklerinden kaynaklanan, kişiyi daha yüksek performans ve çabaya sevk eden tanınma, işi başarma, işin kendisi, sorumluluk ve ilerleme imkanları olarak sıralanan etmenler, iş verenin sağladıklarından çok çalışanın kendi yaptıklarıyla ilgilidir. İkincisi ise sağlık etmenleridir. İkinci grubu oluşturan sağlık etmenlerinin yeterli olmadığı ya da bulunmadığı çalışma ortamında bir insan doyuma ulaşmamış olacak, ancak sağlık etmenleri tam olduğu zaman doyuma ulaşmış olacaktır. Bunun yanında, çift etmen kuramını iki temel faktör üzerine sistematize eden Herzberg, aynı zamanda sadece sağlık etmenleriyle doyuma ulaşanların da var olabileceğini kabul etmektedir (Onaran, 1981).

2.1.2.3. Maslow'un Gereksinimler Hiyerarşisi Kuramı

Bu yaklaşımın iki temel varsayımı vardır. Bunlardan birincisi, kişinin gösterdiği her davranışın, kişinin sahip olduğu belirli ihtiyaçları gidermeye yönelik olduğudur. İhtiyaçlar davranışı belirleyen önemli bir faktördür. İkinci varsayım ise, ihtiyaçların sırası ile ilgilidir. Buna göre kişi, belirli bir hiyerarşi izleyen ihtiyaçlara sahiptir (Dinçer ve Yahya, 1999).

Maslow'un geliştirmiş olduğu bu yaklaşımın gerçeğe uygunluk derecesini araştıran pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların bir kısmı bu yaklaşımın varsayımlarını doğrulamış, bir kısmı ise doğrulamamıştır. Bütün bunlara rağmen, ihtiyaçlar hiyerarşisi yaklaşımı basitliği, anlaşılırlığı ve mantıki olması gibi nedenlerle en çok bilinen motivasyon teorisi olmuştur (Koçel, 2001).

Maslow'un (1970) gözlemlerine dayanan bu kuram, insanın temel gereksinimlerini beş kümede toplar. Bu gereksinimler sırası ile şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Şekil 1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Fizyolojik gereksinimler: Yemek yemek (su, tuz, şeker, protein, kalsiyum ve diğer minerallerin alınması için), hava, uyku, ph dengesi ve sıcaklığın korunması, hareket etmek, uyumak, vücut atıklarından kurtulmak, acıdan kaçınmak ve seksi içeren temel ihtiyaçlardır.

Güvenlik Gereksinimi: Fiziksel korunma, psikolojik güvenlik ve denge ihtiyacıdır. Bu gereksinimin karşılanmaması korku ve endişeye sebep olur.

Sevgi gereksinimi: Kişinin toplumla bütünleşme, toplumsal ilişkiler kurma, arkadaşlık, dostluk ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyaç kişinin çalışma ortamı için de geçerlidir. Bu gereksinimin karşılanmaması yalnızlık ve sosyal kaygılara neden olur.

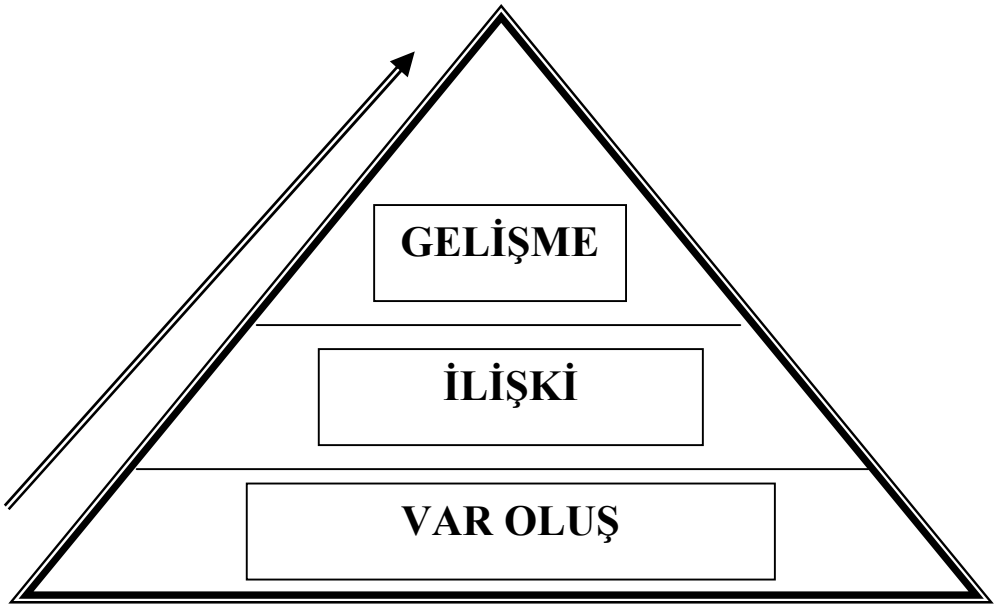
Saygınlık gereksinimi: Maslow düşük ve yüksek olarak adlandırdığı iki tür saygınlık gereksiniminden bahseder. Düşük saygınlık ihtiyacı diğerlerinin saygısını kazanma, statü, tanınma, dikkat çekme, ilgi, ün, itibar hatta üstünlük ihtiyacıdır. Yüksek saygınlık gereksinimini ise güven, yeterlik, başarı, ustalık, bağımsızlık ve özgürlük gereksinimleri olarak tanımlamaktadır. Bu gereksinimin karşılanmaması düşük öz güvene yol açar. Maslow bu dört gereksinimin, sadece giderilme ihtiyacı doğduğunda fark edildiğini, giderildiğinde ise gereksinimin son bulduğunu savunur.

Kendini gerçekleştirme gereksinimi: Kişinin kapasitesini yükseltme ve yeteneklerini geliştirme gereksinimidir. Bu gereksinim, diğer dört gereksinimden farklı olarak beslendikçe daha çok doyurulmak ister.

Maslow'un bu kuramı; ihtiyaçları sınıflara ayırmanın güçlüğü, bunların doyumunun bir sıra içerisinde olmayabileceği, kişinin bu kuramda belirtilen sıralamanın aksine alt düzeydeki bir ihtiyacını karşılamadığı halde daha üst düzeyde bir ihtiyacını karşılıyor olabileceği gibi sebeplerden dolayı kuramsal ve uygulama yönünden eleştirilmiştir (İncir, 1990).

2.1.2.4. Var Olma, İlişki Kurma ve Gelişme İhtiyacı (ERG) Kuramı

Alderfer'in, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini basitleştirerek geliştirmiş olduğu motivasyon yaklaşımıdır. Burada ihtiyaç sıralaması daha basittir, ancak yine Maslow'un sınıflaması gibi bir ihtiyaç sıralaması esastır (Koçel, 2001). ERG kuramında, ihtiyaçlar bir hiyerarşi içerisinde değillerdir. Tüm gereksinimler kişiyi aynı anda etkileyebilir. Maslow'un kuramının aksine, bu kuramda alt düzeydeki bir gereksinimin doyurulması kişiyi mutlaka bir üst düzeydeki gereksinime yönlendirmez. Maslow, karşılanmayan gereksinimlerin saklı tutulduğunu savunurken, Alderfer karşılanmayan gereksinimden vazgeçilerek daha temel gereksinimlere yönelindiğini savunur. İki kuram arasındaki bir diğer fark da, Maslow'un doyurulmuş bir gereksinimin artık kişi üzerinde güdüleyici bir etkisinin olmadığını, Alderfer'in ise doyurulan bir gereksinimin o gereksinimi daha da güçlendirebileceğini savunmasıdır (Akt; Aslan 2006).

Şekil 2. Alderfer'in İhtiyaçlar Şeması

Var Oluş Gereksinimi (Existence): Yiyecek, su, barınma, fiziksel güvenlik gibi yaşamı sürdürmekle ilgili en alt düzeydeki gereksinimleri ifade eder.

İlişki Gereksinimi (Relatedness): Diğer insanlarla etkileşim, duygusal destek, saygı, kabul görme ve ait olma ihtiyaçlarını içerir.

Gelişme Gereksinimi (Growth): Kişisel gelişim, yeteneklerin ve becerilerin olabildiğince çok kullanımı ihtiyacıdır (Aslan, 2006).

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisine İlişkin Basamaklar	**Alderfer'in ERG Kuramına İlişkin Basamaklar**
1.Fizyolojik 2.Güvenlik	1. Var olma ihtiyacı
3. Sosyal ihtiyaç 4. Saygınlık ihtiyacı	2. İlişki İhtiyacı
5. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı	3. Gelişme ihtiyacı

Şekil 3. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi İle Alderfer'in Var Olma, İlişki Kurma ve Gelişme İhtiyacı Kuramının Karşılaştırması (Efil, 2009)

2.1.3. Cinsiyet Rolleriyle İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.1.3.1. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuramlar, kadınlar ve erkekler arasındaki davranış farklılıklarını, cinsler arası biyolojik ve psikolojik farlılıklara dayandırarak açıklar. Bu kuramın ilgi alanı, doğumdan itibaren kadın ve erkek vücudunda salgılanan hormonlar, kritik gelişme dönemlerinde hormonlardaki farklılıklar (örneğin, ergenlik) ile beyindeki işlevsel ve yapısal farklılıklardır (Osborne, 2004).

Eagly'e (1995) göre, kadınlar ve erkekler biyolojik alanın yanında psikolojik alanda da bazı farklılıklara sahiptirler. Psikolojik farklılıklar kolayca değişebilecek farklılıklar da değildir. Evrimsel psikoloji yaklaşımına göre, bu psikolojik farkların kaynağı, kadının ve erkeğin evrimsel süreç boyunca farklı uyum sorunlarıyla karşılaşmış olmalarıdır. Kadınlar, erkeklere göre çocuğa daha fazla zaman ayırırlar. Çünkü çocuğun büyütülmesi görevi kadına aittir. Ancak, kadınlar bunu hiçbir zaman tek başlarına yapamamışlardır. Yiyecek, para gibi gerekli kaynakların sağlanması ve güvenlik tehditlerinin giderilmesi zorunludur (Akt. Buss, 1995).

Aslında insan neslinin devamı, kadınların başarılı bir şekilde doğaya uyum sağlamaları ve direnebilmeleri sayesinde sağlanmıştır. Tarih boyunca, kadınların kendilerine düzenli olarak gereksinimlerini karşılayacak erkekleri eş olarak seçmesi, en akılcı mücadele stratejisi olmuştur. Erkekler ise, bir kadınla beraber olabilmek için kaynaklarını (yiyecek ve para) ve sosyal statülerini artırma sorunuyla karşılaşmışlardır. Erkekler, bunu yaparken diğer erkeklerle fiziksel bir mücadeleye girmekten de kurtulamamışlardır. Bu evrim sürecinin sonucu olarak, farklı uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalan erkeklerin ve kadınların psikolojik olarak aynı olmaları mümkün değildir. Ancak, bu farklılık erkeklerin veya kadınların birbirlerine üstünlük taşıdıkları anlamına da gelmez. Hem erkekler hem de kadınlar doğaya uyum sağlama sürecinde farklı mekanizmalar geliştirmişlerdir. Bu nedenle, evrim sürecinin yol açtığı cinsiyet farklılıkları kontrol edilemez ve değiştirilemez değildir. Bu farklılıkların kaynağı her yönüyle incelenir ve gereken ayarlamalar yapılırsa söz konusu cinsiyet ayrımının yok olduğu görülebilir (Buss, 1995).

2.1.3.2. Psikanalitik Kuram

Toplumsal cinsiyetin gelişimine ilişkin olarak ilk kuramsal açıklamalar Freud tarafından yapılmıştır. Freud, insanın cinsel gelişimini beş gelişim aşamasında incelemiştir. Freud'a göre çocuklar cinse bağlı kimliklerini, ebeveynleriyle ilişkilerindeki çatışmalı duygularını ve kıskançlık duygularını çözerek kazanırlar (Özbay, 2004). Freud'a göre beş gelişim evresi vardır ve bu evreler şöyledir:

- **Oral dönem:** Freud'un oral bölge olarak adlandırdığı ağız, yaşamın ilk yıllarını kapsayan bu evrede bebek için oldukça önemli bir vücut bölgesidir. Bebek; sürekli biçimde yeme, emme, ısırma davranışları gösterirken ağzına atabileceği nesnelere karşı da sürekli bir ilgi içindedir. Freud, bebeğin bu oral davranışlardan oldukça zevk aldığını ve doyum sağladığını varsaymaktadır. İkinci yılda öncelikler değişir ve anal dönem başlar.
- **Anal dönem:** Bebekler, gelişimlerinin bu evresinde anal etkinliklere ilgi duyarlar ve bu tür etkinlikler en büyük zevk kaynakları haline gelir. Anne ve babalar ise bu dönemde tuvalet eğitimi ile uğraşmaktadırlar.
- **Fallik dönem:** Üçüncü yıldan yaklaşık beşinci yıla kadar olan dönemde çocukta cinsel merak başlar. Dikkatini üreme organlarına yönelten çocuk, cinsel organlarından zevk aldığını keşfeder. Fallik dönemdeki çocuk, kendi cinsel anatomisini tanır ve karşı cinsle arasında anatomik farklılıklar olduğunu bilir. Bu dönemde, erkekler annelerine karşı cinsel duygular besledikleri ve babayı kıskandıkları için annenin ilgisini çekmek üzere babayla yarışırlar ve oedipus kompleksini yaşarlar. Kızlar ise, erkeklere göre daha az şiddetli bir biçimde babalarına karşı benzer duygular taşırlar. Bu durum elektra kompleksi olarak bilinir.
- **Latant dönem/Gizil dönem:** Altı yaşından ergenliğe kadar süren bu dönemde Freud, cinsel dürtülerin üzerinin örtüldüğünü; fallik dönemde yaşanan cinsel duyguların hatırlanmasından kaçınmak için çocukların karşı cinsten arkadaşlarıyla ilişkiden sakındıklarını; altı yaşından ergenliğin başlangıcına kadar yoğun bir şekilde kendi cinslerinden yaşıtlarıyla ilgilendiklerini belirtmiştir. Aileye dönük ilginin yaşıt grubuna yöneldiği latant dönemde çocuk, içinde yaşadığı toplumsal yapı ile de etkileşimde bulunabilmek için gerekli olan toplumsal becerileri de kazanmaktadır.

- **Genital dönem:** Bu son dönemde cinsel olgunlaşmaya bağlı olarak cinsel istekler tekrar çıkmakta, fakat bu istekler karşı cinsten yaşıtlara yönelik olmaktadır. Bu evre yetişkinlik boyunca devam etmektedir. Freud'a göre, çocuğun bu dönemler boyunca geçirdiği yaşantılar, onun yetişkin kişiliğinin oluşumunda önemli etkilere sahiptir (Yazgan İnanç, Bilgin ve Atıcı Kılıç, 2004).

Freud'un kuramında toplumsal cinsiyetin kazanımına ilişkin üç dönem ele alınır: Çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönem (Akt. Yaşın Dökmen, 2010).

Oral ve anal dönemleri içeren bu ilk dönemde, doğumdan itibaren erkek ve kız çocukların cinsiyet ve toplumsal cinsiyet deneyimleri aynıdır. Erkek çocuklar, yaşama erkek anatomisine sahip olarak başlarlar, libidoları erkek cinsel organıyla, yani penisle bağlantılı olarak erkektir ve anneleriyle ilişkileri de karşı cins ilişkisidir. Kız çocuklar ise anatomik olarak iki cinsiyetlidir; dişilik organı olarak vajinaları, erkeklik organı olarak da klitorisleri vardır. Yaşamın başında kız çocukların deneyimleri içinde sadece klitoris yer alır, libidoları bununla ilişkili olarak erkektir ve anneleriyle ilişkileri yine karşı cins ilişkisidir. Yani ilk dönemde kız çocukların da erkek çocukların da cinsiyetleri erkektir ve toplumsal cinsiyetleri de erkeksidir. Bu dönemin başında yani oral dönemde çocuk, annesinin kendisinden ayrı olduğunun farkında değildir, annesinin memesinin kendisinin bir parçası olduğuna inanır. Bu nedenle de, anne ile çocuk arasında beslenmenin ne zaman olacağı ve ne kadar süreceği konusunda çatışma yaşanır. Bu çatışmanın çözülmesi, gerçeklik sınama ve rasyonellik kaynağı olan egonun gelişimini sağlar. Dönemin ikinci bölümünde yani anal dönemde ise çocuk ile anne ve babası arasında yeni bir çatışma yaşanır. Tuvaletin ne zaman ve nereye yapılacağının kontrolü. Bu çatışma da çocuğun anal kontrolden hoşlanmasıyla çözülür (Yaşın Dökmen, 2010).

Fallik dönemin ilk bölümü olan ve 18 ile 24. aylarda başlayan ikinci dönemde çocuklar, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları anlamaya başlar ve beş yaş civarında da cinsel kimlikleri oluşur. Freud'a göre, yine erkeklik merkezdedir ve sevgi objesi yine annedir. Çünkü çocuklar yalnızca erkek cinsiyetini bilirler. Çocukların anlayışına göre cinsiyet farkı, penise sahip olmak ya da olmamak durumudur. Erkek çocuklar babalarının fiziksel ve cinsel olarak daha güçlü olduklarını görürler ve eğer cinsel

ilgilerini annelerine yöneltirlerse babalarının onları kastre (hadım) edeceğinden korkarlar. Bu dönemde, kız çocuklarının gelişimleri daha da karmaşıktır. Freud'a göre, kız çocukları penisleri olmadığı için kendilerinin cinsel organları olmadığını ya da çok basit bir organları (klitoris) olduğunu düşünürler. Bu durumu bir kayıp olarak görürler ve kıskanma duygularıyla tepkide bulunurlar. Elektra kompleksi yaşayan kız çocuklar, bu eksikliği telafi etmek isterler ve bir gün penise sahip olacaklarını (belki de içerde bir tane vardır ve büyüyecektir) ümit ederler. Hayal kırıklığı ve öfkeyle annelerinden babalarına yönelirler, çünkü anneleri onlara erkek çocuklarına verdiklerinden vermemiştir ve zaten anneleri de eksiktir, onların da penisi yoktur. Annelerinden uzaklaşıp babaya doğru yönelişleri, onların heteroseksüel anlamda kadınsılık yoluna girişlerinin başlangıcıdır (Yaşın Dökmen, 2010).

Toplumsal cinsiyet rolünün kazanımının üçüncü döneminde yani ödipal dönemde, anneleri için babalarıyla erkeklik yarışına giren erkek çocuklar, kastrasyon (hadım edilme) korkusuyla babalarıyla olan çekişmelerinden ve annelerine olan cinsel yönelimlerinden vazgeçer, babalarıyla özdeşleşirler. Böylece daha geniş bir sosyal dünyada, erkek ve erkeksi olarak kendilerine uygun yerlerini alırlar. Ödipal çatışmanın çözülmesiyle ahlaki yargılamanın kaynağı olan süperego da gelişir. Kız çocuklar ise babalarıyla yeni ilişkilerinde, önce babalarının onlara istedikleri penisi vereceğini umarlar. Ancak sonra bu istekten, ilişkili davranışlardan ve saldırganlıktan yavaş yavaş vazgeçerler ve babalarıyla pasif, kadınsı bir ilişki içine girip ondan bir bebek sahibi olmayı istemeye başlarlar (Yaşın Dökmen, 2010).

2.1.3.3. Sosyal Rol Kuramı

Biyolojik kuramın aksine sosyal rol kuramı davranışın, bireyin içinde yaşadığı kültür ya da toplumun ona sunduğu sosyal rollerle şekilleneceğini ileri sürer. Bireyler, sosyal rolleri ile uyumlu davranışlar ortaya koyarlar. Bu görüşe göre, davranıştaki cinsiyet farklılıkları, bireylerin sosyal roller açısından kadın ve erkek olarak ayrışmalarından kaynaklanır. Hem iş hem de aile yaşantısında kadınlar ve erkekler farklı roller üstlenirler. Tipik olarak erkekler ev dışında çalışır, yüksek ücret alır, daha otoriter konumdadır, statüyü ve gücü temsil eder; kadınlar ise daha çok ev yaşamı ile ilgilidir, iş yerinde ise daha az otoriter pozisyonlarda görev alır (Osborne, 2004).

Eagly'e (1983) göre, kadın ve erkeğe toplum içinde farklı statüler verilmiştir ve hiyerarşik yapı içinde erkekler daha yüksek statülü rollere sahiptir. Bu farklılık kadın ve erkek için belirlenen kalıpyargıları ve dolayısıyla her iki cinsiyetin kendisinden ve diğer cinsiyetten beklediği davranış ve özellikleri de etkiler. Eğer kadın ve erkeğin rolleri değişirse cinsiyet farklıkları da değişecektir; kadın daha yüksek statülü rollere sahip oldukça cinsiyet farklılıkları azalacaktır. Çocuk bakımı ve ev işi sorumlulukları kadın ve erkek tarafından eşit olarak paylaşılıncaya ve ev dışında çalışma sorumlulukları da eşit olarak dağıtılıncaya kadar (yani insanlar eşit soysal roller alıncaya kadar) cinsiyet kalıpyargıları kaybolmayacaktır (Akt. Yaşın Dökmen 2010).

2.1.3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, cinsiyet farklılıklarının başka insanların davranışlarının gözlenmesi, pekiştirme ya da ceza uygulamaları ve taklit aracılığıyla şekillendiğini ileri sürer (Yaşın Dökmen 2010). Mischel ve Bandura'ya göre, çocuklar cinsiyetlerine uygun davranışlarda bulunmaları için uygulanan ceza ve ödül sonucunda cinsiyet rolü davranışlarını öğrenebilirler. Bu sosyal geribildirim, çocuklara hangi davranışların gelecekte ödül ya da ceza kazandırabileceğine ilişkin bilgi sağlar. Bu ödül ve cezalar çocuğun gelecekteki davranışlarını şekillendirir (Akt. Yaşın Dökmen 2010).

Bu kurama göre, özellikle toplulukçu kültürlerde, uygun cinsiyet rol davranışları açıkça tanımlanmış ve bu davranışlar konusunda oldukça katı kurallar konulmuştur. Böylece, bir cinsiyetteki tüm modellerin davranışları birbirleriyle tutarlı olacaktır. Bu tutarlı modellerin varlığı ve uygun davranışların ödüllendirilmesi, geleneksel cinsiyet rollerinin sonraki kuşaklara aktarılma olasılığını artıracaktır. Bireyci kültürlerde ise, cinsiyet rol beklentileri açıkça tanımlanmamıştır. Dolayısıyla bu toplumlarda cinsiyet rolleri, koşullara özgü değişiklikler gösterebilir. Çocuklar birbiriyle tutarsız modellerle karşılaşılabilir. Bu nedenle de, cinsiyet rolü açısından geleneksel olan ve olmayan kültürler arasında farklılıklar olacaktır (Franzoi, 1996). Ayrıca Osborne'a (2004) göre, bazı babalar diğerlerinden daha erkeksi, bazı anneler diğerlerinden daha kadınsıdırlar. Sosyal öğrenme kuramına göre babanın erkeksiliği arttıkça erkek çocuğun da daha erkeksi, annenin kadınsılığı arttıkça kız çocuğunun da daha kadınsı olacağı sonucu çıkmaktadır.

2.1.3.5. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Bem (1993), toplumsal cinsiyeti kişilerin dünyayı izlediği bir mercek olarak tanımlamaktadır (Akt. Smith, Noll ve Bryant, 1999). Bem'e göre, gelişen çocuk, toplumunun kadınlık ve erkeklik tanımlarını öğrenir. Çoğu toplumlarda bu tanımlar sadece doğrudan kadınla ve erkekle ilişkili anatomik farklılıklara, iş bölümüne ve kişilik özelliklerine dayanmamakla birlikte dile, yapılan benzetmelere de yansımış çok zengin bir çağrışımı da içerir. Toplumlarda genellikle, diğer herhangi bir ikilik, kadın ve erkek ayrımındaki gibi zengin bir içeriğe ve kendine özgün özelliklere sahip değildir. Çocuk, cinsiyetle ilgili bu özel bilgileri öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda her gelen yeni bilgiyi cinsiyetle ilgili bu zengin içeriğe bağlı olarak değerlendirir ve özümser. Kısacası çocuk, gelişen bir toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla gelen bilgiyi kodlamayı ve örgütlemeyi de öğrenir (Yaşın Dökmen, 2010).

Toplumsal cinsiyet şema kuramına göre, öğrenme süreciyle çocuklar bir cinsiyet şeması geliştirirler ve oluşturulan bu şemalar cinsiyete dayalı özellikleri betimler (Franzoi, 1996). Şema, bilişsel bir yapıdır; bireyin algılarını organize eden ve yönlendiren bir çağrışımlar ağıdır. Bir şema, gelen bilgiyi şemayla ilişkili terimlerle araştırmaya ve özümsemeye hazır oluşu sağlar. Belli bir şema aracılığıyla bilgiyi işlemeye hazır bireyler, şemaya uygun bilgiyi hemen kodlayabilirler, şemayla ilgili kategoriler içinde örgütleyebilirler ve şemayla ilişkili farklılaşmış yargılarda bulunabilirler. Bilgiyi toplumsal cinsiyet şemasına göre işleme ise, özellikleri ve davranışları kadınsı ve erkeksi kategorilerine ayırmaya yol açar. Cinsiyetle ilgisi olmayan şeyler bile kadınsı ya da erkeksi kategorisine sokularak işlenir. Örneğin; "nazik" ve "bülbül" gibi özellikler kadınsı kategorisine, "atılgan" ve "kartal" gibi özellikler de erkeksi kategorisine yerleştirilebilir. Toplumsal cinsiyet şeması da, kadın ve erkek özelliklerinin algılanmasında ve bilginin işlenmesinde temel oluşturan bir çerçevedir (Yaşın Dökmen, 2010). Çocuklar, cinsel kimlik kazanmak için, kendilerini ve diğerlerini erkekler ve kadınlar olarak etiketlemeyi başarmak zorundadırlar. Eğer bir kültür erkekler ve kadınlar arasındaki ayrılığı vurguluyorsa, çocuklar kültürün kendilerine ve diğer insanlara dair bilgi sürecini ve cinsiyetleriyle bağlantılı olan şeyleri öğrenerek büyürler (Bem, 1985).

2.2. Konu İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde evlilik doyumu, iş doyumu ve cinsiyet rolleri ile ilgili hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmanın amacı olan cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ilişkisinin ve cinsiyet rolleri ile iş doyumu ilişkisinin incelendiği araştırmalara ise, cinsiyet rolleri ile ilgili araştırmalar kısmında yer verilmiştir.

2.2.1. Evlilik Doyumuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Evlilik doyumu ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda, evlilik doyumunun yordanan değişken olduğu durumlarda iki tür değişken de yordayan değişken olarak karşımıza çıkar. Bunlardan birinci gruptaki değişkenler, daha çok ilişkinin niteliğini belirlemeye yönelik olan iletişim, yaşanan çatışmalar ve çatışmanın sıklığı, nedensel yüklemeler gibi değişkenler iken, ikinci gruptaki değişkenler ise cinsiyet, eğitim düzeyi, aile yaşam döngüsü gibi kişisel değişkenlerdir (Tezer, 1994a).

Tezer (1986) evli eşler arasındaki çatışma davranışlarını incelediği araştırmasında, günümüzde yapılan birçok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da kullanılan ‘Evlilik Yaşam Ölçeği’ni geliştirmiştir. Bu araştırmasında Tezer, eşler arasındaki çatışmanın yaygınlığı, sıklığı ve yarattığı gerginlik düzeyinin, eşlerin evlilik ilişkisinde sağladıkları genel doyumla ilişkisini incelemiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre, kadınlar çatışmanın nedenini eşlerine yüklemekte, erkekler ise kendilerine yüklemektedirler. Araştırma aynı zamanda, eşlerin çağdaş ve eşitlikçi bir evlilik ilişkisinden daha fazla doyum sağladıklarını ortaya koymuştur.

Tezer’in (1994b), kadın eşin bir işte çalıştığı ya da çalışmadığı eşler üzerinde yaptığı araştırmasında ise, 103 evli eş ile çalışmıştır. Araştırmada, tüm çiftler için eşlerin çatışmanın nedenini eşlerine yükleme eğilimi arttıkça evlilik doyumlarının düştüğü bulunmuştur. Bu eğilim çalışan ve çalışmayan kadın ile karısı çalışan ve çalışmayan erkekler için de bulunmuştur. Araştırmada en çok dikkat çeken bulgu, kadının çalışmasının sadece kadının doyum puanını etkilemesidir. Çalışan kadınların gerginlik puanları, evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışmayan kadınların evlilik doyumlarını, çatışmanın nedenini eşe yükleme, kendine yükleme ve eğitim durumu yordamaktadır. Ayrıca çalışan kadınların evlilik doyumunun çalışmayan

kadınlardan yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda, karısı çalışan erkek eşlerin de evlilik doyumlarının, karısı çalışmayan erkeklerden yüksek olduğu gözlenmiştir.

Acar (1998) tarafından yapılan ve sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumlarının incelendiği araştırmada, bireysel özelliklerin, bireysel sorunların, evliliğe ilişkin durumların, evlilik yaşamı ve ilişkileri ile ilgili sorunların evlilik doyumu üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bulgular yaş, cinsiyet meslek gibi bireysel özelliklerin ve evlilik süresi, evlenme biçimi, ilk evlenme yaşı gibi evliliğe ait özelliklerin evlilik doyumunu etkilemediğini göstermiştir. Ancak, katılımcıların cinsel konularda anlaşma, otorite paylaşma konusunda anlaşma, rol çatışmasının olmaması, evliliğe yakın akraba ve arkadaş müdahalesinin olmaması, eşi tarafından sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalmama, sosyoekonomik düzey farkının olmaması gibi evlilik yaşamı ve ilişkileri ile ilgili sorunlarının, evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Gökmen (2001), evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerine etkisini incelediği çalışmasında, cinsiyetler arası evlilik doyum düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına bakmış ve erkeklerin kadınlara oranla evliliklerinden daha fazla doyum aldıklarını bulmuştur.

Yaşın Dökmen ve Tokgöz (2002), araştırmalarında cinsiyet, eğitim düzeyi ve cinsiyet rolünün evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik üzerine etkilerini incelemişlerdir. Üniversite mezunlarının evlilik doyumlarının ve eşleri ile algıladıkları benzerliğin lise mezunlarından yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlikte cinsiyetin ve cinsiyet rolünün temel etkisinin, cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü değişkenlerinin ise ortak etkilerinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik ise birbirlerini anlamlı bir şekilde yordamaktadırlar.

Hamamcı (2005), evli bireylerin işlevsel olmayan ilişki inançları ile evlilik ilişkileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Yapılan analizler sonucunda, düşük evlilik uyumu yaşayan evli bireylerin, yüksek evlilik uyumu olanlara göre daha fazla işlevsel olmayan inançlara sahip oldukları görülmüştür. Evli bireylerin eğitim seviyeleri bakımından, işlevsel olmayan ilişki inançlarında farklılıklar bulunmuştur.

Güven (2005) tarafından yapılan araştırmada ise, evlilik doyumunun yordayıcılarının neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Yordanan değişken evlilik doyumu, yordayıcı değişkenler ise cinsiyet, yaş gibi demografik değişkenler, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalardan yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve zihin okumaya ilişkin bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerileridir. Araştırmaya, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan evli bireyler ve ev hanımları katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin katılım esnasında eşleri ile beraber yaşıyor olmaları kriter olarak alınmıştır. Katılımcı grubun tamamı 305 kişidir. İstatistiksel analizler sonucunda, araştırma kapsamına alınan değişkenlerden, evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu birinci sırada, gerçekçi olmayan ilişki beklentilerine ilişkin bilişsel çarpıtmaların ise ikinci sırada yordadığı, incelenen diğer değişkenlerden demografik değişkenler (yaş ve cinsiyet), yakınlıktan kaçınma ve zihin okumanın ise evlilik doyumunu yordamada bir katkısının olmadığı ortaya çıkmıştır.

Çelik de (2006), evli bireylerin evlilik doyumunu ölçen bir ölçek geliştirmek ve evlilik doyumunu bazı demografik değişkenler açısından incelemek için yaptığı araştırmasında beş ayrı örneklem grubu ile çalışmıştır. Birinci örneklem, ölçek geliştirme çalışmaları çerçevesinde kapsam geçerliği çalışması için oluşturulmuştur. Bunun için, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde görevli üç profesör, bir doçent, dört yardımcı doçent, üç uzman psikolojik danışman, dokuz öğretim elemanı, Çukurova Üniveristesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümünde görevli bir yardımcı doçent olmak üzere toplam 21 kişi örnekleme dahil edilmiştir. İkinci örneklem Evlilik Doyum Ölçeğinin yapı geçerliği çalışmasını yapmak amacıyla oluşturulmuştur. Bu örneklemde, Adana Seyhan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının okuduğu okullardan, öğrenciler aracılığı ile ebeveynlere ve ebeveynlerin tanıdıkları 186'sı kadın, 174'ü erkek toplam 360 evli bireye ulaşılmıştır. Üçüncü örneklemde yapı geçerliği analizleri için, İstanbul ili Beşiktaş ilçe sınırları içerisinde yaşayan sosyo-ekonomik düzey açısından üst ve orta düzeye sahip 72'si kadın ve 74'ü erkek olmak üzere 146 evli bireye ulaşılmıştır. Yine yapı geçerliği analizleri içi oluşturulan dördüncü örnekte ise, Adana Seyhan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin çocuklarının okuduğu okullarda öğrenim gören öğrenciler aracılığı ile ebeveynlere ve ebeveynlerin tanıdıkları, 108 kadın ve 109 erkek olmak üzere toplam 217 evli bireye ulaşılmıştır. Beşinci çalışma örneklemi de yapı geçerliği analizleri ile çalışmada evlilik

doyumu açısından değerlendirilmeye alınan değişkenlerin (cinsiyet, evlilik yılı, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, evlenme şekli) analizlerini yapmak amacıyla oluşturulmuştur. Bunun için de yine 150'si kadın ve 151'i erkek olmak üzere, Adana ili sınırları içerisinde yaşayan sosyo-ekonomik düzey açısından üst ve orta düzeye sahip toplam 301 evli bireye gidilmiştir. Yapı geçerliği için gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizleri sonucunda 12 madde kalmış ve üç faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu üç doğrulayıcı faktör analizi sonucunda desteklenmiştir. Her üç faktör de alt ölçek olarak kabul edilerek, içeriklerine göre "aile", cinsellik" ve "benlik" olarak adlandırılmışlardır. Ayrıca ölçeğin tamamının ve alt ölçeklerinin iç tutarlık Cronbach alfa değerleri, madde-toplam puan korelasyonları ve test-tekrar test katsayılarının yüksek olduğu görülmüştür. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları sonucunda elde edilen ilişki değerleri ölçeğin geçerliğini destekler niteliktedir.

Soyer (2006) çalışmasında, evlilik doyumu ile erkeksilik, kadınsılık, cinsel fantezi ve mastürbasyon ilişkisini araştırmıştır. Soyer çalışmasında, evlilik doyumunun erkeksilik, kadınsılık, cinsel fantezi sıklığı ve mastürbasyon sıklığı üzerinde bir fark yaratmadığını ancak cinsel ilişki ve mastürbasyon sıklığının evlilik doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığını ortaya çıkarmıştır.

Tutarel Kışlak ve Çavuşoğlu (2006) çalışmalarında; güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma biçimleri olan evli kadın ve erkeklerin evlilik uyum puanları, benlik saygısı puanları ile nedensel ve sorumluluk yükleme puanları arasındaki olası farkları incelemişlerdir. Araştırmaya katılan 100 çiftten elde edilen sonuçlara göre, güvenli ve saplantılı bağlanan kişilerin evlilik uyum puanları, korkulu bağlananlardan daha yüksektir.

Güngör'ün (2007) araştırmasında, evlilik doyumunu açıklayan evliliğe hazır oluş düzeyi, evlilikte öz yetkinlik, psikolojik belirtiler, stresle başa çıkma tarzlarından olan aktif planlama ve gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık, özdenetim ve yumuşak başlılık kişilik özellikleri arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri incelemeye yönelik bir model geliştirmek amaçlanmıştır. 620 kadın ve 404 erkekten oluşan katılımcılardan elde edilen sonuçlara göre, özdenetim evlilik doyumunu doğrudan etkilerken, duygusal tutarsızlık ve yumuşak başlılık evlilik doyumunu doğrudan etkilememektedir. Evlilik doyumu ile duygusal tutarsızlık arasındaki ilişkide evlilikteki öz yetkinliğin dolaylı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Evlilik doyumu ile özdenetim arasındaki ilişkide stresle başa çıkma

tarzlarından aktif planlamanın dolaylı bir etkisi vardır. Evlilik doyumu ile yumuşak başlılık arasındaki ilişkide evlilikteki öz yetkinliğin dolaylı bir etkisi vardır. Evlilik doyumu ile gelişime açıklık arasındaki ilişkide evlilikteki öz yetkinliğin dolaylı bir etkisi varken, evlilik doyumu ile gelişime açıklık arasındaki ilişkide aktif planlamanın dolaylı bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzlarından olan aktif planlamanın, psikolojik belirtilerin, evliliğe hazır oluşun ve evlilikteki öz yetkinliğin evlilik doyumu üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu bulunmuştur. Evlilik doyumu ile evliliğe hazır oluş arasındaki ilişkide, evlilikteki öz yetkinliğin dolaylı bir etkisi vardır. Evlilik doyumu ile evlilikteki öz yetkinlik arasındaki ilişkide aktif planlamanın dolaylı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Arkadaş onayı evlilikten sağlanan doyumu artırırken, aile onayının evlilikten sağlanan doyum üzerinde bir etkisi olmadığı bulunmuştur. İçsel baskı evlilikten sağlanan doyumu negatif yönde yordamaktadır. Evlilik yaşının artması evlilikten sağlanan doyumu etkilememektedir. Eş benzerliği ve kök aile ile ilişkiler evlilik doyumunu en fazla yordayan değişkenlerdir. Erkeklerin evlilik doyumlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Üncü (2007), duygusal zeka ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde yaşayan 229, Yozgat ilinde yaşayan 237 evli birey katılmıştır. Araştırmanın sonucunda; evlilik doyumu ile duygusal zeka arasındaki ilişkinin pozitif yönde ve anlamlı olduğu, duygusal zeka düzeyi yükseldikçe evlilikten sağlanan doyumun da arttığı sonucuna varılmıştır.

Tufan Çetin (2010) araştırmasında, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve bağlanma stillerinin evlilik doyumunu yordama gücünü ortaya koymayı amaçlamıştır. İzmir ilinin merkez ilçelerinde yaşayan 129 kadın ve 117 erkekten oluşan toplam 246 evli bireye Evlilik Yaşam Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği uygulanmıştır. İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve bağlanma stillerinin evlilik doyumunu yordama gücünü ortaya koymak amacıyla yapılan standart çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, cinsiyet, yaş, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, zihin okuma, kaçınmalı bağlanma ve kaygılı bağlanma evlilik doyumunun anlamlı birer yordayıcısı değildir. Toplam varyansın çok az bir kısmını açıklamış olmakla birlikte, yakınlıktan kaçınma evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

2.2.2. Evlilik Doyumuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Callan (1984); yaşları, eğitim düzeyleri ve evlilik süreleri aynı olan, çocuğu olmayan 50 çift ve çocuğu olan 41 çift ile yürüttüğü araştırmasında, çocuksuz çiftlerin çocuk sorumluluğu olmaması nedeniyle birlikte plan yapmaya ve konuşmaya daha çok vakitleri olduğunu, ancak evlilik doyumu açısından çocuklu eşlerin çocuksuzlara göre evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Çocuklu çiftlerin evlilikleri hakkında daha az şikâyet ettikleri, daha az anlaşmazlık yaşadıkları ve boşanma hakkında daha az konuştukları saptanmıştır.

Grover, Russell, Schumm ve Paff Bergen (1985) tarafından yapılan çalışmada, kadınların evlenmeden önce eşleri ile geçirdikleri zaman ile evlilik doyumu ilişkileri incelenmiştir. Bu amaçla, 51 evli kadın ile çalışılmıştır. Sonuçta, kadınların eşleri ile evlenmeden önce geçirdikleri zaman ve evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanında kadınların evlendikleri yaş ve flört dönemlerinde, eşleriyle yaşadıkları ayrılıkların evlilik doyumu ile ilişkisi olmadığı görülmüştür. Ortalamadan daha uzun süre flört eden kadınların ise, daha mutlu bir evlilik yapacakları düşünülürken bunun önemli bir etken olmadığı saptanmıştır.

Morokoff ve Gillilland'ın (1993) araştırmalarında, cinsel aktivite ve cinsel doyum ile evlilik doyumu ilişkisini incelemişlerdir. 165 kadın ve erkek ile yapılan araştırmaya göre eşlerin algılanan cinsel doyumu ve cinsel birleşim sıklığının evlilik doyumuyla anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Kurdek (1995), 155 çift ile yaptığı çalışmasında evlilik doyumu ile çatışmaya katılma, geri çekilme ve uyum gösterme olmak üzere üç çatışma çözme stili arasındaki bağlantıyı araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, eşlerden her ikisinin de çatışma çözme stillerinin evlilik doyumlarını anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Örneğin; eşlerden her ikisinin de evlilik doyumunun düşük olması durumunda kadının çatışmaya katılma davranışını, erkeğin ise geri çekilme davranışını tercih ettiği görülmüştür.

Karney ve Bradbury'in (1995), daha önceden yapılan 115 araştırmayı inceledikleri çalışmalarında, evlilik niteliğinin dört kategorilik bir modeli

geliştirilmiştir. Evlilik alanı olarak isimlendirdikleri bu dört kategori; incinebilirliğe dayanma, stresli olaylar, uyum sağlayıcı süreçler ile evliliğin niteliği ve devamlılığını içeren evlilik sonuçlarıdır. İncinebilirliğe dayanma, kişinin köken ailesinden getirdiği tecrübeleri, sosyal geçmişi, kişilik ve evliliğe karşı tutumlarını içeren kişisel özelliklerini ifade eder. Stresli olaylar, ani krizler anında veya normal yaşam dönemlerinde stresin ilişki üzerinde etkili olduğu durumları içerir. Uyum sağlayıcı süreçler, iletişim kurma ve çatışma çözme becerileri gibi problem çözümündeki davranışsal değişimleri içerir. Stresli olaylara karşı etkili şekilde uyum sağlayan ve incinebilirliğe dayanan çiftlerin daha doyum sağlayıcı ve kararlı bir evlilik yaşayabilmelerine rağmen, birçok stresli durumla başa çıkma konusunda etkisiz bir uyum sağlayıcı süreç geçiren çiftlerin evlilik niteliğinde azalma, ayrılma veya boşanma yaşayacakları ifade edilmektedir.

2.2.3. İş Doyumuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Araştırmalar, kadın ve erkekler arasındaki iş doyumu farklılıklarının tutarsız olduğunu ortaya çıkarmıştır. İşe kariyer olanakları için giren kadınlar ile aileye destek için zorla işe giren kadınlar arasında iş doyumu açısından fark vardır. Kadınların aynı işte erkeklere göre daha az ücret almaları ve terfi fırsatlarının daha az olması iş doyumlarını düşürmektedir (Samadov, 2006).

İş doyumuyla ilgili araştırmalara baktığımızda, Güler (1990) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, endüstri işçilerinin depresyon düzeyleri, durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri, cinsiyetleri, medeni durumları, eğitim düzeyleri, hizmet süreleri ve yaş gibi değişkenlerin, iş doyumu ve iş verimliliği üzerindeki etkilerinin incelendiğini görürüz. Cinsiyet ve medeni durumun tek başına, iş doyumu üzerinde etkilerinin olmadığı bulunmuştur. Ancak cinsiyetin, sürekli kaygı ve medeni durum değişkenleriyle birlikte ele alındığında iş doyumunu etkilediği bulunmuştur. Buna göre sürekli kaygısı düşük olan bekar kadın ve evli erkeklerde, evli kadın ve bekar erkeklere göre iş doyumu daha yüksektir.

Sevimli ve İşcan (2005) tarafından, bireysel ve iş ortamına ait etkenlerin iş doyumuna etkisinin araştırılması amacıyla, Erzurum ilinde çalışan ve 454 hekimle yapılan araştırma sonuçlarına göre ise; evli, daha büyük bir yerleşim merkezinde yaşayan, devlet hastanesinde çalışıp muayenehanesi olan, bu mesleğin kendi seçimi

olduğunu ifade eden, bu mesleği seçerek doğru davrandığını düşünen hekimlerin iş doyumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Keser (2005) çalışmasında, iş doyumu ve yaşam doyumu ilişkisini araştırmıştır. Bu amaçla Bursa'da otomotiv alanında iş yapan 11 farklı işletmede çalışan 562 kişiye, Brayfield ve Rothe tarafından geliştirilen İş Doyumu ölçeği ile Deiner, Emmons, Larsen ve Griffin tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, iş doyumu ile cinsiyet, yaş, çalışma süresi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bunun yanında, iş doyumu ile eğitim düzeyi ve alınan ücret arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca analiz sonuçlarında bakıldığında, yaşam doyumu ile iş doyumu arasındaki ilişkinin pozitif olduğu ve bireyin iş doyumunun artışına bağlı olarak, yaşam doyumunun da arttığı görülebilmektedir.

Aslan (2006) araştırmasında, iş doyumu düzeylerine bağlı olarak depresyon düzeyinin, benlik saygısı düzeyinin ve denetim odağı algısının değişip değişmediği incelemiş; depresyon düzeyi, benlik saygısı düzeyi ve denetim odağı algısı değişkenlerini kullanarak iş doyumu değişkeninin tahmini için bir model oluşturmuştur. Ayrıca, iş doyumunun yaş, mevcut işte çalışma süresi, cinsiyet, evli ya da bekar olma, eğitim, yapılan işin kişinin eğitimi ile uyumlu olup olmaması, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Ankara'da yaşayan ve farklı mesleklerde çalışan 870 kişiye Mesleki Doyum Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Rotter Denetim Odağı Algısı Ölçeği uygulanmıştır. İş doyumuyla, depresyon düzeyi değişkenleri arasında olumsuz, benlik saygısı düzeyi değişkenleri arasında olumlu, denetim odağı algısı değişkenleri arasında olumsuz yönde korelasyon olduğu görülmektedir. Düşük, orta ve yüksek iş doyumuna sahip gruplar karşılaştırıldığında, iş doyumu düzeyi arttıkça depresyon düzeyinin azaldığı, benlik saygısı düzeyinin arttığı, yüksek iş doyumuna sahip olanların düşük ve orta düzeyde iş doyumuna sahip olanlara göre daha içten denetimli olduğu bulunmuştur. İş doyumunun %18.42'lik kısmı depresyon düzeyi, benlik saygısı düzeyi ve denetim odağı algısı değişkenlerince açıklanmaktadır. Erkeklerin iş doyumu düzeyleri kadınlarınkinden daha yüksek bulunmuştur. İlkokul ve ortaokul mezunları ile doktora eğitimlilerin ortalama iş doyumu puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Eğitimleri ile uyumlu işler yapanların diğerlerine göre daha yüksek iş

doyumlarının olduğu görülmektedir. Diğer değişkenler için yapılan analizlerde gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Şanlı (2006), Adana ilinde çalışan polislerin iş doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu, rütbe, görev yaptıkları şube, mesleki kıdem, günlük çalışma sistemi, alınan takdir ve taltif, ekonomik durumlarını algılama gibi bazı değişkenler açısından incelediği araştırmasında, 355 polisten elde edilen veriler sonucunda, polislerin iş doyumlarının görev yapılan şube, günlük çalışma sistemi ve ekonomik durumlarını algılamalarına; duygusal tükenmişlik düzeyinin, cinsiyet, görev yapılan şube ve ekonomik durumlarını algılamalarına; duyarsızlaşma düzeyinin cinsiyet, görev yapılan şube, günlük çalışma sistemi, mesleki kıdem ve ekonomik durumların algılamalarına; kişisel başarı duygusunda azalma düzeyinin ise yaş, cinsiyet, takdir, taltif, görev yapılan şube ve mesleki kıdeme göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Rütbe, medeni durum, öğrenim durumuna göre iş doyumu ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı fark saptanmamıştır.

Kayapınar'ın (2007) araştırmasında ise, yöneticilerin çalışanlar tarafından algılanan yönetim ve liderlik anlayışlarının, çalışanların iş doyum düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda iş gören, üretim ve değişim odaklı liderlik tarzlarının, iş doyumu üzerinde anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğu bulgulanırken; farklı liderlik tarzlarının iş doyumu üzerindeki etkisi arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Özgen ve Efeoğlu (2007) çalışmalarında, çalışanların iş-aile yaşam çatışması düzeylerinin iş stresi, iş doyumu ve örgütsel bağlılık düzeyleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu amaçla, ilaç sektöründe faaliyet gösteren firmalardan Adana ilinde bölge müdürlükleri bulunanların tıbbi ilaç tanıtımından sorumlu çalışanlarına anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgular örgüt kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları, ilk olarak, iş-aile yaşam çatışmasının ve iş-aile çatışmasının iş stresi üzerinde pozitif yönde etkisinin bulunduğunu göstermektedir. Aile-iş çatışmasının ise, iş stresi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. İkinci olarak, iş-aile yaşam çatışması ve iş-aile çatışmasının iş doyumu üzerinde pozitif yönde etkisi bulunmaktadır. Aile-iş çatışmasının ise, iş doyumu üzerinde anlamlı bir etkisine rastlanmamıştır. Üçüncü olarak, iş-aile yaşam çatışması ve aile-iş çatışmasının örgütsel bağlılık üzerinde

negatif yönde etkisi bulunmaktadır. İş-aile çatışmasının ise, örgütsel bağlılık üzerinde anlamlı bir etkisine rastlanmamıştır.

Tezer (1994a), iş ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi bazı demografik değişkenlerle birlikte araştırmıştır. Araştırmaya çalışan ve evli 46 kadın ile 65 erkek katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, iş doyumunu yordayan değişkenlerin öğrenim durumu, amirle çatışmanın sıklığı, cinsiyet, gelir durumu ve evlilik doyumu; evlilik doyumunu yordayan değişkenlerin ise eşle çatışmanın sıklığı, çatışmanın yarattığı gerginlik, iş doyumu ve yaş olduğunu belirtmektedir. Başka bir ifadeyle, eşle çatışmaların sıklığı ve yarattığı gerginlik azaldıkça evlilik doyumu artmaktadır. Bunun yanında iş doyumu ve yaş arttıkça da evlilik doyumu artmaktadır.

2.2.4. İş Doyumuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Centers ve Bugental'in (1966) yaptıkları araştırmaya göre, kadınların iş doyumunun erkeklerden daha yüksek bulunduğu, bunun da kadınların işle ilgili sosyal faktörlere daha fazla önem vermeleri ile ilgili olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte, erkek çalışanların, işte kendilerini kadın çalışanlardan daha fazla ifade edebilmesi ve kendilerini gerçekleştirmeleri için daha fazla fırsatlar bulabilmeleri, işe verdikleri değerin artmasını, dolayısıyla da iş doyumunun artmasını sağlamaktadır (Akt. Okpara, 2006).

Herzberg'in (1966) araştırmasına göre, iş doyumu ile yaş arasında "U" şeklinde bir ilişki vardır. Yani araştırma sonuçlarına göre, genç yaşlarda iş doyumu yüksekken, yaş biraz ilerledikçe iş doyumu düzeyi düşmektedir, ancak yaş daha da ilerledikçe iş doyumu tekrar artmaktadır.

Burke (1989), polislerin iş yaşantısı ve iş doyumunun mesleki dönemle ilişkisini incelemek için bir araştırma yapmıştır. Meslek dönemleri bir yıldan az, 1-5 yıl, 6-15 yıl, 16-25 yıl ve 25 yıl üstü olmak üzere beş döneme ayrılmıştır. Araştırma sonunda, özellikle 6-15 yıllık hizmet veren polislerin iş ortamlarını daha olumsuz buldukları, stresi ve aile çatışmasını daha fazla yaşadıkları ve iş doyumlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir (Akt. Uslu, 1999).

Dodson ve Borders (2006) araştırmalarında, geleneksel kariyerleri olan erkeklerle geleneksel olmayan kariyerleri olan erkeklerin rol çatışmalarını ve iş doyumlarını karşılaştırmışlardır. Geleneksel kariyere sahip olan erkekler olarak makine mühendisi olan 100 kişi, geleneksel olmayan kariyere sahip erkekler için ise okul psikolojik danışmanı olan 100 kişi araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda, mühendislerin anti-kadınsılık boyutu ve dayanılıklık boyutu okul danışmanlarından anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte, okul psikolojik danışmanlarının iş doyumları, makine mühendislerinin iş doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, erkeklerin kariyerleri ne olursa olsun aile hayatının işlerini engellediği ve bu durumun bireylerin iş doyumunu düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.5. Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Baykal (1988), üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarını bazı değişkenler açısından araştırdığı çalışmasında, kızların erkeklere oranla cinsiyet rolleri ile ilgili kalıpyargıları açısından daha geleneksel olduğunu bulmuş ve geleneksel gruptaki erkek öğrencilerin geleneksel olmayan gruptaki erkek öğrencilere göre kendini kabul düzeyinin yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Tezer (1992) yaptığı araştırmada, evlilik doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya evli ve bir işte çalışan 63 birey katılmıştır. Evlilik doyumu ve iş doyumu arasında elde edilen korelasyon katsayılarının hem cinsiyete göre hem de tüm grupta anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Bulgular, ayrıca hem evlilik ve iş doyumu puan ortalamaları hem de bu iki puan arasındaki korelasyonlar yönünden cinsiyete bağlı bir fark bulunmadığını göstermiştir. Araştırmada evlilik doyumu ile iş doyumu ilişkisinin katsayısı 0.45 olarak bulunmuş ve kadınların evlilik ile iş doyumu arasında elde edilen korelasyon katsayılarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Girginer (1994), Türk toplumunun cinsiyet rollerine ilişkin değerlendirmelerini belirlemek için yaptığı araştırmasında, Türk toplumunda geleneksel yönelimlerin daha baskın olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %2.23'ü androjen olduğu bulunmuştur. Bireylerin %64.92'si geleneksel cinsiyet özellikleri gösteren, bireylerin

ise %32.83'ü ise farklılaşmamış cinsiyet rollerine sahip olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, çocuk bakımı ve ev içi işler daha çok kadına ait roller olarak algılanırken, ailenin mali durumu hakkında önemli kararlar ya da evliliğin cinsellikle ilişkili yönü daha çok erkeğe ait olarak algılanmaktadır (Akt. Çınar, 2008).

Dökmen (2000) araştırmasında, kendi cinsiyetindekilere ve diğer cinsiyettekilere ilişkin algı, cinsiyet rolleri ve depresyon arasındaki ilişkileri belirlemeye çalışmıştır. Bu amaçla, 87 kadın ve 88 erkekten oluşan 175 deneğe Kişi Algısı Ölçeği, Bern Cinsiyet Rolü Envanteri ve Beck Depresyon Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyet, cinsiyet rolü, cinsiyet algısı ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır. Algı değişkeninin ana etkisi ile cinsiyet ve algı ortak etkisi anlamlı bulunmuştur. Katılımcıların kendi cinsiyetlerindekilere ilişkin algılarının, diğer cinsiyettekilere ilişkin algılarından daha olumlu olduğu görülmektedir.

Demirtaş ve Dönmez (2006), evli olan ve olmayan 454 kişi ile çalışmışlardır. Bu çalışmada, yakın ilişkilerde kıskançlıkla yaş, cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi, benlik saygısı, ilişkinin türü, eşi fiziksel olarak çekici bulma düzeyi gibi çeşitli bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, evli olmayan bireyler kendilerini evli bireylerden daha kıskanç bulmuş, evli olmayan kadınlar evli kadınlardan, evli kadınlar da evli erkeklerden daha yüksek düzeyde kıskançlık belirtmişlerdir. Yaş, ilişkinin geleceğine yönelik beklenti düzeyi, ilişkisel doyum ve eşini fiziksel olarak çekici bulma düzeyi kıskançlık düzeyini en iyi yordayan değişkenlerdir. Kıskançlık durumunda kadınlar erkeklerden, evli olmayanlar evlilerden daha güçlü tepkiler vermektedirler. Kadınlar erkeklerden daha yapıcı, erkeklerse kadınlardan daha yıkıcı yöntemlerle kıskançlıkla baş etmektedirler. Ayrıca belirtilen kıskançlık düzeyi açısından, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi temel etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Curun (2006) ise araştırmasında, bu araştırmada olduğu gibi evlilik doyumu ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi incelemesinin yanı sıra, evli çiftlerin iletişim çatışmaları ve yüklemeleri ile evlilik doyumu ilişkisini de incelemiştir. Araştırma aynı zamanda, evli çiftlerin incelenen değişkenler açısından benzerliğini incelemeyi ve kadın ve erkeklerin bu değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, 102 evli çifte İlişki Yükleme Ölçeği, Çatışma

İletişim Tarzları Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ve Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çiftler, Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği'nden alınan toplam puan ve onun alt boyutları açısından ve İlişki Yükleme Ölçeği'nin toplam puanı ve tüm alt boyutları açısından benzer bulunmuşlardır. Ayrıca, nedensel yüklemeler, odak ve güdü, yaklaşma/kaçınma ve erkeksi ve kadınsı kişilik özellikleri boyutları açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Ayrıca, tüm katılımcılar için, uyum alt boyutu için sırasıyla niyet, kadınsılık, erkeksilik ve istikrar değişkenleri, çatışma alt boyutu için kadınsılık ve genellik değişkenleri ve evlilik doyumu için de niyet ve kadınsılık değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Yalnızca, erkek katılımcılar için, sırasıyla uyum için niyet, kadınsılık, istikrar, erkeksilik, duyguları ifade etme anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuş ancak çatışma alt boyutu için hiçbir anlamlı yordayıcı bulunmamıştır. Yine toplam puan için yapılan analizlerde ise, niyet, kadınsılık ve istikrar değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuşlardır. Son olarak kadınlar için, analizlerde uyum alt boyutu için niyet, çatışma alt boyutu için güdü ve kadınsılık ve toplam puan için niyet ve kadınsılık değişkenleri yordayıcı bulunmuştur.

Çınar'ın (2008) araştırmasında ise, bireylerin evlilik doyumları toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumları ile bazı demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi ve çocuk sayısı) açısından incelenmiştir. Araştırma, Ankara ilinde ikamet eden basit tesadüfî örneklem yöntemi ile seçilen 144 kadın ve 158 erkek olmak üzere toplam 302 evli birey ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların, en az ilkokul mezunu olmaları esas alınmıştır. Araştırmada Yardım Arama Tutum Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolleri Envanteri Kısa Formu ve Çift Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; bireylerin evlilik doyumları ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Evlilik doyumu ile cinsiyet rolleri arasında ise anlamlı bir farklılık söz konusudur. Cinsiyet rolü kadınsı ve androjen bireylerin evlilik doyumları cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi bireylere oranla daha yüksektir. Kadınların evlilik doyumları cinsiyet rollerine göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Cinsiyet rolü "androjen" olan kadınların evlilik doyumları cinsiyet rolü "erkeksi" olan kadınların evlilik doyumlarından yüksek bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet rolü "kadınsı" ve "erkeksi" olan kadınların evlilik doyumları cinsiyet rolü "belirsiz" olan kadınlara oranla daha

yüksek bulunmuştur. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlerin evlilik doyumunu yordayıp yordamadığı analiz edilmiş, tüm değişkenler içinde cinsiyet ve cinsiyet rollerinin evlilik doyumunu yordadığı bulunmuştur.

2.2.6. Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Bu araştırmanın amaçlarından biri olan cinsiyet rolleri ve evlilik doyumu ilişkisini inceleyen araştırmalar ise yurt içi literatüre göre daha çeşitlidir.

Smith ve Reid (1986), eşlerin her ikisinin de çalıştığı ailelerde rol paylaşım tutumlarını ve davranışlarını incelemişlerdir. Katılımcıların çoğu, ailenin geçimi, çocuk bakımı, ev işleri ve karar alma rollerinin karı ve koca tarafından paylaşılması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak çiftlerin, genellikle bu rol paylaşımını gerçekleştiremedikleri görülmüştür. Kadının çocuk bakımı ve ev işini daha çok yaptığı, erkeğin ise temel aile geçimini sağlayan kişi olarak görüldüğü bulunmuştur. Bunun yanında, eğitim düzeyleri yüksek ve eşlerden her birinin geliri birbirine yakın olan çiftlerin aile rollerini daha çok paylaştıkları görülmüştür.

Cooper, Chassin ve Zeiss (1985) araştırmalarında, okul öncesi eğitimine devam eden çocuklarının bulunduğu ve eşlerden ikisinin de çalıştığı çiftlerden oluşan bir örneklem ile çalışmıştır. Bu çalımsa sonucuna göre, androjen bireylerin en yüksek düzeyde evlilik doyumu ve kişisel uyuma sahip oldukları bulunmuştur.

Bradbury ve Fincham (1988) tarafından yapılan araştırmada, yüklemeler yakın bağlam olarak, kadınsı ve erkeksi cinsiyet rolleri ise uzak bağlam olarak ele alınmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre, hem yüklemeler hem de cinsiyet rolleri evlilik doyumu ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonuçlarına bakıldığında, yakın bağlamın uzak bağlamla ilişkilere aracılık ettiği görülmektedir.

Lye ve Biblarz (1993) tarafından, 1437 evli çiftler yapılan araştırmada, cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Geleneksel olmayan rollere sahip olan çiftlerin, geleneksel olanlara oranla daha düşük evlilik doyumuna sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca araştırmacılar, eşlerine göre erkeklerin daha az

geleneksel olduğu durumlarda anlaşmazlıkların azaldığını, eşlerine göre kadınların daha az geleneksel olduğu durumlarda ise anlaşmazlıkların arttığını belirtmektedirler.

Juni ve Grimm (1994) araştırmalarında, cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmada 48 çiftle çalışılmıştır. Geleneksel cinsiyet rolüne sahip eşlerin evlilik doyum düzeyleri ile eşlerden birinin yüksek kadınsı veya yüksek erkeksi role sahip olduğu evliliklerdeki doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Guzman (1996) araştırmasında, evli olan 30 çiftle çalışmış ve cinsiyet rol tutumlarındaki farklılıkların evlilik doyumunu etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kadınların erkeklere oranla daha düşük evlilik doyumuna sahiptir ve kadınlar erkeklere göre evlilikleriyle ilgili daha fazla klinik problem yaşamaktadırlar. Ayrıca, eşlerden erkek geleneksel cinsiyet rolüne ve kadın eşitlikçi cinsiyet rolüne sahipse en düşük düzeyde evlilik doyumuna sahip olunduğu, eğer erkek eşitlikçi cinsiyet rolüne ve kadın geleneksel cinsiyet rolüne sahipse en yüksek düzeyde evlilik doyumuna sahip olunduğu bulunmuştur. Guzman araştırmasında aynı zamanda, yüksek eğitim düzeyi ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumu düşmektedir. Bunla birlikte çocuk sayısı ile cinsiyet rol tutumları arasında negatif yönde bir ilişki olduğu, yani çocuk sayısı arttıkça geleneksel cinsiyet rol tutumunun da arttığı bulunmuştur. Evli olma süresi ile cinsiyet rol tutumu arasında negatif yünde bir ilişki olduğu, yani bireylerin evlilik süresi arttıkça daha geleneksel cinsiyet rol tutumuna sahip oldukları görülmüştür. Son olarak ise, yaş ve cinsiyet rol tutumu arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ve yaş arttıkça geleneksel cinsiyet rol tutumun da arttığı bulunmuştur.

Lee (1999) ise araştırmasında, Koreli-Amerikalı bireylerin evlilik doyumlarını etkileyen faktörleri incelemiştir. 622 katılımcının bulunduğu araştırmada, eşlerden Koreli-Amerikalı kadınların androjen cinsiyet rolü ile evlilik doyumu arasında negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuçla ilgili olarak Lee, androjen, yani eşitlikçi cinsiyet rolüne sahip olma ve bu rolü sürdürmenin Koreli evlerde çok önemli olmadığını belirtmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, verilerin toplanması amacıyla kullanılan ölçme araçları ve bunlarla ilgili geçerlik-güvenirlik çalışmaları, verilerin toplanması ve istatistiksel analizlerde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rollerinin iş doyumu ve evlililik doyumlarını yordayıp yordamadığını incelemeye yönelik, ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada bağımsız değişken olarak bazı demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, eş eğitim düzeyi, ailenin aylık ortalama geliri ve meslek), süreksiz değişken olan toplumsal cinsiyet rolleri kategorileri (kadınsı, erkeksi, androjen ve belirsiz) ile sürekli değişken olan kadınsılık ve erkeksilik puanları kullanılmıştır. Bağımlı değişkenler ise, evliliik doyumu ve iş doyumudur.

3.2. Evren

Araştırmanın evreni Türkiye'nin çeşitli illerinde (Adana, İzmir, Diyarbakır, Mersin, Eskişehir, Gaziantep ve Ankara) yaşayan, evli olan ve aynı zamanda çalışan yetişkinlerden oluşmaktadır.

3.3. Örneklem

Araştırma verileri; Adana, İzmir, Diyarbakır, Mersin, Eskişehir, Gaziantep ve Ankara illerinde yaşayan, evli olan ve çalışan bireylerden kolay ulaşılabilir örneklem ve kartopu örneklemi yoluyla elde edilmiştir.

Tablo 1'de, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetlerine, yaşlarına, eğitim düzeylerine, eşlerinin eğitim düzeylerine, mesleklerine ve ailelerin aylık ortalama gelirlerine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Bağımsız Değişkenler		**F**	**%**
Cinsiyet	Kadın	99	55
	Erkek	81	45
Yaş Grupları	20-29	51	28.3
	30-39	75	41.7
	40 ve üstü	54	30
Eğitim Düzeyi	Ortaöğretim ve Altı	31	17.2
	Üniversite	109	60.6
	Lisans Üstü	40	22.2
Eş Eğitim Düzeyi	Ortaöğretim ve Altı	49	27.2
	Üniversite	102	56.7
	Lisans Üstü	29	16.1
Meslek	İşçi-Çiftçi-Esnaf-Tüccar	22	12.2
	Memur	103	57.2
	Serbest Meslek	34	18.9
	Diğer	21	11.7
Aylık Ortalama Gelir	1500 TL ve Altı	20	11.1
	1501-2000 TL	20	11.1
	2001-2500 TL	14	7.8
	2501-3000 TL	27	15
	3001-3500 TL	34	18.9
	3501 ve üstü	65	36.1
Toplam		180	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya 99 (% 55) kadın ve 81 (% 45) erkek, evli ve çalışan yetişkin katılmıştır.

Bu 180 bireyden 51'i (% 28.3) 20 ile 29 yaşları arasında, 75'i (% 41.7) 30 ile 39 yaşları arasında iken 54'ü (% 30) de 40 ve üstü yaşlardadır.

Araştırmaya katılan bireylerden 31'i (% 17.2) ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun ve 109'u (% 60.6) üniversite mezunu iken bireylerden 40'ı (% 22.2) lisans üstü derecesine sahiptir.

Ayrıca araştırmaya katılan bireylerin eşlerinden 49'u (% 27.2) ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun ve 102'si (% 56.7) üniversite mezunu iken, 29'u (% 16.1) lisans üstü derecesine sahiptir.

Bireylerden 22'si (% 12.2) işçidir, çiftçidir, esnaf ve tüccardır. 103'ü (% 57.2) memurdur, 34'ü (% 18.9) serbest meslekle (doktor, avukat, mimar vb.) ve 21'i de (% 11.7) diğer mesleklerle (asker, şoför, sporcu vb.) uğraşmaktadır.

Son olarak Tablo 1'de, bireylerden 20'sinin (%11.1) ailesinin aylık ortalama geliri 1500 TL ve altı, 20'sinin (% 11.1) 1501 ile 2000 TL arası, 14'ünün (% 7.8) 2001 ile 2500 TL arası, 27'sinin (% 15) 2501 ile 3000 TL arası ve 34'ünün (% 18.9) de 3001 ile 3500 TL arası olduğu görülmektedir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, demografik değişkenler ile ilgili bilgiler, araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Bireylerin cinsiyet rollerini belirlemek için Sandra L. Bem (1974) tarafından geliştirilen Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, evlilik doyumlarını ölçmek için Esin Tezer (1986) tarafından geliştirilen Evlilik Yaşam Ölçeği ve bireylerin iş doyumunu ölçmek için de Weiss, Davis, England ve Lofquist (1967) tarafından geliştirilen Minnesota İş Doyum Ölçeği kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin demografik değişkenlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Bu formda yer alan sorular, evli ve çalışan bireylerin cinsiyetleri, yaşları, eğitim düzeyleri, eşlerinin eğitim düzeyleri, ailelerin aylık ortalama gelirleri ve meslekleri ile ilgilidir.

3.4.2. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri

Bu araştırmada, evli çiftlerin cinsiyet rollerini belirlemek amacı ile Bem (1974) tarafından geliştirilen Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kullanılmıştır. Bireylerin kadınsı ve erkeksi kişilik özelliklerini ölçen Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, 60 sıfattan oluşur. Bu sıfatlardan 20'si erkeksi (maskülen), 20'si kadınsı (feminen) ve 20'si her iki cinsiyete de atfedilebilecek nötr sıfatlardır. Katılımcılardan, her bir sıfatın kendilerini ne derece tanımladığını 7 dereceli Likert tipi ölçekte işaretlemeleri istenir (Öner, 2008).

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, Türkçe'ye tercüme çalışması için, Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden oluşan, her iki dili de çok iyi bilen 13 kişilik bir gruba verilmiştir (Öner, 2008). Uzman grubunun tercüme ettiği 60 sıfattan her biri karşılaştırılarak, %70'inin görüş birliğine vardıkları sıfatlar envanter için ayrılmış, %70'in altında olanlar tekrar tercüme ettirilmiştir. Sıfatların, %70 üzerinden yeniden değerlendirilmesi yapılıp, envanterin Türkçe tercümesi elde edilmiştir. Daha sonra 30 kişiden oluşan başka bir uzman grubu tarafından, elde edilen 60 maddenin Türk toplumuna göre kadınsı, erkeksi ve sosyal beğeni özelliklerini temsil edip etmediği değerlendirilmiş ve yine %70'in üzerinde görüş birliğine varılan maddelerle envanterin Türkçe formu oluşturulmuştur (Kavuncu, 1987).

BCRE orijinal olarak 20 kadınsılık, 20 erkeksilik ve 20 sosyal beğenirlik maddesinden oluşmaktadır ve bu maddeler karışık sırada tek bir ölçek halinde uygulanmaktadır. Kişiler bu maddelerin, kendilerini ne ölçüde tanımladıklarını "1. Hiç Uygun Değil, 7: Tamamen Uygun" anlamına gelecek şekilde belirtirler. K ve E ölçeklerinden iki ayrı puan elde edilmektedir: Kadınsılık ve Erkeksilik puanları. Bu puanların ortancalarına (median) göre deneğin androjen, erkeksi, kadınsı ve belirsiz cinsiyet rollerinden hangisine sahip olduğu belirlenmektedir. Kadınsılık puanı kadınsılık ortancasının üstünde, erkeksilik puanı erkeksilik ortancasının üstünde olanlar androjen; kadınsılık puanı ortancanın altında, erkeksilik puanı ortancanın üstünde olanlar erkeksi; kadınsılık puanı ortancanın üstünde, erkeksilik puanı ortancanın altında olanlar kadınsı ve iki puanı iki ortancanın altında olanlar da belirsiz cinsiyet rolüne sahip olarak kabul edilmektedir (Dökmen, 1999).

BCRE' nin orijinal formunun psikometrik özelliklerine bakıldığında, iç tutarlık alfa katsayılarının iki ayrı örneklemde K için .80, .82; E için .86, .86 olarak bulunduğunu ve test-tekrar test güvenirliğinin ise dört haftalık bir arayla K için r = .90, E için r = .90 olduğu görülür (Dökmen,1999). Kavuncu (1987) ise yaptığı çalışmada, BCRE'nin Türkçe formunun test–tekrar test güvenirlik katsayısını, kadınsılık ölçeği için r = .75 ($p<.05$), erkeksilik ölçeği için r = .89 ($p< .05$) olarak bulmuştur. Ayrıca, yapılan madde analizi sonuçları .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Geçerlik çalışması için İngilizce-Türkçe ve Türkçe-Türkçe envanterlerin Pearson momentler çarpımı korelâsyonu ile elde edilen madde analizi sonuçlarına bakılmış ve sonuçlar .05 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Kavuncu (1987) aynı zamanda, benzer ölçekler geçerliliği için MMPI'ın erkeksilik ve kadınsılık formunu kullanmıştır. Buna göre, MMPI'ın MF formu ile BCRE arasında kadın katılımcılar için olumlu yönde anlamlı bir korelâsyon (erkeksilik ölçegi için r = .73, $p<.05$; kadınsılık ölçegi için r = .69, $p< .05$); erkek katılımcılar için anlamsız bir korelâsyon bulunmuştur.

BCRE'nin kadınsılık ve erkeksilik ölçeklerinin Türkçe formunun faktör yapısı incelenmiş, psikometrik özellikleri ve normları belirlemiş ve envanterin geçerlik ve güvenirliğini yeniden sınanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, önce puanlardaki değişimin %54'ünü açıklayan ve öz değeri 1 olan dokuz faktör belirlenmiş, ardından Scree Testine başvurularak maddeler üç faktör altında toplanmıştır. Kadınsılık maddelerinin 14'ünü, erkeksilik maddelerinin ikisini içeren ikinci faktör kadınsılık faktörünü oluşturmuştur. Erkeksilik maddelerinin 13 tanesinin oluşturduğu üçüncü faktör erkeksilik faktörü olarak; altı kadınsılık, beş erkeksilik maddesinin toplandığı birinci faktör ise genel faktör olarak adlandırılmıştır. Envanterin faktör yapısı Bem'in önerdiği ikili faktör yapısına tam olarak uymamakla birlikte maddelerin %70'e yakın bölümü özgün yapıya uygun dağılmıştır (Dökmen, 1999).

Kadınsılık ve erkeksilik ölçeklerinin güvenirlik çalışması sonucunda K'nın alfa katsayısı .73, iki yarı güvenirlik katsayısı .76; E'nin alfa katsayısı .75, iki yarı güvenirlik katsayısı ise .75 olarak bulunmuştur. Madde bırakmalı alfa katsayılarına bakıldığında ise, K için alfa katsayı aralığının .70 - .73; E için .73 -.75 arasında değiştiği gözlenmiştir. Cinsiyetler arası bir karşılaştırma yapıldığında ise kadınlarda K = .74, iki yarı güvenirlik katsayısı .78, E =.78, iki yarı güvenirlik katsayısı .80 olarak

bulunmuştur. Erkeklerde ise K = .72, iki yarı güvenirlik katsayısı .75; E = .71, iki yarı güvenirlik katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Dökmen, 1999).

Yapılan faktör analizinde envanterin faktör yapısının beklenen yapıya tam olarak uymaması envanterin yapı geçerliğini tartışılır bir konuma getirmiştir. Bu nedenle ölçeklerin geçerliğini sınamak için toplam puanlarda cinsiyet farkına bakılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla yapılan t testi sonucunda beklendiği gibi, kadın ve erkeklerin K ve E puanlarında farklılaştıkları görülmüştür. Kadınların K puanları erkeklerinkinden, erkeklerin de E puanları kadınlarınkinden anlamlı derecede yüksektir. Envanterin geçerliğini sınamak için ayrıca Oran Testi uygulanarak kadın ve erkek deneklerin cinsiyet rollerine dağılımları incelenmiştir. Yine beklendiği gibi, kadınsı sayısının kadınlarda, erkeksi sayısının da erkeklerde daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oran Testi sonuçlarına göre kadınlarla erkekler arasında geleneksel, karşı, androjen ve belirsiz cinsiyet rolünü benimseme bakımından anlamlı farklılıklar görülmemiştir (Dökmen, 1999).

3.4.3. Evlilik Yaşam Ölçeği

Ölçek, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyum düzeylerini ölçmek amacıyla Tezer (1986) tarafından geliştirilmiştir. 10 sorudan oluşan 5'li dereceleme tipi kullanılan bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur (Tezer, 1986).

Ölçeğin geçerliğini belirlemek amacıyla, ölçek evli ve boşanmış bireylere uygulanmış ve grupların ölçekten aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($t=6.23$, $p<0.01$). Bu bulgu ölçeğin dış ölçüte göre geçerliğinin kanıtı olarak gösterilmiştir. Ayrıca, ölçeğin bireylerin sosyal beğenirlik yönelimlerinden etkilenip etkilenmediklerini anlamak için sosyal beğenirliği ölçmek amacıyla geliştirilen Kişisel Davranış Anketi puanları ile karşılaştırma yapılmıştır. Sonuçlar, Evlilik Yaşam Ölçeği'nin bireylerin sosyal beğenirlik yönelimlerinden çok az etkilendiğini göstermiştir ($r=0.21$). Bu bulgu da ölçeğin geçerliğine dolaylı kanıt olarak gösterilmiştir (Tezer, 1986).

Ölçeğin test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenirlik kat sayısı .85, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise erkek grubunda .88, kadın grubunda .91 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Tezer, 1986).

3.4.4. Minnesota İş Doyum Ölçeği

Araştırmada, evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumlarını ölçmek için Weiss, Davis, England ve Lofquist (1967) tarafından geliştirilen Minnesota İş Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin, 100 sorudan oluşan bir uzun ve 20 sorudan oluşan bir de kısa formu bulunmaktadır (Şanlı, 2006). İş ortamındaki uyarıcıları tanımlayan uzun form, 100 madde ve 20 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar yetenek kullanımı, başarı, etkinlik, ilerleme, otorite, şirket politikaları ve uygulamaları, ücret, meslektaşlar, yaratıcılık, bağımsızlık, moral değerler, ödül, sorumluluk, güvence, sosyal hizmet, sosyal statü, insan ilişkileri, teknik süpervizyon, çeşitlilik ve iş koşullarıdır. 20 alt boyutu en iyi tanımlayan kısa form ise 20 maddeden oluşmaktadır. Bu araştırmada, kısa form kullanılmıştır.

Bu ölçek, insanların işlerine dair bilişsel yönelimleriyle ilgilidir. Ölçek 5'li Likert tipinde bir ölçektir. Bu seçenekler, "1: Hiç memnun değilim, 2: Memnun değilim, 3: Kararsızım, 4: Memnunum, 5: Çok memnunum" şeklindedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan 20 olup, orta noktaya düşen 60 ise nötr doyumu ifade etmektedir. Puanların 20'ye yaklaşması doyum düzeyinin düştüğünü, 100'e yaklaşması ise yükseldiğini göstermektedir (Şanlı, 2006).

Ölçek Baycan (1985) tarafından Türkçe'ye çevrilip, geçerlilik ve güvenirlilik çalışmaları yapılmış, Cronbach Alpha değeri .77 olarak bulunmuştur. Sonraki yıllarda Gökçora ve Gökçora tarafından revize edilen Minnesota İş Doyum Ölçeği'nin bu formu Özdayı (1991) tarafından yapılan araştırmada 1134 kişiye uygulanmış ve güvenilirliği .86932 bulunmuştur (Akt. Kayapınar, 2007). Sonuç olarak, Minnesota İş Doyum Ölçeği güvenilirliği yüksek bir ölçme aracıdır (Şanlı, 2006; Kayapınar, 2007).

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Adana, İzmir, Diyarbakır, Mersin, Eskişehir, Gaziantep ve Ankara illerinde yaşayan, evli olan ve çalışan yetişkinlere

uygulanmıştır. Veriler çeşitli iş yerlerinden, araştırmaya katılan bireylerin tanıdığı evli ve çalışan yetişkinlerden ve rastgele seçilen bireylerden toplanmıştır. Araştırma kapsamında gizlilik ilkesine uyulmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin kendilerini rahat hissetmeleri için ad ve soyad bilgisi alınmamıştır. Toplamda 223 veri toplanmış ancak, verilerden 43 tanesi birden çok maddenin boş bırakılmış olması ve yanlış işaretleme (puanlama yerine X işareti koyma) nedeniyle örnekleme dahil edilmemiştir. Kişsel Bilgi Formu'nda yaş genellikle boş bırakılan maddedir. Bunun, kişisel bilgi formunun görünüm geçerliğinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Yani bireylerin bu maddeyi görmemiş olma ihitmali yüksektir. Sıklıkla boş bırakılan maddelerden diğer dikkat çeken maddeler ise, özellikle erkekler tarafından Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ndeki "Kadınsı" ve "Namuslu" özellikleridir. Sonuç olarak veriler, evli ve çalışan 180 bireyden elde edilmiştir. Tablo 1'de kayıp verilere ilişkin değerler verilmiştir.

Tablo 2. Kayıp Verilere İlişkin Değerler

Maddeler	F	%
Erkeksi özelliğini boş bırakanlar	26	60.5
Namuslu özelliğini boş bırakanlar	21	48.8
Erkeksi ve namuslu özelliğini boş bırakanlar	12	27.9
Yaş maddesini boş bırakanlar	20	46.5
Yanlış cevaplama yapanlar	14	32.6

Tablo 2'de de görüldüğü gibi, örnekleme alınmayan 43 veriden % 60.5'inde erkeksi özelliği, %48.8'inde namuslu özelliği, %27.9'unda hem erkeksi hem namuslu özelliği ve % 46.5'inde yaş maddesi boş bırakılmıştır. Bu özellikler en sık rastlanan özellikler olmakla birlikte başka maddelerin de boş bırakıldığı veriler bulunmaktadır. Örnekleme alınmayan verilerin % 32.6'sında ise puanlama yerine (X) işareti koyma gibi yanlış cevaplama yapıldığı görülmüştür.

3.6. Verilerin Analizi

Evli ve çalışan bireylerin evlilik doyumları ve iş doyumlarının demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, eş eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir, meslek) göre farklılık gösterip göstermediği, bağımsız gruplar t testi ve varyans analizi

ile incelenmiştir. T testi için gerekli koşulların sağlanamadığı ölçümlerde Nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Analizler sonucu bulunan anlamlı farklıkları incelemek için ise, Post Hoc Scheffe analizi kullanılmıştır.

Ayrıca, evli ve çalışan yetişkinlerin cinsiyet rollerinden erkeksilik ve kadınsılık puanlarının evlilik doyumlarını ve iş doyumlarını yordayıp yordamadığını öğrenmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Son olarak da, iş doyumu ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemek için ölçeklerden elde edilen puanlar doğrultusunda, Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlamasında, .05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır ve analizlerde SPSS 11.5 paket programından yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları sırasına uygun olarak analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar açıklanmıştır.

4.1. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Cinsiyetlerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Kadın ve erkeklere göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar testi analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Doyumu Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

CİNSİYET	N	Ort	Ss	Sd	t	P
Kadın	99	34.71	4.66	178	.28	.052
Erkek	81	34.53	3.69			

Tablo 3'te görüldüğü gibi, evli ve çalışan kadınların evlilik doyumlarının ortalaması 34.71 iken, evli ve çalışan erkeklerin evlilik doyumu ortalaması 34.53'tür. Bunlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını anlamak için yapılan t-testi sonucunda, kadınların ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Kadınların evlilik doyumlarının erkeklerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu söylenebilir.

4.2. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Yaşlarına Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan bireylerin, yaşlarına göre evlilik doyumları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre Evlilik Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Yaş Grupları	N	Ort	Ss
20-29 yaş	51	34.94	4.55
30-39 yaş	75	34.19	4.53
40 ve üstü yaş	54	34.94	3.49

Tablo 4'e bakıldığında, yaşlarına göre en yüksek evlilik doyumu ortalamasına sahip grubun 20-29 yaş arasındaki evli ve çalışan yetişkinler (34.94) ile 40 ve üstü yaştaki evli ve çalışan yetişkinler (34.94) olduğu görülmektedir. 30-39 yaş grubunun evlilik doyumları (34.19) ise, ufak bir farkla diğerlerinden daha düşüktür.

Araştırmaya katılan bireylerin, yaşlarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	25.02	2	12.51	.692	.502
Gruplar içi	3199.04	177	18.07		
Toplam	3224.06	179			

Tablo 5'te de görüldüğü gibi, evli ve çalışan yetişkinlerin yaşlarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla, bireylerin hangi yaş grubunda bulunurlarsa bulunsunlar evliliklerinden aldıkları doyumun benzer olduğu söylenebilir.

4.3. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Eğitim Düzeylerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan bireylerin, eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Eğitim Düzeyi	N	Ort	Ss
Ortaöğretim ve Altı	31	33.39	5.49
Üniversite	109	34.32	3.96
Lisans Üstü	40	36.42	3.35

Tablo 6'da da görüldüğü gibi, araştırmaya katılanlar arasında evlilik doyumu ortalaması en yüksek olan bireyler (36.42) lisans üstü derecesine sahip olan bireylerdir. Buna karşın evlilik doyumu ortalaması en düşük olan bireyler ise, (33.39) ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerdir. Ayrıca, Tablo 6'ya bakıldığında, üniversite mezunu olan bireylerin evlilik doyumu ortalamalarının 34.32 olduğunu görmek mümkündür.

Evli ve çalışan yetişkinlerin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumlarının, birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Scheffe
Gruplar arası	187.17	2	93.58	5.454	.005	L.Ü.>O.Ö. L.Ü.> Üni
Gruplar içi	3036.89	177	17.16			
Toplam	3224.06	179				

Tablo 7'ye göre, araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları, eğitim düzeylerine göre birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır (.005< .05). Bu

farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için Scheffe testi uygulanmış ve sonuçta lisans üstü derecesine sahip olan bireylerin evlilik doyumlarının, üniversite mezunu ile ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

4.4. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin, eşlerinin eğitim düzeylerinde göre evlilik doyumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 8'de belirtilmiştir.

Tablo 8. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Eğitim Düzeyi	N	Ort	Ss
Ortaöğretim ve Altı	49	33.18	5.33
Üniversite	102	34.83	3.87
Lisans Üstü	29	36.34	2.38

Tablo 8'de görüldüğü gibi, eşlerinin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları ortalaması en yüksek bireyler (36.34), eşleri lisans üstü derecesine sahip olan bireylerdir. Bununla birlikte, eşleri ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireyler ise (33.18) en düşük evlilik doyumu ortalamasına sahip olan bireylerdir. Ayrıca, eşleri üniversite mezunu olan bireylerin evlilik doyumları ortalaması ise 34.83'tür.

Evli ve çalışan yetişkinlerin eşlerinin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumlarının, birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Scheffe
Gruplar arası	192.00	2	96.00	5.604	.004	L.Ü.>O.Ö.
Gruplar içi	3032.06	177	17.13			
Toplam	3224.06	179				

Tablo 9'da, araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumlarının eşlerinin eğitim düzeylerine göre birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir (.004< .05). Bu farklığın kimlerin lehine olduğunu görmek için yapılan Scheffe testi sonucunda, eşleri lisans üstü derecesine sahip olan bireylerin evlilik doyumlarının, eşleri ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu görmek mümkündür.

4.5. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan bireylerin, ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre evlilik doyumlarına ilişkin betimsel değerler Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre Evlilik Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Aylık Gelir	N	Ort	Ss
1500 TL ve Altı	20	32.85	7.10
1501-2000 TL	20	34.40	2.89
2001-2500 TL	14	34.07	4.27
2501-3000 TL	27	34.89	3.76
3001-3500 TL	34	34.56	4.02
3501 TL ve Üstü	65	35.29	3.69

Tablo 10'a bakıldığında, en yüksek evlilik doyumuna sahip bireylerin aylık ortalama gelirleri 3501 TL ve üstü olan bireyler (35.29) olduğunu söylemek

mümkündür. Bunun yanında evlilik doyumu en düşük olan bireyler ise, aylık ortalama gelirleri 1500 TL ve altı olan (32.85) bireylerdir.

Aylık ortalama gelirlere göre bireylerin evlilik doyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	99.29	5	19.86	1.106	.359
Gruplar içi	3124.77	174	17.96		
Toplam	3224.06	179			

Tablo 11'e göre, evli ve çalışan yetişkinlerin aylık ortalama gelirlerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını söylemek mümkündür. Bu durumda, bireylerin evlilik doyumları ile aylık gelirleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

4.6. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Cinsiyetlerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin cinsiyetlerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 12'de belirtilmiştir.

Tablo 12. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyetlerine Göre İş Doyumu Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

CİNSİYET	N	SIRA ORTALAMASI	SIRA TOPLAMI	U	P
Kadın	99	91.30	9039.00	3930.0	.819
Erkek	81	89.52	7251.00		

Tablo 12'de görüldüğü gibi, evli ve çalışan kadınların iş doyumlarının sıra ortalamaları 91.30 iken, evli ve çalışan erkeklerin iş doyumları sıra ortalamaları 89.52'dir. Bunlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını anlamak için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda ise, evli ve çalışan kadınlarla evli ve çalışan erkeklerin iş doyumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (U=3990.0, p >.05).

4.7. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Yaşlarına Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan bireylerin, yaşlarına göre işlerinden aldıkları doyum ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Yaş Grupları	N	Ort	Ss
20-29 yaş	51	74.04	1.95
30-39 yaş	75	74.59	1.54
40 ve üstü yaş	54	72.72	1.56

Tablo 13'e bakıldığında, yaşlarına göre en yüksek iş doyumu ortalamasına sahip grubun (74.59), 30-39 yaş arasındaki evli ve çalışan yetişkinler ve en düşük iş doyumu ortalamasına sahip grubun ise (72.72), 40 ve üstü yaşlarda olan evli ve çalışan yetişkinler olduğu görülmektedir. Bunun yanında, 20-29 yaş arasındaki katılımcıların iş doyumu ortalamaları ise 74.04'tür.

Araştırmaya katılan bireylerin, yaşlarına göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	111.12	2	55.56	.330	.719
Gruplar içi	29788.94	177	168.29		
Toplam	29900.06	179			

Tablo 14'te de görüldüğü gibi, evli ve çalışan yetişkinlerin yaşlarına göre iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla, bireylerin hangi yaş grubunda bulurlarsa bulunsunlar işlerinden aldıkları doyumun benzer olduğu söylenebilir.

4.8. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Eğitim Düzeylerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan bireylerin, eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Eğitim Düzeyi	N	Ort	Ss
Ortaöğretim ve Altı	31	73	11.68
Üniversite	109	71.44	12.79
Lisans Üstü	40	81.17	11.71

Tablo 15'te de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanlar arasında iş doyumu ortalaması en yüksek olan bireyler (81.17), lisans üstü derecesine sahip olan bireylerdir. Buna karşın, iş doyumu ortalaması en düşük olan bireyler ise (71.44), üniversite mezunu olan bireylerdir. Ayrıca, Tablo 15'te ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin iş doyumu ortalamalarının 73.00 olduğu görülmektedir.

Evli ve çalışan yetişkinlerin eğitim düzeylerine göre iş doyumlarının, birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Scheffe
Gruplar arası	2801.42	2	1400.71	9.149	.000	L.Ü.>O.Ö. L.Ü.>Üni.
Gruplar içi	27098.64	177	153.10			
Toplam	29900.06	179				

Tablo 16'ya göre, araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumları, .000 düzeyinde birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Levene testi sonucunda varyansların eşit olduğu görülmüş ve farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için Scheffe Post Hoc analizi yapılmıştır. Sonuçlara göre, lisans üstü derecesine sahip olan bireylerin iş doyumlarının üniversite mezunu ile ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin iş doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

4.9. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Mesleklerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan bireylerin mesleklerine göre iş doyumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 17'de belirtilmiştir.

Tablo 17. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Mesleklerine Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Eğitim Düzeyi	N	Ort	Ss
İşçi-Çiftçi-Esnaf-Tücccar	22	70.50	12.39
Memur	103	74.61	13.62
Serbest Meslek	34	74.47	12.67
Diğer	21	72.81	15.37

Tablo 17'de görüldüğü gibi, memurlar en yüksek iş doyumu ortalamasına (74.61) sahip olan bireyler iken, en düşük iş doyumu ortalamasına (70.50) sahip olan bireyler ise işçi, çiftçi, esnaf ve tüccarlardır. Tablo 17'de, serbest meslekle uğraşan bireylerin iş doyumlarının 74.47 ve diğer meslek grubundaki bireylerin iş doyumlarının ise 72.81 olduğunu görmek de mümkündür.

Araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 18'de belirtilmiştir.

Tablo 18. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Mesleklerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**P**
Gruplar arası	342.39	3	114.13	.680	.566
Gruplar içi	29557.67	176	167.94		
Toplam	29900.06	179			

Tablo 18'de, evli ve çalışan yetişkinlerin mesleklerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durumda evli ve çalışan yetişkinlerin meslekleri ile iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını söylemek mümkündür.

4.10. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan bireylerin, ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre iş doyumlarına ilişkin betimsel değerler Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Aylık Gelir	N	Ort	Ss
1500 TL ve Altı	20	68.15	14.6
1501-2000 TL	20	77.2	15.83
2001-2500 TL	14	71.43	5.32
2501-3000 TL	27	70.85	13.71
3001-3500 TL	34	76.15	9.91
3501 TL ve Üstü	65	75.2	13.17

Tablo 19'a göre, en yüksek iş doyumuna sahip bireyler ailelerinin aylık ortalama gelirleri 1501 ile 2000 TL arasında olan bireylerdir. Ayrıca, araştırmaya katılan bireylerin ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre iş doyumları yüksekten düşüğe, aylık ortalama gelirleri 3001 ile 3500 TL arasında olan bireyler, 3501 ve üstü olan bireyler, 2001 ile 2500 TL arasında olan bireyler ve 2501 ile 3000 TL arasında olan bireyler şeklinde sıralanabilir. Bunun yanında iş doyumu en düşük olan bireyler ise, ailelerinin aylık ortalama gelirleri 1500 TL ve altı olan bireylerdir.

Ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre bireylerin iş doyumlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	1496.81	5	299.36	1.834	.109
Gruplar içi	28403.25	174	163.24		
Toplam	29900.06	179			

Tablo 20'ye göre, evli ve çalışan yetişkinlerin ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını söylemek

mümkündür. Bu durumda, bireylerin iş doyumları ile ailelerinin aylık ortalama gelirleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

4.11. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları, Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rollerine göre evlilik doyumları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 21'de belirtilmiştir.

Tablo 21. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Toplumsal Cinsiyet Rolleri	N	Ort	Ss
Kadınsı	35	33.91	4.99
Erkeksi	35	35.6	3.95
Androjen	55	35.85	3.32
Belirsiz	55	33.24	4.33

Tablo 21'e göre, cinsiyet rolleri androjen olan bireyler evlilik doyumları en yüksek grup (35.85) iken, cinsiyet rolleri belirsiz olan bireyler evlilik doyumları (33.24) en düşük olan gruptur. Aynı zamanda, cinsiyet rolleri erkeksi olan bireylerin evlilik doyumları (35.6), cinsiyet rolleri kadınsı olan bireylerden (33.91) daha yüksektir.

Evli ve çalışan yetişkinlerin, cinsiyet rollerine göre evlilik doyumlarının birbirinden anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Scheffe
Gruplar arası	240.15	3	80.05	4.722	.003	A>B
Gruplar içi	2983.91	176	16.95			
Toplam	3224.06	179				

Tablo 22'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet rollerine göre evlilik doyumları birbirinden .003 düzeyinde, anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Levene testi sonucunda varyansların eşit olduğu anlaşıldığından, bu farklılığın kimler arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc Scheffe analizi yapılmış ve sonuçlara bakıldığında, androjen cinsiyet rollerine sahip olan bireylerin evlilik doyumlarının belirsiz cinsiyet rollerine sahip olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

4.12. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin İş Doyumları, Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyetlerine göre iş doyumları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 23'te belirtilmiştir.

Tablo 23. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre İş Doyumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Toplumsal Cinsiyet Rolleri	**N**	**Ort**	**Ss**
Kadınsı	35	71.54	12.05
Erkeksi	35	78.69	12.51
Androjen	55	75.40	13.35
Belirsiz	55	70.76	12.44

Tablo 23'e göre, cinsiyet rolleri erkeksi olan bireyler iş doyumları en yüksek grup (78.69) iken, cinsiyet rolleri belirsiz olan bireyler iş doyumları (70.76) en düşük olan gruptur. Aynı zamanda, cinsiyet rolleri androjen olan bireylerin iş doyumları ortalamalarının 75.40, cinsiyet rolleri belirsiz olan bireylerin iş doyumları ortalamalarının ise 70.76 olduğu görülmektedir.

Evli ve çalışan yetişkinlerin, cinsiyet rollerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 24'te gösterilmiştir.

Tablo 24. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Scheffe
Gruplar arası	1660.70	3	553.57	3.45	.018	E>B
Gruplar içi	28239.36	176	160.45			
Toplam	29900.06	179				

Tablo 24'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet rollerine göre iş doyumları birbirinden .018 düzeyinde farklılaşmaktadır. Levene testi sonucunda varyansların eşit olduğu anlaşıldığından, bu farklılığın kimler arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc Scheffe analizi yapılmış ve sonuçlara bakıldığında, erkeksi cinsiyet rollerine sahip olan bireylerin iş doyumlarının, belirsiz cinsiyet rollerine sahip olan bireylerin iş doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

4.13. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Kadınsılık ve Erkeksilik Puanları, Evlilik Doyumlarını Yordamakta Mıdır?

Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumlarının, bireylerin erkeksilik ve kadınsılık puanları tarafından ne oranda yordandığını belirlemek için çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Regresyon analizi yapılmadan önce çarpıklık ve sivrilik değerlerine bakılarak yordayıcı değişkenlerin normal dağılım özelliğine uygun olup olmadığı belirlenmiştir. İnceleme sonucunda, kadınsılık puanının çarpıklık (skewness) değerinin .-43 ve basıklık/sivrilik (kurtosis) değerinin ise .-22 olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, erkeksilik puanının çarpıklık değerinin .-31 ve basıklık/sivrilik değerinin ise .-12 olduğu bulunmuştur. Bu noktada, hiçbir değişkenin transformasyonuna gerek olmadığı görülmüştür. Örneklemde "doğrusallık" ve "normallik" sayıtlılarının zedelenmesine neden olabilecek çok değişkenli uç değerler olup olmadığını anlamak amacıyla her bir birey için Mahalanobis uzaklık değerleri saptanmış, bu değerlerin $p<$ .001 anlamlık düzeyi ölçüt alınarak (X^2 (3) = 16.67), uç değerler olmadığı görülmüştür. Ayrıca artık değerler üzerine kurulu grafikler incelenmiş, standardize edilmiş artık değerler (hatalar) ile standardize edilmiş yordanan değişkenler için oluşturulan saçılım diyagramının doğrusal bir ilişkiyi tanımladığı, noktaların bir eksen etrafında toplandığı görülmüştür. Standardize edilmiş yordanan değerler için oluşturulan histogram ve

normal dağılım eğrilerinin normale çok yakın bir dağılım gösterdiği söylenebilir. Ayrıca tolerans ve varyans şişme değerleri (VIF) incelendiğinde çoklu eş doğrusallık (multicollinearity) probleminin olmadığı görülmüştür.

Evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumlarının, erkeksilik ve kadınsılık puanları tarafından ne oranda yordandığını belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmadan önce değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tablo 25'te, değişkenlerin aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri yer almaktadır.

Tablo 25. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Matriksi

	Evlilik Doyumu	**Kadınsılık Puanı**	**Erkeksilik Puanı**
Evlilik Doyumu	-		
Kadınsılık Puanı	.21*	-	
Erkeksilik Puanı	.33**	.29**	-
Ortalama	34.63	103.62	96.08
Ss	4.24	14.29	14.82

*p< .05 **p< .001

Tablo 25'te görüldüğü gibi, evlilik doyumu (X=34.63, Ss=4.24) ile kadınsılık puanları (X=103.62, Ss=14.29) ve erkeksilik puanları (X=96.08, Ss=14.82) arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular, evlilik doyumu ile kadınsılık puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu (r=.21, p< .05) ve yine evlilik doyumu ile erkeksilik puanı arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu (r=.33, p<.001) göstermektedir. Değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında ise, çoklu eş doğrusallık (multicolinearity) sorununa yol açabilecek yükseklikte ilişki olmadığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan bireylerin evlilik doyumlarının, kadınsılık ve erkeksilik puanları tarafından ne oranda yordandığını belirlemek için yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 26'da yer almaktadır.

Tablo 26. Evlilik Doyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	**B**	**Standart Hata$_B$**	**Beta**	**t**	**p**	**İkili r**	**Kısmi R**
Sabit	22.71	2.58	-	8.82	.000	-	-
Kadınsı	.04	.02	.12	1.64	.104	.21	.12
Erkeksi	.08	.02	.30	4.06	.000	.33	.29
R= .35		ΔR^2= .11					
F(2,177)=12.55		p= .000					

Tablo 26'da, kadınsılık ve erkeksilik puanlarının evlilik doyumunu anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir (ΔR^2= .11, p< .001). Bu iki değişken birlikte, evlilik doyumundaki toplam varyansın % 11'ini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenlerin evlilik doyumu üzerindeki göreli önem sırası; erkeksilik puanları (Beta= .30) ve kadınsılık puanları (Beta= .12) şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece erkeksilik puanlarının anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir (t=4.06, p<.001). Kadınsılık puanlarının (t= 1.64, p> .05) ise evlilik doyumu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

4.14. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyet Rollerinden Kadınsılık ve Erkeksilik Puanları, İş Doyumlarını Yordamakta Mıdır?

Evli ve çalışan yetişkinlerin iş doyumlarının, erkeksilik ve kadınsılık puanları tarafından ne oranda yordandığını belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmadan önce değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tablo 27'de, değişkenlerin aritmetik ortalamaları, standart sapma değerleri ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri yer almaktadır.

Tablo 27. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Matriksi

	İş Doyumu	**Kadınsılık Puanı**	**Erkeksilik Puanı**
İş Doyumu	-		
Kadınsılık Puanı	.12	-	
Erkeksilik Puanı	.29*	.29*	-
Ortalama	73.87	103.62	96.08
Ss	12.92	14.29	14.82

*p< .001

Tablo 27'de görüldüğü gibi, iş doyumu (X=73.87, Ss=12.92) ile kadınsılık puanları (X=103.62, Ss=14.29) ve erkeksilik puanları (X=96.08, Ss=14.82) arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular, iş doyumu ile kadınsılık puanı arasında pozitif yönde anlamlı olmayan bir ilişki olduğunu (r=.12, p>.05) ve iş doyumu ile erkeksilik puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu (r=.29, p<.001) göstermektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin iş doyumlarının, kadınsılık ve erkeksilik puanları tarafından ne oranda yordandığını belirlemek için yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 28'de yer almaktadır.

Tablo 28. İş Doyumunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	**B**	**Standart Hata$_B$**	**Beta**	**t**	**p**	**İkili r**	**Kısmi R**
Sabit	46.48	8.01	-	5.8	.000	-	-
Kadınsı	.04	.07	.04	.54	.593	.12	.04
Erkeksi	.25	.06	.28	3.76	.000	.29	.27
R= .30		ΔR^2= .08					
F(2,177)=8.50		p= .000					

Tablo 28'de, kadınsılık ve erkeksilik puanlarının iş doyumunu anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir (ΔR^2= .08, p< .001). Bu iki değişken birlikte, iş doyumundaki toplam varyansın % 8'ini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenlerin iş doyumu üzerindeki göreli önem sırası; erkeksilik

puanları (Beta= .28) ve kadınsılık puanları (Beta= .04) şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece erkeksilik puanlarının anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir (t=3.76, p<.001). Kadınsılık puanlarının (t= .54, p> .05) ise iş doyumu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

4.15. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları ile İş Doyumları Arasında Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Araştırmasya katılan bireylerin evlilik doyumlarına ve iş doyumlarına ilişkin istatistiksel veriler Tablo 29'da gösterilmiştir.

Tablo 29. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları ile İş Doyumlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	**Ort**	**Ss**
Evlilik Doyumu	180	34.63	4.24
İş Doyumu	180	73.88	12.92

Tablo 29'da görüldüğü gibi, araştırmaya karılan bireylerin evlilik doyumları ortalamaları 34.63 ve iş doyumları ortalamaları ise 73.88'dir. Bu sonuçlara göre, bireylerin evlilik doyumlarının da iş doyumlarının da orta düzeyden yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan evli ve çalışan bireylerin evlilik doyumları ve iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için Pearson Momentler Çarpımı Katsayına bakılmış ve sonuçlar Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları ile İş Doyumları Arasındaki İlişkiye İlişkin Korelasyon Sonuçları

	Evlilik Doyumu	**İş Doyumu**
Evlilik Doyumu	1.00	.09
İş Doyumu	.09	1.00

Tablo 30'da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan bireylerin evlilik doyumları ile iş doyumları arasında pozitif yönde oldukça düşük düzeyde anlamlı olmayan bir ilişki vardır ($r= .09$, $p> .05$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetlerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu, kadınların evlilik doyumunun erkeklerin evlilik doyumundan anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar bazı araştırma sonuçları ile tutarlılık gösterirken bazı araştırma sonuçları ile de tutarsızlık göstermektedir.

Tezer (1994), Acar (1998), Wilkie ve Ferree (1998), Güven (2005), Hamamcı (2005), Curun (2006), Çelik (2006), Çınar (2008), Soyer (2006) ve Berk (2009) araştırmalarında kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Bununla birlikte Bir Aktürk (2006), Üncü (2007) ve Güngör (2007) ise araştırmalarında, erkeklerin ve kadınların evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuşlardır.

Perry Jenkins ve Crouter (1990), hem kadının hem de erkeğin çalıştığı evliliklerde özellikle erkeğin evi geçindiren, karar veren pozisyonunun değiştiğini ve bu değişimin evlilik ilişkisinde önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. İki ebeveynin de çalıştığı ve kazanç sağladığı durumlarda dahi özellikle geleneksel sorumluklarda, kadının daha çok söz sahibi olduğu ve erkeğin bu konularda karar vermek istemediğini, bu duruma geleneksel bakış açısının neden olduğunu ifade etmektedirler (Akt. Çelik, 2005). Benzer şekilde Wilkie ve Ferree (1998) araştırmalarında, kadın ve erkeklerin ev içinde görev paylaşımı yapmasının evlilik doyumunu artırdığı sonucuna ulaşmışlardır.. Günümüzde çalışan kadının statü, kazanç ve güç elde etmesi, evliliklerde kadının da erkek kadar söz sahibi olabildiğini ve karar verme konusunda kadının da yetkisi olduğunu düşündürebilir. Bunun yanında bu araştırmanın örnekleminde bulunan bütün kadınlar çalışmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmadaki çalışan kadınların, evlilik içinde değişen rolleri ile birlikte evlilik doyumlarının yükseldiği söylenebilir.

5.2. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırma sonuçlarına göre, evli ve çalışan yetişkinlerin yaşlarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bahr, Chappell ve Leigh (1983), Acar (1998), Güven (2005), Hamamcı (2005), Çınar (2008) ve Berk (2009) de araştırmalarında, bireylerin yaşlarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Literatürde, bireylerin yaşlarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı farklar olduğunu bulan araştırmalar da vardır. Heaton ve Albercht (1991) araştırmalarında, evlilik süreleri ilerleyen bireylerin evliliklerinde daha fazla emek harcadığını dolayısıyla da yaş ilerledikçe bireylerin evlilik doyumlarının arttığını bulmuşlardır. Story ve diğerleri (2007) ise araştırmalarında, orta yaşlı çiftler (40-50 yaşları) ile daha ileri yaşlardaki (60-70 yaşları) çiftlerin evlilik doyumlarını karşılaştırmışlar ve yaşları ilerledikçe bireylerin, iyimserlikle birlikte evlilik doyumlarının da arttığını bulmuşlardır.

Bu araştırmanın örnekleminde, bireylerin çoğunun orta yaşlarda olması nedeniyle, hangi yaş grubunda bulunurlarsa bulunsunlar bireylerin evlilik doyumlarının benzer olduğu söylenebilir.

Ayrıca Tablo 31'de, Türkiye İstatistik Kurumu'ndan ulaşılan, 2005 ve 2006 yıllarına ait evlilik sürelerine göre boşanma oranları verilmiştir.

Tablo 31. Evlilik Süresine Göre Boşanmalar

	2005		**2006**	
Evlilik süresi (yıl)	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Toplam	95.895	100	93.489	100
1 yıldan az	4.023	4.2	3.948	4.2
1-5	36.702	38.3	35.869	38.4
6-10	20.454	21.3	20.387	21.8
11-15	12.900	13.5	12.660	13.5
16 ve üstü	21.816	22.7	20.625	22.1

Bu oranlara bakıldığında, bireylerin evlilik süreleri arttıkça da boşanmalar olabileceği görülmektedir. Bireylerin evlilik sürelerinin arttıkça yaşlarının da ilerlediği ve evlilik doyumunun düşük olmasının da boşanmanın önemli nedenlerinden biri

olduğu göz önünde bulundurulduğunda, uzun yıllar evli kalan bireylerin de boşanabilmesi, araştırmada bireylerin yaşlarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunamamasını açıklayabilir.

5.3. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada, bireylerin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı farklar olduğu bulunmuştur. Lisans üstü eğitim derecesine sahip olan bireylerin evlilik doyumları, orta öğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireyler ile üniversite mezunu bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Literatürdeki bazı araştırmalarda bu sonuçla tutarlı sonuçlar elde edilirken, bazı araştırmalarda ise, bireylerin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Çelik (2006) ve Çınar (2008) anlamlı farklılıklar bulmazken, Egglestion, Wong ve Hardee (2001), Yaşın Dökmen ile Tokgöz (2002) ve Üncü (2007) de araştırmalarında, bireylerin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumlarında anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur. Hamamcı da (2005) araştırmasında, bireylerin eğitim düzeyleri düştükçe evlilikleriyle ilgili daha fazla işlevsel olmayan inançlara sahip olduklarını ve bunun da evlilik doyumlarını düşürdüğünü bulmuştur. Yani, eğitim düzeyi düşük olan bireylerin evlilik doyumunun daha düşük olduğunu bulunmuştur. Bu sonuç ise, bu araştırmada lisans üstü derecesine sahip olan bireylerin evlilik doyumlarının orta öğretim ve altı kurumlar ile üniversiteden mezun olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmasıyla tutarlı bir sonuçtur.

Toplumumuzda, evliliklerde yaşanan problemlerin çözümüne yönelik yardım arama davranışı hala gereken düzeyde değildir. Kol kırılır yen içinde kalır görüşüyle de bağlantılı olarak, çiftler yaşadıkları problemleri kimsenin bilmesini istemedikleri için, profesyonel bir yardım almaktan çekinmektedirler. Demircioğlu'na (2000) göre, eğitim düzeyi ve mesleki statünün yükselmesi ile sorunlar karşısında daha tutarlı olma ve çözüm aramaya yönelik eğilimlerin arttığı görülmektedir. Araştırma sonucuna göre, lisans üstü eğitim derecesi olan bireylerin evlilik doyumlarının, üniversite ile orta öğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir

şekilde daha yüksek olması, eğitim düzeyi ve statüsü yüksek bireylerin evliliklerine yönelik daha fazla yardım arama davranışında bulunmaları ile de açıklanabilir.

5.4. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eşlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmaya katılan bireylerin, eşlerinin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Eşleri lisans üstü eğitim derecesine sahip olan bireylerin evlilik doyumları, eşleri orta öğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Fışıloğlu (1992) araştırmasında, bu araştırmadaki sonuçlar ile benzer sonuçlar elde etmiştir. Araştırmada, eşin eğitim düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan bireylerden eşleri bilim uzmanlığı derecesine sahip olanların evlilik uyumunun, eşleri lise ve lisans mezunu olan bireylerin evlilik uyumundan daha yüksek olduğu, ayrıca eşleri doktora derecesine sahip olan bireylerin evlilik uyumunun, eşleri lisans mezunu olan bireylerin evlilik uyumundan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu sonucun aksine, Kurdek (1987) ise araştırmasında, eşlerin eğitim düzeyleri ve gelir düzeyleri arttıkça kendilerini daha bağımsız hissettiklerini belirtmiştir. Bu da, bireylerin boşanma eğilimlerini artırabilmektedir.

Bireylerin eşlerinin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı farklılıklar olması, eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin evliliklerine yönelik daha çok yardım arama davranışında bulunmaları ile de açıklanabilir. Ayrıca bu araştırmanın örnekleminde yer alan çiftlerin, eşleri ile eğitim düzeyleri benzerdir. College Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada, en uygun eşlerin eğitim seviyesi aynı olan eşler olduğu bulunmuştur. Üç binin üzerinde çiftin katıldığı araştırmanın analizi için birçok ekonomist görev yapmıştır. Çiftlerin nasıl evlendikleri ve ne bekledikleri, gelir dağılımları, hangi okullarda ne kadar ücret ödeyerek eğitim aldıkları, analizde tek tek ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, iyi evliliklerin % 59'unun aynı eğitim seviyesindeki eşler arasında gerçekleştiği bulunmuştur. Dolayısıyla bizim araştırmamızda, örneklemin yapısı da sonuç üzerinde etkili olmuş olabilir.

5.5. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Evli ve çalışan yetişkinlerin ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre, evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Gelirin evlilik doyumu üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalara baktığımızda birbirinden farklı sonuçlar çıktığını görebiliriz. Wilson, Larson, McCulloch ve Stone'a (1997) göre, eşlerin gelir değişkenine ilişkin araştırmalar tutarlı değildir ve bundan dolayı gelir ve çift uyumu arasında bir ilişki önerilemeyecektir (Akt. Curun, 2006). Örneğin, Yıldırım (1992) araştırmasında, ailenin aylık gelirinin evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili olduğunu bulmuştur. Hatipoğlu (1993) ise araştırmasında, gelirin evlilik doyumunu yordamadığını bulmuştur. Karney ve Bradbury'e (1995) göre, gelirin evlilik konusundaki olumlu etkileri geliri kazanan kişiye bağlıdır. Eğer gelir sağlayıcı erkek ise bu durum evlilik istikrarını olumlu yönde etkilerken, kadının gelir sağlayıcı olması ise evlilik istikrarını olumsuz etkilemektedir. Şener'in (2002) araştırmasında, kadınlar ve erkekler arasında aylık gelir arttıkça evlilik uyum puan ortalamaları da artmaktadır. Bu araştırmada da, en düşük gelir grubu olan 1500 TL ve altı geliri olan bireylerin evlilik doyumu ortalamaları en düşükken, en yüksek gelir grubu olan 3500 TL ve üstü bireylerin de en yüksek evlilik doyumu ortalamalarına sahip bireyler olduğu görülmektedir.

Evlilik doyumu ve gelir düzeyi ilişkisi konusunda genelde, geliri daha yüksek çiftlerin daha rahat edeceği ve bu durumun evlilik doyumlarını artıracağı veya gelirleri düşük olan bireylerin ise, geçim konusunda zorlanacakları ve bunun da evliliklerini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Bunu destekleyen araştırma bulgularının yanı sıra Fitzsimmons'a (1951) göre, aileler tasarrufta bulunamamış veya bulunmamışlarsa ya da gelirlerine oranla daha fazla harcama yaparlarsa ihtiyaçlarını karşılamak için borçlanmak durumunda kalabilirler. Borç bir yandan ailenin ekonomik güvenliğini sarsabileceği gibi öte yandan ailenin hedeflerine ulaşmasına da yardımcı olabilir (Akt. Çopur ve Şafak, 2003). Yani, gelirin düşük olması ve borçlar nedeniyle eşler arasındaki bağın kuvvetlenme ihtimali de vardır.

Ayrıca araştırmalar incelendiğinde, gelirin tek başına evlilik doyumunun yordayıcısı olmadığı, bunun yanında eğitim düzeyi, meslek, çiftler arası uyum gibi değişkenlerin de gelir ve evlilik doyumu ilişkisi üzerinde etkisi olduğu görülebilir.

Sonuç olarak, bireylerin gelirlerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamaması, araştırmalar arasındaki tutarsız sonuçlar ve diğer değişkenlerin de evlilik doyumu üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, normal bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

5.6. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Cinsiyetlerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmada, evli ve çalışan bireylerin cinsiyetlerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Literatürdeki araştırmalara bakıldığında, kadın ve erkeklerin iş doyumları arasında anlamlı farkın çıkmadığı araştırmaların yanı sıra anlamlı farklılıklar bulan araştırmaların da olduğu görülür.

Siu (2002), Eskildsen, Kristensen ve Westlund (2003), Şahin (2003) ve Yelboğa (2007) bu araştırmada olduğu gibi kadın ve erkeklerin iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Güler'e (1990) göre ise, cinsiyet tek başına iş doyumu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Bu araştırmanın aksine, Centers ve Bugental (1966), Tezer (1994), Clark (1997), Bilgiç (1998), Çarıkçı (2004), Aslan (2006), Kayapınar (2006) ve Okpara'ya (2006) göre, cinsiyetin iş doyumu üzerinde önemli etkileri vardır. Bu araştırmalardan bazılarında, kadınların iş doyumunun erkeklerin iş doyumundan daha yüksek olduğu bulunurken (Centers ve Bugental, 1966; Clark, 1997), bazıların da ise erkeklerin iş doyumunun kadınların iş doyumundan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tezer, 1994; Bilgiç, 1998; Çarıkçı, 2004; Aslan 2005; Okpara, 2006). Bu araştırmalara göre, kadınların ve erkeklerin iş doyumları arasındaki farklılıklar, çalışma saatlerindeki düzensizliklerin, fiziksel koşulların kadınları olumsuz etkilemesi, kadınların işten daha az beklentilerinin olması ve işteki sosyal faaliyetler kanalıyla daha çok doyum yaşamaları veya erkeklerin daha fazla risk alabilmeleri, kendilerini kanıtlamak için daha

çok fırsat bulabilmeleri, erkeklerin iş yaşamında daha uzun süreden beri var olmaları ve kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Yurt içi araştırmalarda genelde erkeklerin iş doyumunun, yurt dışı araştırmalarda ise kadınların iş doyumunun yüksek olduğu görülmektedir. Bununla da bağlantılı olarak cinsiyet ve iş doyumu ilişkisini incelerken, ülkelerin gelişmişlik seviyesi, sosyokültürel durumları, kadınların iş istihdamı gibi etkenlerin de göz önünde bulundurulması gerekir. Ayrıca kadınlar ve erkeklerin iş doyumları arasında anlamlı farklılıklar bulunamaması, cinsiyetin iş doyumunu tek başına değil; alınan ücret, işin fiziki koşulları, çalışma saatleri, kimlerle çalışıldığı gibi etkenlerle birlikte yordaması ve örneklem grubun etkisiyle de açıklanabilir. Bu araştırmanın örneklemine bakıldığında, hem erkeklerin hem de kadınların büyük bir çoğunluğunun memur olduğu ve memurların da benzer iş doyumlarına sahip olduğu söylenebilir.

5.7. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Yaşlarına Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmaya katılan bireylerin yaşlarına göre iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bilgiç (1998), Siu (2002), Kılıç ve diğerleri (2004), Aslan (2006) ve Kayapınar (2006) da bu araştırmada olduğu gibi bireylerin yaşlarına göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark olmadığını bulmuşladır.

Ancak yapılan araştırmalara bakıldığında genellikle, yaş ilerledikçe iş doyumunun arttığı bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir (Glenn, Taylor ve Weaver, 1977; Lee ve Wilbur, 1985; Samadov, 2006 ve Sevimli ve İşcan, 2005). Genç bireyler, sorumluluk duydukları ve kendilerini yeterli hissettikleri bir iş bulmakta zorlandıkları için ilk işlerinde hayal kırıklığına uğramaktadırlar (Akt. Yelboğa, 2007). Yaşla birlikte iş doyumunun artması ise, deneyime ve artan ödül miktarına bağlanmaktadır (Akt. Aslan, 2005). Herzberg'e (1966) göre de, yaş ve iş doyumu arasında "U" şeklinde bir ilişki vardır. Yani, genç yaşlarda iş doyumu yüksektir, orta yaşlarda düşer ve daha ileri yaşlarda tekrar artar. Glenn, Taylor ve Weaver'a (1977) göre, yaşı daha büyük olanların iş doyumları daha yüksektir çünkü, gençlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe işlerinden beklentileri de artmaktadır ve bu beklentiler karşılanamayınca da işten yeterli doyum alınamamaktadır.

Bununla birlikte, gençlerin deneyimsiz olacakları görüşünün aksine günümüzde örgütler genç kadrolarla çalışmaya daha çok önem vermektedir. Çünkü gençler, daha donanımlı, daha enerjik ve risk almaya daha yatkın olabilmektedirler. Gençler, gelişen teknoloji konusunda daha çok bilgi sahibidirler ve yeniliklere daha çabuk ayak uydurabilmektedirler. Luthans ve Thomas'a (1987) göre, yaşı daha ileri olan bireyler, teknolojideki değişimlere uyum sağlamakta zorlanmakta ve alıştıkları düzende meydana gelen değişiklikler, onların iş doyumlarını düşürmektedir. Ayrıca, yaş ilerledikçe bireylerdeki yorgunluk ve sürekli aynı şeyleri yapıyor olma düşüncesi mesleki tükenmişlik hissini artırabilir. Cemaloğlu ve Erdemoğlu (2007) çalışmalarında, yaş ilerledikçe duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutunda tükenmişliğin arttığını bulmuşlardır. Özyurt'a (2004) göre de, bireylerin mesleki tükenmişlikleri arttıkça iş doyumları azalmaktadır (Akt. Şanlı, 2006). Dolayısıyla yaş ilerledikçe artan tükenmişlik hissi bireylerin iş doyumlarını düşürebilir. Bunların yanında genç olup da işleri daha rahat olanlar, daha çok para kazananlar, daha ileriki yaşlardaki bireylere göre daha çok iş doyumu yaşayabilirler.

Sonuç olarak araştırmalara bakıldığında, bazı bireylerin gençken işlerinden daha çok doyum aldıkları, bazılarının da yaşları ilerledikçe daha çok doyum aldıkları ve hangi yaşta olurlarsa olsunlar bireylerin iş doyumlarının, değişim ve gelişimlere uyum sağlama, kazanlılan ücret, statü gibi birçok faktörden de etkilendiği görülmektedir. Bu araştırmadaki bireylerin yaşlarına göre iş doyumları arasında anlamlı farklılar çıkmaması da, bu nedenlerle bağlantılı olabilir.

5.8. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada, bireylerin eğitim düzeylerine göre iş doyumları arasında anlamlı farklar olduğu bulunmuştur. Lisans üstü eğitim derecesine sahip olan bireylerin iş doyumları, orta öğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireyler ile üniversite mezunu bireylerin iş doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Literatüre bakıldığında, bireylerin eğitim düzeylerine göre iş doyumları arasında anlamlı farklar bulan araştırmaların (Güler, 1990; Sun, 2002; Keser, 2005; Aslan, 2006; Samadov, 2006) yanında anlamlı farklar bulmayan araştırmaların da olduğunu görürüz

(Bilgiç, 1998). Anlamlı farklılığın olduğu araştırmaların bazılarında eğitim düzeyi arttıkça iş doyumu artarken, bazıların da ise eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin iş doyumları daha düşük bulunmuştur.

Keser (2005) araştırmasında, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin iş doyumlarının eğitim düzeyleri düşük olan gruptan daha düşük olduğunu bulmuş ve bunu da, eğitim düzeyi düşük olan bireylerin işlerini koruma düşüncesi ve işlerinde çok fazla yükselme beklentilerinin olmaması ile açıklamıştır. Schultz ve Schultz'a (1990) göre ise, yüksek eğitim düzeyine sahip kişiler işlerinden daha doyumsuzdur çünkü bu kişiler daha yüksek beklentilere sahip olup, işlerinin kendilerine daha fazla başarı hissi ve sorumluluk sağlamasını istemektedirler (Akt. Samadov, 2006).

Korkut (1990) ve Samadov (2006) ise, bu araştırma da olduğu gibi, lisans üstü eğitim derecesine sahip olan bireylerin iş doyumlarının üniversite mezunu olan bireyler ile ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin iş doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bu durum, lisans üstü eğitim derecesi olan bireylerin mesleki beceriler konusunda daha fazla uzmanlaşması, özellikle özel sektörde işe alımlarda lisans üstü eğitim derecesinin olumlu bir izlenim yaratması ve eğitim düzeyi yükseldikçe terfi imkanının olması gibi nedenlerle açıklanabilir.

5.9. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Mesleklerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmaya katılan bireylerin mesleklerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu konuda literatürde yapılan araştırmalara bakıldığında, mesleklere göre iş doyumundan çok, aynı meslekteki bireylerin diğer demografik değişkenlere göre (yaş, cinsiyet, medeni durum gibi) iş doyumları arasındaki farkların incelendiği görülmektedir (Sun, 2002; Tok, 2004; Şanlı, 2006; Örücü, Yumuşak ve Bozkır, 2006) .

Güdülenme kuramlarına göre, iş doyumunu, mesleklerden çok işini niteliği belirlemektedir (Onaran, 1981). Bununla bağlantılı olarak, Myers'ın (1964) araştırmasında, mühendislerin istedikleri işleri yaptıkları zaman, yöneticilerin ilerleme ve gelişme imkanı bulduklarında, teknisyenlerin ise sorumluluk ve yüksek ücret

aldıklarında iş doyumlarının arttığı görülmektedir. Ayrıca, toplumun saygın ve statülü olarak algıladığı mesleklerde çalışan bireylerin iş doyumu daha yüksektir (Davis, 1981).

Sonuç olarak, meslekler tek başlarına değil, niteliklerine bağlı olarak iş doyumunu etkilemektedirler. Yani, bir meslekte çalışan bireyin iş doyumu işten aldığı ücret, işin devam garantisi, sorumluk alma, işte gelişme ve yükselme imkanı, hizmet içi eğitim imkanı, statü ve saygınlık gibi faktörler tarafından belirlenmektedir. Bu araştırmaya katılan bireylerin, mesleklerine göre iş doyumlarının farklılaşmaması da bu şekilde açıklanabilir.

5.10. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirlerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Literatürdeki çoğu araştırma (Gaines ve Jermier, 1983; Çelik, 1987; Şahin, 2003), ücretle iş doyumu arasında önemli bir ilişki olduğunu ve ücret arttıkça iş doyumunun da arttığını ileri sürmüştür. Bu araştırmada ise, en yüksek gelire sahip grubun en yüksek iş doyumuna sahip grup olmasının yanında, bireylerin aylık ortalama gelirlerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Herzberg'in çift etmen kuramına göre, ücret koruyucu faktördür dolayısıyla ücret, iş doyumu sağlamamakla birlikte iş doyumsuzluğunu önler. Yani ücret, iş doyumu üzerinde doğrudan değil ama dolaylı etkiye sahiptir (Akt. Örücü, Yumuşak ve Bozkır, 2006). Ücretin düşük ya da yüksek olarak değerlendirilmesi, çalışanın algılarına yani yaptığı işe karşılık hak ettiğini alması veya almamasına yönelik algısı ile doğru orantılıdır (Eğinli, 2009). Ayrıca, alınan ücretin iş doyumu açısından diğer kişilere göre dengeli olması yüksek olmasından daha önemlidir (Akt. Sevimli ve İşcan, 2005).

Bu araştırmada bireylerin aylık ortalama gelirlerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark çıkmaması, bireylerin hak ettikleri ücreti aldıklarına inanmaları, becerilerini kullanabilme veya işe yarama gibi değerlere öncelik verip ücreti ikinci planda tutmaları ve aldıkları maaş konusunda iş arkadaşlarıyla eşit muamele gördüklerini düşünmeleri gibi faktörlerden kaynaklanıyor olabilir.

5.11. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırma sonuçlarına göre, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine göre evlilik doyumları birbirinden anlamlı bir şekilde farklıdır. Androjen cinsiyet rolüne sahip bireylerin evlilik doyumları, belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Çınar (2008) da araştırmasında, androjen rollere sahip bireylerin evlilik doyumlarının erkeksi rollere sahip bireylerin evlilik doyumlarından daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ayrıca Curun'un (2001) flört eden çiftlerle yaptığı araştırmada, flört ettikleri kişileri androjen olarak algılayan bireylerin daha yüksek ilişki doyumuna sahip oldukları görülmüştür (Akt. Curun, 2006). Ayrıca Cooper, Chassin ve Zeiss'in (1985) eşlerden ikisinin de çalıştığı çiftlerle yaptıkları araştırmada, androjen rol ile evlilik doyumu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bem'e (1975) göre androjen roller, psikolojik sağlık adına yeni ve daha insancıl standartları içerir. Androjenler, hem erkeksi hem de kadınsı rollere sahiplerdir. Geleneksel kadınsı ve erkeksi cinsiyet rollerinden ziyade androjen roller, olumlu kadınsı özellileri ve olumlu erkeksi özellikleri içerir (Bem, 1985). Belirsiz rolleri olan bireyler ise, benzer durumlarda bazen erkeksi özellikler bazen de kadınsı özellikler göstermektedir. Dolayısıyla androjen bireylerin evlilik doyumlarının belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olması, gerektiği durumlarda gözü pek olma, mantıklılık veya risk alabilme gibi erkeksi özellikler gösteren, gerektiğinde ise hassaslık, tatlı dil veya duygusallık gibi kadınsı özellikler gösteren androjen bireylerin ilişkilerinden daha fazla doyum almaları ve bununla birlikte eşlerini de daha çok mutlu etmeleri ile ilişkili olabilir.

5.12. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre İş Doyumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine göre iş doyumları birbirinden anlamlı bir şekilde farklıdır. Erkeksi cinsiyet rolüne sahip bireylerin iş doyumları, belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerin iş doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir.

Cortese'e (2003) göre, erkeksi rol başarıyı gerektirir ve başarılı olmak da iş yaşamında öne çıkmaktır. Ayrıca erkeksilik kendi kendine yetebilmektir. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nde erkeksilik; güç, otorite, risk alma, özgüven, girişkenlik, mantıklı olma, idealistlik gibi özellikler tarafından belirlenir (Bem, 1974).

Ballıca (2010) özel sektörde çalışanlarla yaptığı araştırmasında, "kontrol altında bulundurma, aktif olma, akılcı olma, rekabetçi olma, özgüven" özellikleri yüksek olan çalışanların işleri ve özel yaşamları arasında denge kurabildiklerini bulmuştur. Bu çalışanlar işlerindeyken özel yaşamları için endişe duymamakta ve kişisel sorunları enerjilerini tüketmemektedir. Dolayısıyla bu çalışanların işlerinde motivasyonu daha yüksek olabilmekte ve bu çalışanlar başarılı olup işlerinden daha fazla doyum alabilmektedirler. Bu araştırmaya benzer olarak Dodson ve Borders (2006) da araştırmalarında, araştırmaya katılan erkeklerin aile hayatlarının iş hayatlarını etkilediğini ve bu durumun bireylerin iş doyumunu düşürdüğünü bulmuşlardır. Ayrıca Ballıca'ya (2010) göre, kadınsı özellikler ile iş ve özel yaşam dengesini kurabilme arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dolayısıyla, iş yaşamı ile özel hayat arasında denge kurabilme özelliklerinin daha çok erkeksi özelliklerle ilgili olduğu görülebilmektedir.

Sonuç olarak, erkeksi cinsiyet rolüne sahip bireylerin iş doyumlarının belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerden anlamlı bir şekilde yüksek olmasının, bu bireylerin güç, otorite, yüksek özgüven, girişkenlik, mantık gibi özelliklere sahip olmaları, işleri ve özel yaşamları arasında denge kurabilmeleri dolayısıyla işlerinde daha verimli olabilmeleri gibi etkenlerle bağlantılı olduğu söylenebilir.

5.13. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Kadınsılık ve Erkeksilik Puanlarının Evlilik Doyumunu Yordayıp Yordamadığına İlişkin Sonuçların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin kadınsılık ve erkeksilik puanları, bireylerin evlilik doyumlarını anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda, erkeksilik puanlarının evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmasının yanında kadınsılık puanlarının anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür.

Literatürdeki araştırmalarda, Langts ve diğerleri (1994) ile Çınar (2008), kadınsılık ve erkeksilik puanlarının evlilik doyumunun anlamlı yordayıcıları olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca Cooper, Chassin ve Zeiss (1985) ve Curun ise (2008), kadınsılık puanının evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğunu bulmuşlardır. Lamke ve arkadaşları (1994) araştırmalarında, erkeksi olarak kabul edilen araçsal yeterliğin, kadınsı olarak kabul edilen ifade edici yeterliğin artmasını ve kullanılmasını arttırdığını belirterek erkeksiliğin evlilik doyumunu yordayıcı bir değişken olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Curun, 2006). Ayrıca Bradbury, Fincham ve Campbell'e (1995) göre de, erkeksi roller evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısıdır.

Dolayısıyla ailesine karşı sorumlu, mantıklı, cömert gibi özellikleri içeren erkeksiliğin evlilik doyumunu yordadığı söylenebilir.

5.14. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Kadınsılık ve Erkeksilik Puanlarının İş Doyumunu Yordayıp Yordamadığına İlişkin Sonuçların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin kadınsılık ve erkeksilik puanları, bireylerin iş doyumlarını anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Ayrıca araştırma sonucuna göre, erkeksilik puanları iş doyumunun anlamlı bir yordayıcısı iken kadınsılık puanlarının anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür.

Dodson ve Borders (2006) da sadece erkek çalışanlarla yaptıkları araştırmalarında, cinsiyet rollerinin özellikle de erkeksiliğin iş doyumunun önemli bir yordayıcısı olduğunu bulmuşlardır. Dodson ve Borders'a (2006) göre, cinsiyet rollerinin iş doyumu üzerindeki etkisi, aile hayatı ve iş hayatı arasında yaşanan rol çatışması ile açıklanmaktadır. Ballıca'nın (2010) araştırmasında ulaşılan ve Bem'in (1974) de cinsiyet rolü envanterinde erkeksi rolleri ölçen güç, otorite, risk alma, özgüven, girişkenlik, mantıklı olma, idealistlik gibi özelliklere sahip olan bireylerin iş ve aile yaşamı arasında denge kurabildiği sonucu, bu iki araştırmanın birbirini desteklediğini düşündürebilir.

Dolayısıyla bu araştırmada elde edilen, erkeksi rollere sahip bireylerin en yüksek iş doyumuna sahip olduğu bulgusu da göz önüne alındığında bireylerin güç, otorite, yüksek özgüven, girişkenlik, mantık gibi özelliklere sahip olmaları, işleri ve aile

yaşamları arasında denge kurabilmeleri gibi etkenlerle bağlantılı olarak, erkeksilik iş doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olabilir.

5.15. Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Evlilik Doyumları ile İş Doyumları Arasındaki İlişkinin Tartışılması ve Yorumu

Tezer (1992) araştırmasında, evlilik doyumu ile iş doyumu arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Ayrıca yine Tezer (1994), iş doyumunun evlilik doyumunu ve evlilik doyumunun da iş doyumunu yordadığını bulmuştur.

Bu araştırmada ise, literatürdeki çoğu araştırma sonucunun aksine, bireylerin evlilik doyumları ve iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bu araştırmaya katılan bireylerin evlilik doyumları da iş doyumları da orta düzeyin üstündedir. Bu noktadan hareketle, bireylerin evlilik ve iş yaşamlarını birbirinden ayırdıkları ve iş yaşamlarının evliliklerini, evlilik yaşamlarının da iş yaşamlarını etkilemesine izin vermedikleri söylenebilir.

İş yaşamı ve özel yaşam arasındaki dengeyi açıklayan bölünme kuramına göre, iş yaşamı ve özel yaşam birbirinden bağımsız alanlardır. Bireyler özel yaşamlarında serbest zamanlarını, iş yaşamlarının etkisinde kalmadan değerlendirirler (Gupta ve Beehr, 1981). Dolayısıyla bölünme kuramının, bu araştırmada elde edilen sonucu desteklediği söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirilmiş ve bu değerlendirmelerle bağlantılı olarak bu konuda yapılacak araştırmalara ve müdahalelere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuç

Bazı demografik değişkenlere göre evlilik doyumu incelendiğinde, bireylerin eğitim düzeylerine ve eşlerinin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bu farklara göre lisans üstü eğitim derecesine sahip bireylerin evlilik doyumları, üniversite ile ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Ayrıca eşleri lisans üstü eğitim derecesine sahip bireylerin evlilik doyumları, eşleri ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Bunun yanında bireylerin cinsiyetlerine, yaşlarına ve ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bireylerin iş doyumu bazı demografik değişkenlere göre incelendiğinde ise, bireylerin eğitim düzeylerine göre iş doyumları arasında anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Bu farklılığa göre, lisans üstü eğitim derecesine sahip olan bireylerin evlilik doyumları, üniversite mezunu ile ortaöğretim ve altı kurumlardan mezun olan bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Ancak; bireylerin cinsiyetlerine, yaşlarına, mesleklerine ve ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine göre evlilik doyumları incelendiğinde, androjen cinsiyet rolüne sahip bireylerin evlilik doyumlarının belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerin evlilik doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine göre iş doyumları incelendiğinde ise, erkeksi cinsiyet rolüne sahip bireylerin iş doyumlarının belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerin iş doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erkeksilik ve kadınsılık puanlarının evlilik doyumunu açıkladıkları ve bireylerin erkeksilik puanlarının evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde, kadınsılık ve erkeksilik puanlarının iş doyumunu açıkladıkları ve bireylerin erkeksilik puanlarının iş doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Son olarak ise, araştırmaya katılan bireylerin evlilik doyumları ve iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

6.2. Öneriler

6.2.1. Uygulamalara Yönelik Öneriler

1. Evliliklerde, eşlerin birbirlerinden neler beklediğinin ve bu beklentilerin ne kadarının karşılanıp karşılanamayacağının bilinmesi önemlidir. Bu noktadan hareketle evlilik ve aile danışmanları danışma sürecinde, eşlerin cinsiyet rollerini belirleyebilir ve çatışmaların çözümünde danışanların cinsiyet rolü özelliklerinden yararlanabilir.
2. Evlilik ve aile danışmalarında, cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılar dikkate alınabilir. Eşlere androjen rol tutumları hakkında bilgi verilip, evliliklerde tutumların daha sağlıklı olacağı açıklanabilir.
3. Çatışma yaşayan eşler, danışmalarda, iş yaşamları ile aile yaşamlarının ayrı yaşam alanları olduğunun farkına vardırılabilir.
4. Örgütlere verilen psikolojik danışma hizmetlerinde bireylerin cinsiyet rolleri belirlenerek bu rollerin getirdiği özelliklere göre mesleksel kategoriler oluşturulabilir. Ayrıca işe alımlarda da bireyler cinsiyet rollerine göre istihdam edilebilirler.
5. Evlilik doyumsuzluğu ve iş doyumsuzluğu ile ilgili danışmalarda, bireylerin eğitim durumları, gelirleri, cinsiyetleri, meslekleri gibi kişisel özellikleri dikkate alınabilir.

6.2.2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Evlilik doyumu ile ilgili yapılacak araştırmalarda, eşlerin çift olarak değerlendirmeye alınması daha spesifik sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.
2. İş doyumu ve toplumsal cinsiyet rolleri ile iş doyumu ve evlilik doyumu ilişkisi konularında, özellikle yurt içi literatürde yeterince araştırma yapılamadığı görüldüğünden, bu konuda daha fazla araştırma yapılmasının alandaki müdahaleler açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.
3. Ayrıca, iş doyumu ve toplumsal cinsiyet rolleri ilişkisinin, belirli meslek grupları açısından incelenmesinin de alan için yararlı olabileceği düşünülmektedir. Örneğin; "Psikolojik danışmanların toplumsal cinsiyet rolleri ve iş doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi" gibi.
4. Araştırmacıların kişisel bilgi formlarında, meslekleri daha açık kategorileştirmeleri (örneğin; serbest meslek yerine kendi iş yeri olan, memur yerine 657 sayılı kanun kapsamında çalışma gibi), değerlendirme ve yorumlarda daha açık sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.
5. Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılacak araştırmalarda, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kısa Formu'nun kullanılması, katılımcıların envanteri cevaplamalarını kolaylaştırabilir.

KAYNAKÇA

Acar, H. (1998), *Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne Bağlı Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Çalışan Üniversite Mezunu Evli Personelin Evlilik Doyumları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aslan, H. (2006), *Çalışanların İş Doyumu Düzeylerine Göre Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı Algısı Değişkenlerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aytekin Uysal, A. (2007), *Öğretmenlerde Gözlenen Duygusal Yaşantı Örüntülerinin ve Duygusal İşçiliğin Mesleki İş Doyumu Üzerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Bahr, J. S., Chappell, B. C. ve Leigh, K. G. (1983), Age at marriage, role enactment, role consensus and marital satisfaction, *Journal of Marriage and the Family,* 45 (4), 795-803.

Ballıca, S. (2010), *İş Görenlerin Iş Yaşam Dengesi Algılamaları İle Cinsiyet Rolleri ve Bireysel Özelliklerinin İlişkisi: Büyük Ölçekli Bir İşletmede İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Bandura, A. (1977), *Social learning theory*, New Jersey: Prentice-Hall

Barkers, P. (1998), *Basic Family Therapy,* New York: Oxford University Press.

Barutçugül, İ. (2004), *Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık.

Baykal, S. (1988), *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rolleri İle İlgili Kalıpyargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bradbury, T.N. ve Fincham, F.D. (1988), Individual difference variables in close relationships: A contextual model in marriage as an integrative framework, *Journal of Personality and Social Psychology,* 54(4), 713-721.

Bradbury, T.N., Fincham, F.D. ve Campbell, S.M. (1995), Longutudinal and behavioral analysis of masculinity and femininity in marriage, *Journal of Personality and Social Psychology, 68(2)*, 32-341.

Bem, S. L. (1974), The measurement of psychologıcal androgyny, *Journal of Consulting and Clinical Psychology,* 42(2), 155-162.

Bem, S. L. (1985), Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration, In T.B. Sonderegger (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation: Psychology and Gender*, Lincoln: University of Nebraska Press.

Benton, D. ve Halloran, J. (1991), *Applied human relations an organizational approach*, N.J.: Prentice Hall Inc.

Berk, M. (2009), *Evli Öğretmenlerin Yükleme Tarzları ve Evlilik Doyum Algılarının Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Bilgiç, R., (1998), The relationship between job satisfaction and personal characteristics of Turkish workers, *Journal of Psychology, 132(5)*, 549-558.

Binici, S. A. (2000), *Psikolojik Yardım Için Başvuruda Bulunan ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirilmelerinin Karşılaştırılması,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bir Aktürk, E. (2006), *Marital satisfaction in Turkish remarried families: Comparison among marital status, effect of stepchildren and contributing factors*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Buss, D. M. (1995), Psycholojical sex differences: Origins through sexual selection, *American Physcological Association,* 50 (3), 164-168.

Callan, V. J. (1984), Childless and arital adjustment, *Journal of Marriage and the Family,* 5(4), 210-214.

Canel, A. N. (2007), *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması,* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu, Ş. D. (2007), Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi,*15 (2), 465-484.

Clark, A. E. (1997), Why are women so happy at work?, *Labour Economics*, 4 (4), 341-372.

Centers, R. ve Bugental, D. E. (1966), Intrinsic and extrinsic job motivations among different segments of the working population, *Journal of Applied Psychology,* 50, 193-197.

Cooper, K., Chassin, L. ve Zeiss, A. (1985), The relationship of sex role self concept and sex role attitudes to the marital satisfaction and personal adjustment of dual-worker couples with preschool children, *Sex Roles,* 12 (1-2), 227-241.

Cortese, J. R. (2003), *Gender role conflict, personality, and help-seeking in adult men,* Ph.D. Thesis, University of Southern California, California.

Curun, F. (2006), *Yüklemeler, İletişim Çatışmaları, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolü Yönelimi İle Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki,* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çarıkçı, İ. H.(2004), Hizmet İşletmelerinde Çalışan Kamu ve Özel Sektör Personelinin Iş Tatmininin Karşılaştırılması, *Amme İdaresi Dergisi,* 37(4), 83-95.

Çelik, M. (2006), *Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Çelik, V. (1987), *Teknik Öğretmenlerin İş Doyumsuzluğu ve Öğretmenlikten Ayrılmalarına Etkisi,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çınar, L. (2008), *Evlilik Doyumu: Cinsiyet Rolleri ve Yardım Arama Tutumu,* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çopur, Z. ve Şafak, S. (2003), Ailede Gelirin Kullanımına İlişkin Karşılaşılan Problemlerin İncelenmesi*, Aile ve Toplum Dergisi,* 6 (2), 7-14.

Davis, K. (1972), *Human behavior at work: Human relations and organizational behavior*, New York: McGraw-Hill.

Davis, K. (1984), *İşletmede İnsan Davranışı: Örgütsel Davranış,* (K. Tosun ve diğerleri, Çev.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi.

Dedeoğlu, S. (2009), *Toplumsal* Cinsiyet Rolleri Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği, *Toplum ve Bilim Dergisi,* 86, 139-170.

Demir, N. (2007), *Örgüt Kültürü ve İş Tatmini*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Demircioğlu, N. S. (2000), B*oşanmanın, Çalışan Kadının Statüsü ve Cinsiyet Rolü Üzerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Demirtaş, H. A. ve Dönmez, A. (2006), Yakın İlişkilerde Kıskançlık: Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler, *Türk Psikiyatri Dergisi,* 17 (3), 181-191.

Demirutku, K. (2000), *Influence of motivational profile on organizational commitment and job satisfaction: A cultural exploration,* Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dinçer, Ö. ve Yahya, F. (1999), *İşletme Yönetimi*, İstanbul: Beta Yayınevi.

Dodson, T. A. and L. D. Borders (2006), Men in traditional and nontraditional careers: Gender role attitudes, gender role conflict and job satisfaction, *The Career Development Quarterly,* 54 (4), 283-296.

Duyan, C. E. (2008), *Çalışma Yaşamında Yoga: İş Tatmini ve Stres Yönetiminde Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Efil, İ. (2009), *Yönetim ve Organizasyon*, Bursa: Alfa Aktüel.

Egglestion, E., Wong, E. L. ve Hardee, K. (2001), Measuring women's psychological well-being in Indonesia, *Women and Health, 32(4),* 17-32.

Eğinli, T. A. (2009), Çalışanlarda İş Doyumu: Kamu Ve Özel Sektör Çalışanlarının İş Doyumuna Yönelik Bir Araştırma, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 23 (3), 35-53.

Ertan, Ö. (2002), *The role of attachment styles in partner pairing and satisfaction within marriage in critical and non-critical stages,* Unpublished Master Thesis, Middle East Technical University, Ankara.

Eskildsen, J., Kristensen, K. ve Westlund, A. H. (2004), Work motivation and job satisfaction in the nordic countries, *Employee Relations,* 26 (2), 122-136.

Evlilik süresine göre boşanmalar, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=519 Adresinden 15.12.2010 Tarihinde Alınmıştır.

Fışıloğlu, H. (1992), Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu, *Psikoloji Dergisi,* 7 (28), 16-23.

Fowers, B. J. (1993), Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research, *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology,* 13, 124-136.

Franzoi, S.L. (1996), *Social psychology,* Dubuque, Iowa: Brown&Benchmark.

Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (2003), *Sosyal Psikoloji,* (A. Dönmez, Çev.), Ankara: İmge Kitapevi.

Gaines J. ve Jermier J. (1983), Emotional exhaustion in a high stress organization, *Academy of Management Journal,* 26 (4), 567-586.

Ghazzawi, I. (2010), Gender role in job satisfaction: The case of the U.S. information technology professionals, *Journal of Organizational Culture, Communications and Conflict,* 14 (2), 1-35.

Glenn N. D., Taylor R. D. ve Weaver C.N. (1977), Age and job satisfaction among males and females: A multivariate multi study, *Journal of Applied Psychology,* 62, 190-193.

Gödelek, E. (1988), *Üç Farklı İşkolunun (Tekstil, Tekstil Boya, Çimento) Psiko-Sosyal Stres Faktörleri Yönünden Karşılaştırılması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gökmen, A. (2001), *Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolcülük ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumu Üzerinde Etkisi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güler, M. (1990), *Endüstri İşçilerinin İş Doyumu ve İş Verimine Depresyon, Kaygı ve Diğer Bazı Değişkenlerin Etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güngör, H. C. (2007), *Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Grover, K.J., Russell, C.S., Schumm W.R. ve Paff-Bergen L.A. (1985), Mate selection processes and marital satisfaction, *Family Relations,* 3 (34), 383-386.

Gupta, N. ve Beehr, T. A. (1981), Relationship among employee's work and nonworkresponses, *Journal of Occupational Behavior,* 2 (3), 203-209.

Guzman, R. C. (1996), *Attitudes toward tradional versus egalitarian gender roles in dual- earner marriages and their effect on marital satisfaction,* Master's Thesis, California State University, Long Beach.

Güven, N. (2005), *İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hamamcı, Z. (2005), Dysfunctional reletionship belief in marital satisfactionand adjustment, *Social Behavior and Personality,* 33 (4), 313- 328.

Hart, G. (1995), Gender and household dynamics: Recent theories and their implication, In: M.G. Quibria (ed.), *Issues in Asian development: Theories, experiences and policies* (pp. 39-73), Oxford and New York: Oxford University Press.

Hatipoğlu, Z. (1993), *The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbans and wives***,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hawkins, D.N. ve Booth, A. (2005), Unhappily ever after: Effects of long term, low quality marriages on well-being, *Social Forces,* 84 (1), 445- 465.

Haynes, S. N., Floyd, F. J., Lemsky, C., Rogers, E., Winemiller, D., Heilman, N. Et al. (1992), The Marital Satisfaction Questionnaire for Older Persons, *Psychological Assessment,* 4, 473-482.

Heaton, T. B. ve Albrecht, S. L. (1991), Stable unhappy marriages, *Journal of Marriage and Family,* 53 (3), 747-758.

Herzberg, F. (1966), *Work and the nature of man*, Cleveland: The World Publishing Company.

Hovardaoğlu, S. (1995), Kişiler Arası İlişkiler ve Davranış Bozuklukları, *Kriz Dergisi,* 3 (1-2), 4-9.

Hovardaoğlu,S. (1996), Sosyal Mübadele: Evlilikle İlgili Değerlendirmelere Etkisi, *Türk Psikoloji Dergisi,* 11 (36), 12-24.

Hünler, O. S. ve Gençöz, T. (2002), The effect of religiousness on marital satisfaction and the mediator role of perceived marital problem solving abilities between religiousness and marital satisfaction, *12. Ulusal Psikoloji Kongresinde Sunulan Poster,* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

İncir, G. (1990), *Çalışanların İş Doyumu Üzerine Bir İnceleme*, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.

Juni, S. ve Grimm, D. W. (1994), Marital satisfaction as a function of dyadic gender role constellations, *American Journal of Family Thearaphy,* 22 (2), 106-112.

Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (1995), The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods and research, *Psychological Bulletin,* 18 (1), 3-34.

Kavuncu, A. N. (1987), *Bem Cinsiyet Rolü Envanterini Türk Toplumuna Uyarlama Çalışmaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kayapınar, İ. (2007), *Yöneticilerin Çalışanlar Tarafından Algılanan Yönetim ve Liderlik Anlayışlarının Çalışanların İş Doyum Düzeyleri Üzerine Etkisi,* Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Keser, A. (2005), İş doyumu ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama, *Çalışma ve Toplam Dergisi,* 1 (4), 77-95.

Kılıç, B., Ergör, A., Gürpınar, E. ve Demiral, Y. (2004), Sağlık Ocaklarında Çalışan Personelin İş Doyumu, *Sağlık ve Toplum Dergisi,* 14 (2), 12-21.

Kimura, D. (2002), Sex difference in the brain: Men and women display patterns of behavioral and cognitive differences that reflect varying hormonal influences on brain development, *Scientific American,* 12 (1), 32-39.

Koçel, T. (2001*), İşletme Yöneticiliği*, İstanbul: Beta Yayınevi.

Korkut, H. (1990), *Üniversitelerde akademik olmayan personelin iş doyumu ve örgütle özdeşleşmesi,* Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.

Kurdek, L. A. (1987), Sex role self-schema and psychological adjustment in coupled homosexual and heterosexual men and women, *Sex Roles,* 17 (9-10), 549-562.

Kurdek, L.A. (1995), Predicting change in marital satisfaction from husbands' and wives' conflict resolution styles, *Journal of Marriage and Family*, 57 (1), 153-164.

Langts, J., Sabourin, S., Lusster, Y. ve Mathieu, M. (1994), Masculinity, femininity and marital satisfaction: An examination of theoretical models, *Journal of Personality,* 62 (3), 393-414.

Lee, S. C. (1999), *Marital Satisfaction Factors for Korean-Americans*, Master's Thesis. Andrews University, School of Education, Michigan.

Lee, R. ve Wilbur, E.R. (1985), Age, education, job tenure, salary, job characteristics and job satisfaction: A multivariate analysis, *Human Relations*, 38 (8), 781-791.

Locke, E.A. (1976), *The nature and causes of job satisfaction: Handbook of industrial and organizational psychology*, Chicago: Rand McNally.

Luthans F. ve Thomas L.T. (1987), The relationship between age and job satisfaction: Curvilinear results from an emprical study: A research note, *Personel Review*, 18 (1), 23-26.

Lye, D. N. ve Biblarz, T. J. (1993), The effects of attitudes toward family life and gender roles on marital satisfaction, *Journal of Family Issues,* 14 (2), 157-188.

McClelland, C. D. (1951), *Personality*, New York: A Holt-Dryden Book.

Morokoff, P.J. ve Gillilland, R. (1993), Stress, sexual functioning and marital satisfaction, *Journal of Sex Research, 30(1)*, 43-53.

Musal, B., Ergin, S. ve Elçi, Ö. C. (1995), Uzman Hekimlerde Mesleki Doyum, *Toplum ve Hekim,* 10 (68), 2-7.

Myers, M.S. (1964), Who are your motivated workers?, *Harvard Business Review,* 42 (1),73-88.

Okpara, J.O. (2006), The relationship of personal characteristics and job satisfaction: A study of Nigerian managers in the oil industry, *The Journal of American Academy Of Business,* 10 (1), 49-58.

Onaran, O. (1981), *Çalışma Yaşamında Güdülenme Kuramları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Orhan, K. (1997), *İş Doyumu ve Değerler*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Osborne, T. L. (2004), Male *gender role conflict and perceived social support: predicting help seeking in college men*, Master's Thesis, Missouri Üniversitesi, St. Louis.

Ökten, Ş. (2009), Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 2 (8), 302-312.

Öner, N. (2008), *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler: Bir Başvuru Kaynağı*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Örücü, E., Yumuşak, S. ve Bozkır, Y. (2005), *Kalite Yönetimi Çerçevesinde Bankalarda Çalışan Personelin İş Tatmini ve İş Tatminini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma,* Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 13 (1), 39-51.

Özbay, Y. (2004), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi: Kuram-Araştırma*, Ankara: Öğreti Yayınları.

Özgen, H. ve Efeoğlu, İ. E. (2007), İş-aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma,

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (2), 237-254.

Özgüven, İ.E. (2000), *Evlilik ve Aile Terapisi*, Ankara: Pdrem Yayınları.

Sabatelli, R. M. (1988), Exploring relationship satisfaction: A social exchange perspective on the interdependence between theory, research and practice, *Family Relations,* 37 (2), 217-222.

Samadov, S. (2006), *İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık: Özel Sektörde Bir Uygulama,* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Severge, A. G. (1990), *Effect of occupational level and gender differences on job satisfaction,* Yüksek Lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sevim, A. S. (1992), Evlilik Çatışmasında Bilişsel Öğeler, *Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 251- 258.

Sevimli, F. ve İşcan Ö. (2005), Bireysel ve İş Ortamına Ait Etkenler Açısından İş Doyumu, *Ege Akademik Bakış Dergisi,* 5 (1-2), 55-64.

Sirem, S. (2009), *Duygusal Zeka ve İş Tatmini Ilişkisinin Analizi: Afyonkarahisar İli Kamu Sağlık Çalışanlarına Yönelik Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Siu, O. L. (2002), Experience before and throughout the nursing career, predictors of job satisfaction and absenteeism in two samples of Hong Kong nurses, *Journal of Advanced Nursing*, 40 (2), 218-229.

Smith, A. D. and Reid, W. J. (1986), Role expectations and attitudes in dual-earner families, *Social Contemporary Social Work,* 67 (7), 394-402.

Smith, C. J., Noll, J.A. ve Bryant, J. B. (1999), The effect of social context on gender selfconcept, *Sex Roles,* 40 (5-6), 499-512.

Soyer, A. (2006), *An exploration of masculinity, femininity, sexual fantasy and masturbation as predictors of marital satisfaction*, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Spanier, G. B.and Lewis, R. A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family,* 42(4), 825-839.

Story, T. N., Berg, C. A., Smith, T. W., Beveridge, R., Henry, N. J. M. ve Pearce, G. (2007), Age, marital satisfaction and optimism as predictors of positive

sentiment override in middle-aged and older married couples, *Psychology and Aging,* 22 (4), 719-727.

Sun, Ö. H. (2002), *İş doyumu üzerinde bir araştırma: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü,* Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü, Ankara.

Şahin, A. (2003), Yöneticilerin İş Tatmini ve Memnuniyeti, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1 (5), 137-157.

Şanlı, S. (2006), *Adana İlinde Çalışan Polislerin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Şener, A. (2002), *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu.

Tezer, E. (1986), *Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tezer, E. (1992), Evlilik Doyumu ve İş Doyumu: Bir Ön Çalışma, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 1 (3), 24-26.

Tezer, E. 1994a), Evlilik ve İş Doyumu Ilişkisi: İkili Çatışmalar ve Bazı Demografik Değişkenlerin Rolü, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 3 (1), 1-12.

Tezer, E. (1994b), Evli Eşler Arasındaki Çatışmalar İle Çeşitli Demografik Değişkenlerin Evlilik Doyumuna Etkisi: Kadın Eşin Bir İşte Çalıştığı ve Çalışmadığı Eşler Üzerinde Bir Araştırma, *3P Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi,* 2 (3), 209-217.

Thibaut, J.W. ve Kelley, H.H. (1959), *Social Psychology of Groups,* New York: Wiley.

Tok, N. T. (2004), *Job satisfaction and organızational commitment level of elemantary supervisors,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tufan Çetin, B. (2010), *Evlilik Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre Yordanması*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Tutarel Kışlak, S. ve Çavuşoğlu, S. (2006), Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler, *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi,* 9 (3), 61-68.

Umberson, D., Williams, K., Powers, D.A., Chen, M.D., ve Campbell, A.M. (2005), As good as it gets? A life course perspective on marital quality, *Social Forces,* 84, 487-505.

Uslu, M. (1999), *Resmi Eğitim Kurumlarında Çalışan Psikolojik ve Rehberlik Uzmanlarının İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin Danışmanların Denetim Odağı ve Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması,* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Üncü, S. (2007), *Duygusal Zeka ve İş Doyumu İlişkisi,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007), Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi,* 14 (2), 26-38.

Waite, L.J. ve Gallagher, M. (2000), *The case for marriage. why married people are happier, healthier, and better off financially,* Portland: Broadway Books.

Weiner, B. (1985), An attributional theory of achievement motivation and emotion, *Psychological Review,* 92 (4), 548-573.

Wilkie, J. R. ve Ferree, M. M.(1998), Gender and fairness: Marital satisfaction in two earner couples, *Journal of Marriage and the Family,* 60 (3), 577-594.

Yapıcı, N. (2008), *İşyerinde Sistematik Yıldırma (Mobbing), Algılanan Nedenleri ve İş Tatmini İle İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkisi: Antalya İli Tarım Sektöründe Bir Araştırma,* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Yaşın Dökmen, Z. (1999), Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri, *Kriz Dergisi,* 7 (1), 27-40.

Yaşın Dökmen, Z. (2000), Kendi Cinsiyetindekilere ve Diğer Cinsiyettekilere İlişkin Algı, Cinsiyet Rolleri ve Depresyon İlişkileri, *Kriz Dergisi,* 9 (1), 9-19.

Yaşın Dökmen, Z. (2010), *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar,* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yaşın Dökmen, Z. ve Tokgöz, Ö. (2002), Cinsiyet, Eğitim, Cinsiyet Rolü İle Evlilik Doyumu ve Eşle Algılanan Benzerlik Arasındaki İlişkiler, *12. Ulusal Psikoloji Kongresinde Yayınlanan Poster*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. ve Atıcı Kılıç, M. (2004), *Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi,* Adana: Nobel Kitabevi.

Yelboğa, A. (2007), Bireysel Demografik Değişkenlerin İş Doyumu ile İlişkisinin Finans Sektöründe İncelenmesi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 4 (2),1-19.

Yıldırım, F. (1996), *Banka Çalışmalarında İş Doyumu ve Algılanan Rol Çatışması ile Tükenmişlik Arasındaki İlişki,* Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, İ. (1992), *Evli Bireylerin Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK 1. YÖNERGE

Değerli katılımcı,

Bu araştırma, bir tez çalışmasında kullanılmak üzere yapılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rollerinin evlilik doyumları ve iş doyumları ile ilişkilerini incelemektir. Araştırmada elde edilen veriler, bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak ve gizlilikleri esas alınacaktır. Ayrıca araştırmaya katılanlardan isim ve soy isim bilgisi istenmemektedir.

Elinizde; altı sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu, altmış maddeden oluşan Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Formu, on sorudan oluşan Evlilik Yaşam Ölçeği Formu ve yirmi sorudan oluşan Minnesota İş Doyum Ölçeği Formu bulunmaktadır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için sizden; açıklamaları ve soruları dikkatlice okumanız, cevapları özenle seçmeniz ve soruları cevapsız bırakmamanız istenmektedir. İçten vereceğiniz cevaplarla araştırmaya yapacağınız katkılar için teşekkür ederim.

Burçin ANAR
Çukurova Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. **Cinsiyetiniz:** Kadın ( ) Erkek ( )
2. **Yaşınız:**
3. **Eğitim düzeyiniz:**

Okur-yazar değil	( )	Üniversite	( )
İlköğretim	( )	Yüksek lisans / Doktora	( )
Ortaöğretim	( )	Doktora ve üstü	( )

4. **Eşinizin eğitim düzeyi:**

Okur-yazar değil	( )	Üniversite	( )
İlköğretim	( )	Yüksek lisans / Doktora	( )
Ortaöğretim	( )	Doktora ve üstü	( )

5. **Mesleğiniz:**

İşçi (toprak, sanayi vb.) ( ) Çiftçi (kendi toprağında) ( ) Memur ( )

Esnaf / Tüccar ( ) Serbest meslek (Doktor, avukat vb.) ( ) Diğer……

6. **Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır?**

750 TL den az	( )	751-1000 TL arası	( )
1001-1500 TL arası	( )	1501-2000 TL arası	( )
2001- 2500 TL arası	( )	2501-3000 TL arası	( )
3001-3500 TL arası	( )	3501 TL ve üstü	( )

EK 3. BEM CİNSİYET ROLÜ ENVANTERİ

Sayın katılımcı, bu envanterin amacı evli ve çalışan yetişkinlerin cinsiyet rollerini değerlendirmektir. Lütfen bu anketi kendi kişilik özelliklerinizi düşünerek yanıtlayınız. Her bir özelliğin sizi ne derece tanımladığını, o özelliğin yanındaki boşluğa uygun sayıyı yazarak belirtiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

(1) Bana göre kesinlikle doğru değil	(2) Bana göre genellikle doğru değil	(3) Bana göre bazen doğru	(4) Bana göre ara sıra doğru	(5) Bana göre çoğunlukla doğru	(6) Bana göre genellikle doğru	(7) Bana göre her zaman doğru

( ) Kendine güvenen	( ) Sözünde duran
( ) Sıkılgan	( ) Cana yakın
( ) Dürüst	( ) İşinde ciddi ve sorumlu olan
( ) Kendi inançlarını savunan	( ) İdealist
( ) Fedakar	( ) İncinmiş duyguları tamir etmeye istekli
( ) Kıskanç	( ) Asık suratlı
( ) Girişken	( ) Cömert
( ) Boyun eğen	( ) Tatlı dilli
...	...
...	...
...	...
...	...

EK 4. EVLİLİK YAŞAM ÖLÇEĞİ

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin on cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerin her birinin karşısında "Kesinlikle katılmıyorum", Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Kesinlikle katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uygun seçeneği çarpı (X) işareti koyarak işaretleyiniz.

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.					
5	Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.					
10	Baş başa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.					

EK 5. MİNNESOTA İŞ DOYUM ÖLÇEĞİ

Aşağıda, belli bazı duyguları ve durumları içeren ifadeler yer almaktadır. Lütfen bu ifadelerde belirtilen duygu ve durumları yaşayıp yaşamadığınızı değerlendiriniz. Bunun için, her ifadenin sağına aşağıdaki tabloda bulunan sıklık sayılarından size en uygun olanını yazınız.

SIKLIK SAYISI				
1	**2**	**3**	**4**	**5**
İşimden hiç hoşnut değilim	İşimden hoşnut değilim	İşimle ilgili kararsızım	İşimden hoşnudum	İşimden çok hoşnudum

1	Beni her zaman meşgul etmesi bakımından	
5	Amirimin karar vermedeki yeteneği bakımından	
10	Kişilere ne yapacaklarını söyleme şansına sahip olmam bakımından	
15	Kendi kararlarımı bana uygulama serbestliği vermesi bakımından	
20	Yaptığım iş karşılığında duyduğum başarı hissinden dolayı	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Burçin ANAR

DoğumYeri ve Tarihi : Adana / 1986

Adres : Huzur Evleri Mah. 77044 Sok. Rıza Şen Sitesi A Blok Kat: 3 No:5 Çukurova/ADANA

Telefon : 0322 239 73 50

e-mail : burcinanar@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2008– 2011 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstistüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

2004 – 2008 : Lisans, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Adana.

1997 – 2004 : Ortaokul ve Lise, Seyhan Rotary Anadolu Lisesi, Adana.

İŞ DENEYİMİ

2010 - : MEB, Okul Psikolojik Danışmanı, Diyarbakır.

2008–2010 : Çukurova Üniversitesi PDR Anabilim Dalı Öğrenci Asistanı, Adana.